

Kattengeluk

Giuliano Martinetti

Kattengeluk

De katachtige kunst
van een gelukkig leven

Met illustraties van Sabrina Gabrielli

Vertaald uit het Italiaans door
Hans E. van Riemsdijk

ISBN 978-90-492-0914-8
ISBN 978-94-023-2792-2 (e-book)
NUR 770

Oorspronkelijke titel: *Vita felix*
Vertaling: Hans E. van Riemsdijk
Omslagontwerp: Bebung, bewerkt door Pinta Grafische Producties
Omslagbeeld en illustraties binnenwerk: Sabrina Gabrielli
Zetwerk: Mat-Zet bv

© 2025 Giunti Editore S.p.A., Firenze-Milano
Bompiani is an imprint of Giunti Editore S.p.A.
www.giunti.it
www.bompiani.it

© 2026 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

De uitgever heeft ernaar gestreefd alle rechten van derden te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen contact opnemen met Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

*Opgedragen aan mijn vele meesters,
op twee én op vier voeten,
maar vooral aan dat spinnende beestje
dat me dag in, dag uit plezier bezorgt.*

Inhoud

Inleiding	II
 De wereld nuchter bekijken	 29
Portalen naar betoverde werelden, verborgen achter fluwelen wimpers	29
Kattenogen zien beter	30
Heel zen naar de wereld kijken	34
Een ruim perspectief	37
Laten we elkaar goed begrijpen	39
Een blik kan alles zeggen	42
 Kunnen luisteren én kunnen negeren	 47
Luisteren als keuze	47
Klinkt als muziek in mijn oren	49
Roep gerust, maar of ik reageer...	54
Ken dingen het juiste gewicht toe, op je eigen moment	60

Met elkaar spreken en elkaar begrijpen	65
Met elkaar leren praten	65
De onomwonden kat	69
Het spinmysterie	71
De kunst van het communiceren	73
Als het even kan: hou het simpel	76
 Aanvoelen wat er in de lucht hangt	 81
Elkaar eerst maar eens besnuffelen	81
Daar zit een luchtje aan	83
Situaties 'lezen'	87
Angst voor het onbekende	90
Verhalen vol katten	94
Angst zit tussen je oren	98
 De basiselementen van geluk: het buikje vol en veel dutjes	 103
Kattenwijsheid	103
Toon me wat je eet en ik zal je zeggen wie je bent	105
Wars van routine	109
Het draait allemaal om bioritme	114
Dromen en toch de boel in de gaten houden	116
Zwerfdutjes	119
Kleine dingen van groot belang	121
 Elkaar ruimte gunnen, sporen achterlaten	 125
Stapje voor stapje	125
Een kwestie van ruimte	128

Kleine pootjes kunnen ver komen	130
Wat een pestleven zonder katten!	133
Erken je ware natuur en word zen	137
Katten als heuse personages	139
Over katten en schrijven	143
Zwerven, spelen en liefhebben in alle vrijheid	149
Verschijningen	149
Territoriale kwesties	151
Een huis heeft geen tralies	153
Vrij in je bewegingen en weten waar je thuishoort	154
Spelen in alle vrijheid	157
Vrij om te vrijen	162
Slot	169
Verantwoording	187
Kleine kattenbibliotheek	189

INLEIDING

Stille leermeesters (nou, stil...)

*their eyes are more
beautiful than our eyes.
and they can sleep 20 hours
a day
without
hesitation or
remorse.*

*when I am feeling
low
all I have to do is
watch my cats
and my
courage
returns.*

*I study these
creatures.*

*they are my
teachers.*

– Charles Bukowski

Ik liep vanmorgen de keuken in om koffie te zetten en daar was Barones ook. Dat is niet altijd zo. Vaak is ze nog op pad als ik beneden kom. Zeker 's zomers beleeft ze de hele nacht avonturen waar ik maar weinig van weet. Soms komt ze thuis met

een kleine attentie, maar dat is zo'n beetje het enige wat ik meekrijg van haar escapades. Ik heb haar trouwens duidelijk proberen te maken dat cadeautjes echt nergens voor nodig zijn, maar ze lijkt ons per se te willen tonen wat de ingrediënten van een gezond dieet zijn. Enfin, vanmorgen lag ze als de koningin van Seba op de bank. In harmonie met zichzelf en de wereld sliep ze. En ondertussen hield ze me in de gaten. Klopt! Ik zei daarnet dat ze sliep. Hoe ze me dan in de gaten kan houden? Goeie vraag. Ik kan alleen maar zeggen dat ze dat voortdurend doet en dat dat haar uitstekend afgaat.

Het is een soort superpower, een van de vele waar deze diersoort mee pronkt: vol-le-dig gefocust zijn op iets, compleet ondergedompeld zijn in het moment (of in een dutje) en tóch alert zijn op alles wat er om haar heen gebeurt. Bewust. Ik zou het niet meteen 'uitgesproken aanleg voor multitasking' noemen, zoals mensen tegenwoordig zo graag in hun cv zetten. Ook al omdat niemand het in zijn hoofd zou halen om bij Barones van multitasking te spreken. Ik heb nooit iemand gezien die zo volop geniet van wat ze doet *terwijl* ze het doet. Vooral als deze kat totaal en volstrekt niks doet, en dat met een toewijding alsof het lot van het universum ervan afhangt. Je krijgt de in-

druk dat zij en haar hele soort de wereld hebben leren bewonen met een bijzondere mindset: vol overgave en met schijnbare achteloosheid dompe-
len ze zich onder in de voortdurende stroom van het geheel, volkomen op hun gemak in het complexe weefsel van het bestaan. Zonder opsmuk, zonder poeha. Elegant en concreet zijn ze, gracieus zelfs als ze zich wijden aan een doodgewone taak zoals het minutieus reinigen van hun vacht.

Dus Barones sliep én hield me in de gaten. En ik, onder de waakzame blik van schijnbaar gesloten ogen, ging koffiezetten.

Miauw...

Ze is me gevolgd. Ik had het niet eens gemerkt. Logisch, uiteindelijk ben ik maar een mens en zij heeft al lang rekening leren houden met onze beperkingen. Bijvoorbeeld met het feit dat wij gewone stervelingen verstrooide uilskuikens zijn. Haar lange snorharen trillen onder een spottende blik. Liggend kijkt ze me aan alsof ze wil zeggen: ‘Ehh, vergeten we niet iets?’

‘Je hebt gelijk: voordat ik aan mijn eigen ontbijt denk, moet ik ervoor zorgen dat jij iets in je buik krijgt,’ geef ik toe.

Barones staat op en gaat me voor, vlug en geluidloos op haar korte, lenige pootjes. Haar staart beweegt sierlijk van links naar rechts terwijl ze al in de bijkeuken staat. Zie je wel, lijkt ze te denken, als je je best doet, kun je het heus wel.

Wanneer ik bij het kattenhoekje aankom wrijft ze met haar snuit tegen mijn hand terwijl ik de voorraad brokjes in de drie voerbakjes aanvul. Die bakken zijn voor haar en voor mijn twee andere katten: Patsboem, een forse rood-wit gestreepte kater, en Mojito, een grijs-wit dikzakje. Dat zijn de katten van het huis. Al kun je het beter om-draaien: dit huis is van de katten. Zij hebben voor dit huis gekozen, ondanks de storende aanwezigheid van die twee mensen en die hond die er al een tijdje woonden. Dat lijkt een grap, maar dat is het niet.

Om te beginnen zijn ze hier op eigen houtje gekomen, alle drie op hun eigen manier. Patsboem was de eerste. Mijn vriendin en ik wonen op een paar minuten van zee, maar toch al midden in het groene binnenland van Ligurië. Op een dag stond hij gewoon voor de tuindeur naar binnen te kijken en leek hij te vragen: ‘Zeg, zijn jullie van plan daar nog lang te zitten tortelen of hebben jullie anders iets fatsoenlijks om te snacken?’ We weten niet waar hij vandaan kwam, welke omzwervin-

gen hij had gemaakt, hoe hij bij ons huis was beland. Hij droeg geen halsband en – zoals later bleek – ook geen chip, maar ondervoed leek hij niet. Wij hebben gewoon een blikje tonijn op een schoteltje gekieperd. Dat onthaal en de omgeving moeten hem hebben aangestaan, want hij kwam steeds vaker langs. En blijkbaar heeft hij een en ander verder verteld.

En zo, terwijl hij zijn best deed om een plek voor zichzelf op te eisen – met inzet van behaaglijk gespin aan het adres van zijn menselijke butlers en een paar rake tikken op de neus van de al te nieuwsgierige huishond (vandaar de naam Patsboem: het geluid van een kordate corrigerende tik) –, begon een andere poezensnuit zich te vertonen op ons terras. En dat was hetzelfde drie-kleurige gezichtje dat me vanmorgen begroette, zij het dat ze bij onze eerste ontmoetingen een stuk magerder en achterdochtiger was. Overtuigd van zijn status als alfadier had Patsboem vrij vlot beslist om bij ons in te trekken. Bij Barones heeft dat maanden geduurd. Ze was wantrouwig, maar tegelijk ook nieuwsgierig. Je zag dat ze al veel had meegemaakt en dat ze eindelijk ergens wilde ‘neerstrijken’. Maar... waren wij wel de juiste mensen voor haar? Wij hebben gewoon afgewacht bij deze katten. Eerst hebben we ze af en toe wat

voer gegeven en later een beetje geaaid. Om ze zelf te laten beslissen over hun toekomst. Haha, alsof we een andere keuze hadden!

Ik denk dat een van de vele lessen die we als verstockte hondenliefhebbers van katten hebben geleerd, de kunst van het geduld was, de absurditeit inzien van de gedachte dat je alles zou kunnen beheersen of beïnvloeden. Vooral als het om katten gaat.

Dus, zoals ik al zei, ze zijn uit eigen beweging gekomen. Ook Mojito: een magere, slungelige kitten van een paar maanden toen hij opdook, maar nu een zachte, luie panter. Zij hebben óns gekozen en niet andersom. Welbeschouwd is het altijd zo gegaan.

Altijd? Dat klinkt overdreven, ik weet het. En toch scheelt het niet veel. Iedereen kent de verering van katten in het oude Egypte. In zijn *Historiën* zegt Herodotus:

Als er brand uitbreekt, gebeurt er iets onvoorstelbaars met de katten. In plaats van het vuur te doven, gaan de Egyptenaren op een zekere afstand van elkaar staan om hun katten tegen te houden. Soms zijn die hun

meesters te snel af en rennen hun voorbij, recht het vuur in. Als dat gebeurt, dompelt het de Egyptenaren in diepe rouw. Zelfs de bewoners van een huis waar een kat een natuurlijke dood sterft, scheren hun wenkbrauwen af...

Zonder meer een fascinerend verhaal. Het heeft sterk bijgedragen aan de overtuiging dat het de Egyptenaren waren die de kat zo'n 3600 jaar geleden domesticeerden. Maar is dat wel zo? Ik zou zeggen dat er sprake is van een dubbele vergissing: in tijd én in woordkeuze.

In 2004 hebben archeologen op Cyprus een graf gevonden van ongeveer 9500 jaar oud, waarin een volwassen mens en een kat samen begraven lagen: een bewijs van de bijzondere band die onze soorten al veel eerder verbond, ruim voordat de piramides verrezen. Maar die vondst vertelt nog iets anders. Katten zijn geen inheemse diersoort op dat eiland in de Middellandse Zee: wij moeten ze erheen hebben gebracht, nadat onze wegen zich elders hadden gekruist. En we hebben ze meegenomen om één simpele reden: omdat ze belangrijk voor ons waren.

Recente studies van het genoom van onze felie-ne vrienden tonen aan dat het samenleven met de mens waarschijnlijk teruggaat tot het neolithi-

cum, dus meer dan tienduizend jaar geleden. En dat we ze niet écht hebben gedomesticeerd: zij hebben voor ons gekozen. In die tijd waren wij begonnen huizen te bouwen, akkers te bewerken en graanvoorraden aan te leggen. Die voorraden trokken muizen aan en daardoor kregen katten ons in de gaten. Bedenk dat die dieren als soort al zo'n honderdtwintigduizend jaar hun eigen weg gingen. Ze moeten hebben gedacht dat samenleven met mensen best voordelen kon hebben: onderdak in koude nachten en makkelijk toegang tot voedsel. In ruil zouden ze in al hun goedheid de knaagdieren bestrijden die ons zoveel last bezorgden. Dat aaien en knuffelen kwam vermoedelijk pas later – geen enkele studie kan de eerste stappen op dat vlak reconstrueren. Maar we zijn blij dat ze er ooit mee hebben ingestemd zich af en toe te laten aaien – alles met mate! – en vooral dat ze bereid zijn een deel van hun wijsheid met ons te delen.

Dat stilzwijgende akkoord komen ze tot op de dag van vandaag trouw na. Het maakt niet uit hoe druk we het hebben, hoe verstrooid of koppig we zijn; met een geduld waaruit opperste genegenheid spreekt, blijven ze ons wijzen op de weg naar geluk, op het loslaten van nutteloze zorgen, en leren ze ons oog te hebben voor wat er écht toe

doet. Dutjes bijvoorbeeld. Ja, Charles Bukowski had gelijk toen hij ze zijn *teachers* noemde.

We erkennen het niet altijd, wat ze zichtbaar ergert, maar katten zijn echt leermeesters op vier poten – stil en discreet. Tenzij ze onze aandacht op zich moeten vestigen voor een lekker hapje of een aai, of ons eraan moeten herinneren dat hun maaltijd voorrang heeft op onze ochtendkoffie. In dat geval weten ze precies hoe ze ons in het gareel moeten houden.

Katten zijn wijze gidsen in de vorm van pluizige donsballen behept met verbluffende krachten. Ze kunnen uit het niets achter ons opduiken en onze enkels aanvallen, of zich oprollen in ruimtes die maar een derde van henzelf zijn. Heuse Jedimeesters in het klein. En ergens zie ik Patsboem wel de woorden parafraseren die Yoda richt tot de jonge Luke Skywalker in *The Empire Strikes Back*: ‘Beoordeel je mij soms op mijn postuur, jongmens? Dat zou ik niet doen, want kracht is mijn bondgenoot.’ En dat geldt vooral voor de uithalen van zijn voorpoten. Maar misschien heeft onze huis-kater meer met het universum van *Dune*, want daar kan hij in elk geval achter woestijnmuizen aan. En ook achter die reusachtige wormen, die zich zo stoer voordoen maar het uiteindelijk moeten bekopen met een kop vol krassen. In die we-

reld zouden katten de rol spelen van helden die als goden worden vereerd – precies zoals vroeger. In hun pantheon hadden de Egyptenaren trouwens zelfs een godin met een kattenkop: Bastet, beschermster van huis, vruchtbaarheid en geboorte. Ik weet zeker dat Barones, als we haar om haar mening konden vragen, droog zou opmerken dat de oude Egyptenaren de ware aard van de kat tenminste snaptten. De grootsheid, de wijsheid van de feliene soort.

Hippolyte Taine, de Franse schrijver en denker uit de negentiende eeuw, zei ooit: ‘Ik heb veel katten en veel filosofen ontmoet. De wijsheid van de eerste groep is oneindig veel groter.’

Tja, als je ziet hoeveel mensen hun dagen delen met een kat en dat aantal afzet tegen mensen die een filosoof in huis hebben gehaald, kun je Taine moeilijk ongelijk geven. De kennis van katten is ouder en concreter. Vergeet het ‘rijk der ideeën’ en de schaduwen op een grotwand die voor werkelijkheid worden gehouden; katten weten precies wat er voor hen ligt – en ook wat er achter hen gebeurt, trouwens. Ze laten zich niet misleiden door schijn. Ze ruiken een geforceerde metafoor

op kilometers afstand en zijn tot de slotsom gekomen dat gekunstelde beelden of een hoogdravend verhaal echt niet nodig zijn om ons een beter leven te bezorgen.

Door de eeuwen heen hebben onze feliene vrienden schilders, musici en dichters geïnspireerd. Maar ze hebben ook veldheren als Alexander de Grote en Napoleon doodsangsten aangejaagd. Allebei leden die vechtersbazen aan ailurofobie, een angst die psychologen puur ‘irrationeel’ noemen omdat ze waarschijnlijk nooit een woedende kat zijn tegengekomen. Ook al is hun natuurlijke habitat tegenwoordig vaak onze woonkamer, we mogen niet vergeten dat het nog altijd kleine tijgers zijn: meedogenloze jagers die misschien hebben leren spinnen, maar altijd hun tanden en klauwen hebben behouden, al was het maar om onze bank aan flarden te scheuren. Voor filosofen geldt dat helaas niet: een lange lijst eminente denkers is door machthebbers vernederd of bruut uit de weg geruimd, zonder dat ze ook maar een vuist hebben kunnen maken.

Dus ja, katten winnen het op alle fronten in een wedloop met filosofen. Al eeuwen maken ze ook deel uit van de populaire cultuur: spreekwoorden, sprookjes, volksverhalen, bijgeloof. Nu eens vier-

den we ze als bringers van heil en voorspoed, dan weer zetten we ze weg als kwaadaardige wezens of ongeluksbodes. En ook is er een tijd geweest waarin men de euvele moed had ze te bestempelen als demonische schepsels, helpers van heksen, dienaars van de duivel. Wat katten aan dat alles nog het meest moet hebben gestoord, dat weet ik haast zeker, was niet de vermeende band met het occulte, maar hun ondergeschikte rol als knechtje.

H.P. Lovecraft, een van de onbetwiste grootmeesters van de horrorliteratuur, was dol op poezen. Ik weet zeker dat hij zich door een kat heeft laten inspireren bij het schetsen van de machtige en onvoorspelbare wezens in zijn verhalen: de Great Old Ones – de Grote Ouden. Zijn liefde voor katten was zo groot dat hij een uitspraak deed met een zekere eeuwigheidswaarde: ‘De hond geeft, maar de kat *is*.’ Ik zou het graag roerend eens zijn met de architect van het fictieve universum Cthulhu Mythos, maar ik moet zeggen dat ik niks geloof van die zogenaamde eeuwige strijd tussen honden en katten. Of liever gezegd: van diestrijd tussen verbeterde hondenvrienden en blazende kattenliefhebbers. Onze viervoeters zelf hebben er zelden last van. Meestal negeren ze elkaar en soms lossen ze een akkefietje op met een korte woordenwisseling die lijkt op razendsnel

tikkertje spelen. Ik zie het als een geluk en een voorrecht dat we een stuk van ons levenspad mogen delen met zowel die kwispelende als die spin-nende wezens. Maar ik geef Lovecraft gelijk in één ding: als je naar een kat kijkt, zie je meteen een wezen dat is, een wezen met een volkomen eigen bestaan. Authentiek. Vrij. Vaak ondoorgrondelijk, moeilijk op andere gedachten te brengen (hooguit met wat lekkers), nauwelijks te dresse-ren. Maar onder alle omstandigheden trouw aan zichzelf. Het punt is dat de kat in zijn *zijn* ook kan *geven*. En niet zo'n beetje ook.

De kleine kolonie die in en rond ons huis zwerft, bewijst dat dagelijks aan mijn vriendin en mij. Want naast Barones, Patsboem en Mojito – de vaste bewoners – worden we ook vereerd met het gezelschap van Berend Brokje, Mimmo (bijge-naamd Mimimmo) en White Walker. Dat trio heeft besloten dicht bij ons te leven, maar ook weer niet al te dicht. Die drie verkiezen nog altijd de openlucht boven een luie stoel of het toetsen-bord waarop je net zit te schrijven. Hun bezoeken honoreren we vanzelfsprekend met een volle voerbak, al was het maar om verwijtende blikken te vermijden – ‘Wat een lomperiken, die tweevoters!’

Ook hier was het hún keuze. Wij hebben niets

gedaan om ze buiten de deur te houden en onszelf ook niet voorgehouden dat we ze zouden kunnen tegenhouden om binnen te komen. In het verhaal 'De kat, een puttertje en de sterren' van Luigi Pirandello staat een geestige beschrijving van de verhouding tussen katten en architectonische grenzen. De hoofdpersoon in de volgende passage is een kat die van buitenaf naar het puttertje loert dat in huis bij twee bejaarden woont:

Ramen? Ruiten? Daken? Dakpannen? Mijn huis? Jouw huis? Voor die grote witte kater die daar lag te slapen in de zon – mijn huis? Jouw huis? Als hij er naar binnen kon, waren ze allemaal van hem! Huizen? Hoezo huizen? Plekken waar je kon stelen; plekken waar je meer of minder comfortabel kon slapen, of doen alsof. Dachten die twee oudjes nu echt dat een kat, zolang ze ramen en deuren maar dicht hielden, geen andere weg zou vinden om binnen te komen om dat puttertje op te eten als hij dat wou?

Reken maar dat mijn vriendin en ik tot het uiterste zouden vechten om het puttertje te redden, maar we weten ook dat je een kat niets kunt opleggen. Je kunt ze niet verplichten om te gaan, niet om te blijven. *Zij* kiezen. En als ze ervoor kiezen een stuk van hun weg met ons te delen,

mogen we ons alleen maar gelukkig prijzen, want dan hebben we zojuist een vriend op vier poten gevonden, een gids die wijzer is dan welke filosoof ook.

Als we bereid zijn de superioriteitswaan opzij te schuiven die homo sapiens in de loop van zijn geschiedenis heeft opgebouwd, kunnen we ontzettend veel leren van de katten aan onze zijde. En ook van de katten die onze verhalen, onze overleveringen, onze boeken bewonen. Want uiteindelijk, zoals de gedachte-experimenten van Schrödinger ons hebben laten zien, wordt de grens tussen wat is en wat niet is behoorlijk vaag zodra het om katten gaat.

Mij persoonlijk herinneren deze meesters op vier poten er elke dag aan hoe gemakkelijk het eigenlijk is om gelukkig te zijn. Dat doen ze met hun doordringende ogen. Met hun altijd alerte oren. Met hun gemiauw, dat zo expressief is dat woorden overbodig zijn. Met hun snorharen, die voortdurend zijn afgestemd op de omringende wereld. Met hun buik, die zacht en fluffy is en ook veeleisend (én een tikkeltje gevaarlijk: gezellig kriebelen kan zomaar omslaan in een venijnige

krab). Met hun lenige, geruisloze poten. Met hun staart, een roer om de koers op vrijheid en onafhankelijkheid aan te houden.

Katten reiken zoveel lessen aan om plezierig te leven dat een heel mensenleven niet volstaat om ze allemaal te verzamelen. Vandaar misschien dat ze zeven levens hebben: ze weten dat ze veel te vertellen hebben aan ons mensen, aan die praktisch onbehaarde wezens die voortdurend en koortsachtig de-hemel-weet-wat-allemaal najagen. In dit boekje probeer ik die lessen in zeven hoofdstukken samen te vatten. Enfin, negen hoofdstukken, als we inleiding en slot meerekenen. Zo houden we ze allemaal blij: zowel de Latijnse katten met zeven levens, als de Angelsaksische en Germaanse katten die er negen hebben. Ik weet niet hoe het met jullie zit, maar ik jaag die tijgertjes niet graag tegen me in het harnas, zelfs niet als ze aan de overkant van het Kanaal of aan de andere kant van de oceaan wonen.

De wereld nuchter bekijken

Portalen naar betoverde werelden,
verborgen achter fluwelen wimpers

‘Ik heb dingen gezien die jullie mensen niet zouden geloven,’ zegt Roy Batty tegen Rick Deckard in *Blade Runner*. Het begin van een van de meest iconische monologen uit de filmgeschiedenis, die me steeds weer kippenvel bezorgt. Maar als ik hem hoor, moet ik niet alleen denken aan de ‘repllicants’ die Philip K. Dick bedacht en die Ridley Scott naar het witte doek bracht. Onvermijdelijk gaan mijn gedachten ook uit naar katten. Ja, want misschien – een voorbehoud dringt zich op bij zo’n mysterieus en ondoorgrondelijk onderwerp – hebben zij geen ‘aanvalsschepen zien bran-

den bij de schouder van Orion', maar iets wat in het donker opflitst, of het nu die mythische 'c-stralen' zijn of niet, zien ze af en toe heus wel. Anders is niet te verklaren waarom ze zo ingespannen focussen op punten waar – zouden wij zweren – ab-so-luut niets is. Het is duidelijk dat wij het niet doorhebben, dat we het gewoon niet zien.

Kattenogen zien beter

De ogen van katten hebben ons altijd al op een bijzondere manier gefascineerd. Logisch, want ze zijn prachtig. Groot – onder de carnivoren hebben katten in verhouding tot hun lijf de grootste ogen – en expressief, magnetisch en raadselachtig. Plinius de Oudere zei in de eerste eeuw na Christus al dat 'ze ook in het donker helder glanzen, zodat je ze onmogelijk over het hoofd ziet'. In die tijd wist men niet dat kattenogen in het donker oplichten door toedoen van een reflecterende laag cellen die veel nachtaktieve dieren hebben: het *tapetum lucidum*. In de loop der eeuwen hebben wij de meest fantastische en ongelooflijke verklaringen verzonnen om dat fenomeen te duiden. Nog in 1786 legde Johann Georg Krünitz, auteur van de *Oeconomische Encyclopädie*, uit dat katten-

ogen 's nachts 'overdag geabsorbeerd licht uitstralen'. Zeg maar een soort klassieke versie van Supermans krachten, die op Instagram stukken beter aanslaat.

Vóór de doorbraak van het wetenschappelijke denken vulden wij mensen de gaten in onze kennis nu eenmaal zo: door elkaar verhalen te vertellen. Flitste er een bliksemschicht door de lucht, dan was Zeus boos. Zagen we een draaikolk op zee? Dan had de Kraken honger. Of stond De Vliegende Hollander van Davy Jones op het punt uit de diepte op te rijzen om de zielen van een zoveelste bemanning op te eisen. Stonden we doodsangsten uit bij een aardbeving die onze huizen verwoestte? Dan roerde de kolossale katvis Namazu zich in de modder. Merkten we in het donker twee lichtende ogen op? Als het geen demon was, moest het wel een dier zijn met een of andere magische eigenschap. Of allebei! Een demon met fotovoltatische opslagcapaciteit.

De drang om de wereld in verhalen te veranderen is altijd een van onze drijvende krachten geweest, een van de kenmerken die ons maken tot wat we zijn: menselijke wezens. En dat is een enorme rijkdom, want het heeft ons massa's mythen, heldendichten, romans, volkslegenden opgeleverd. Maar eerlijk is eerlijk, vaak slaan we

door. In plaats van te kijken naar wat er voor ons ligt, spinnen we een fraai web van vertelsels waarin we ons verliezen. Precies het tegenovergestelde van Ariadnes draad. En hupsakee, dan volgen de complottheorieën of wilde hypothesen over waarom Truus of Jan *volgens mij* reageerde zoals zij of hij reageerde. Wat we zien is vaak niet genoeg voor ons. Maar in plaats van beter te kijken, vullen we de schaduwzones liever op met fantasie. Een neiging die ons binnen de kortste keren opzadelt met een aaneenschakeling van angsten. We zien x, en we beginnen ons – zonder enige concrete basis, gewoon omdat ons brein het leuk vindt ons wakker te houden – een hele reeks consequenties w, y en z in het hoofd te halen die misschien niet meteen leidt tot de ondergang van de beschaving zoals wij die kennen of tot het aanbreken van het machinetijdperk, maar toch zeker tot een middelgrote ramp in de privésfeer, op het werk of in ons sociale leven. De keerzijde van het feit dat we narratieve dieren zijn, vrees ik.

Voor mij persoonlijk was het Mojito die me eraan herinnerde hoe gemakkelijk wij voortborduren op wat er voor ons ligt. Door naar een muur te staren. Dat doet hij voortdurend; hij moet minstens regionaal kampioen op dat onderdeel zijn. Als kitten begon hij daar al mee. In het begin

vond ik dat grappig. Ik weet nog dat het zomer was en dat hij 's avonds vaak uren naar de witte muur bleef zitten kijken. Door hem vanaf de tuintafel te observeren raakte ik gefascineerd door zijn fascinatie: een aaneenrijging van blikken die er van buitenaf vast raar moet hebben uitgezien. Op de bank tegenover me bewoog hij zijn kop schoksgewijs en ondertussen volgde mijn blik hem. Het boek op mijn schoot vergat ik straal, omdat het verhaal van die roman niet kon tippertje aan die grappige poes die bezig was god weet wat te ontcijferen. Maar na een tijdje begon ik dat gedrag vreemd te vinden. Ontging mij soms iets? Uiteindelijk werd het zelfs een beetje eng, voor mij althans. Ik denk niet dat hij ooit vermoedde wat er in mijn hoofd omging: 'Dit klopt niet, dit is geen normaal gedrag. Misschien mankeert hem iets. Moet ik het aankaarten bij de dierenarts? Ze zeggen dat katten geesten kunnen zien, dat ze rampen voelen aankomen, dat ze aanslagbiljetten doen opduiken voor vermogen dat je niet eens hebt... Hemellief, wat moet ik doen? Is dit een slecht voorteken? Misschien wil hij ons ergens voor waarschuwen...'

Of, eenvoudiger, zoals ik op een dag ontdekte: ze scherpen hun blik, en vinden de bewegingen van een minuscuul spinnetje bijzonder interessant

– een spinnetje dat ik met mijn arme mensenogen vanaf mijn tuinstoel niet had opgemerkt. Geen rampspoed, geen geesten, geen aangetekende brieven van de fiscus. Een piepklein beestje. Dank voor de les, dikbuikig tijgertje.

Heel zen naar de wereld kijken

Roerloos naar een muur of in het niets zitten staren is trouwens niet alleen iets voor katten of voor mensen onder hevige psychische stress die zich de engste rampscenario's in hun hoofd halen. Het is ook een fundamentele oefening in sommige boeddhistische scholen: de meditatietechniek die *zazen* heet, 'zittend zen'. Volgens de legende werd die geïntroduceerd door de grondlegger van het Chinese chanboeddhisme, dat later het Japanse zen zou worden: Bodhidharma. Tijdens zijn omzwervingen bereikte deze Indiase monnik China en ontmoette daar de keizer (schoolvoorbeeld van de arrogantie van de macht, die zoals gebruikelijk werd neergesabeld in een kort maar vernietigend gesprek). Hij inspireerde de vechtsijl van de Shaolintempel en vond toen dat hij wel genoeg had gegeven. Bodhidharma ging roerloos en zwijgend voor een muur zitten. Jarenlang. Tot op een dag een leerling hem om raad kwam vragen.

‘Mijn gemoed is niet in vrede. Breng het tot rust, meester, ik smeeek u,’ zei hij.

‘Breng je gemoed maar,’ antwoordde Bodhidharma, ‘dan zal ik het doen bedaren.’

‘Ik heb mijn gemoed overal gezocht, maar kan het nergens vinden,’ zei de leerling.

‘Kijk eens aan,’ sprak de meester, ‘je gemoed is in vrede.’

Een schitterend voorbeeld van een *koan*, de ogenschijnlijk onzinnige dialoog die meditatie beoogt te stimuleren om de geest te doen ontwaaken en tot verlichting te leiden.

Enfin, voor mij is het wel duidelijk dat achter de figuur van Bodhidharma eigenlijk een kat schuilt. Het was een kat die het zazen heeft geïnspireerd, en ook de koan. Een vriendelijke huispoes die een paar mensen de ogen hielp openen, precies zoals Mojito bij mij deed: gewoon door stil te blijven zitten voor een muur en zijn leerlingen het werk te laten doen. Héél zenmeesterachtig.

‘Moji, er borrelt onbestemde angst bij me op. Wat denk je? Wil je weten waardoor die is veroorzaakt of wat ik heb gezien dat me zo bang maakte? Waarom ik hier zit te sudderen in een psychologische reflex, evolutionair bedoeld om me te helpen me aan gevaar aan te passen, terwijl er nergens gevaar te bekennen is? Tja, goeie vraag. Geen idee.

Er is niks bijzonders gebeurd. Ik voel me niet slecht door iets wat ik heb gezien maar door iets wat ik me heb *voorgesteld*. Ah, dus jij zegt dat er feitelijk geen probleem is als ik iets niet heb gezien maar het me alleen heb voorgesteld? Dat dat zogenaamde probleem alleen tussen mijn oren zit? Dat ik spoken zie? Ja, ik denk dat je gelijk hebt. Helemaal over is het niet meteen, maar toch bedankt.'

Ook al was het waarschijnlijk niet zijn bedoeling – of tenminste niet zijn hoofddoel (zijn voornameste doel is altijd iets lekkers te bemachtigen, de rest is hooguit tijdverdrijf) –, toch heeft dat wit-grijze bolletje dons met zijn dikke buik me eraan herinnerd dat naar de wereld kijken in de eerste plaats *neutraal* zou moeten zijn. Of beter gezegd: zonder intentie, om een uitdrukking te gebruiken die zenbeoefenaars dierbaar is – vrij van angst, vooroordeel, vooropgezette doelen en starre aannames. Alleen gefocust op wat er echt *is*. De realiteit zien zoals ze is. Een benadering vol aanvaarding, maar dan in positieve zin; niet hetzelfde als berusting. Alleen door bedaard te kijken naar wat voor me ligt, kan ik echt kiezen hoe ik zal handelen of reageren. Is het een spinnetje? Als het echt moet, jaag je het met een handbeweging weg. Is het een scheur die dwars door de dragende muur loopt en die er tien minuten geleden nog

niet was? Dan kun je maar beter zonder aarzelen naar buiten rennen. Luid gillen is optioneel, maar volkomen geoorloofd.

Een ruim perspectief

Ik wil het hier niet laten klinken alsof het hele verhaal over kattenogen neerkomt op hun vermogen om de omringende wereld objectief en af en toe een tikkeltje té strak te bekijken. En ik wil ook niet de indruk wekken dat Mojito slechts een soort harige, onbeweeglijke Boeddha zou zijn. Dat beeld klopt trouwens behoorlijk, maar dat is niet het punt. Er is meer, en ik wil – om nog maar even vast te houden aan de terminologie – de blik wat verruimen.

De ogen van katten verschillen sterk van die van mensen, al delen ze veel eigenschappen (zo behoren zowel hun ogen als de onze tot de meest bolvormige in het dierenrijk). Logisch dus dat katten de wereld anders zien dan wij. Om te beginnen lijkt vanuit hun perspectief alles veel hoger. Toch houdt ze dat niet tegen om naar de bovenste plank van de boekenkast te klimmen – waar ze buiten ieders bereik zijn terwijl ze hun nagels scherpen aan de ruggen van eerste drukken.

Daar komt bij dat hun gezichtsveld, in graden ge-

meten, breder is én dat ze beter zien in het donker dankzij het tapetum lucidum en een groter aantal staafjes – de cellen die gevoelig zijn voor licht en beweging. Daar staat tegenover dat ze op een kortere afstand scherpstellen dan wij en minder ‘gevoelig’ zijn voor kleurtonen. Dat komt doordat ze minder kegeltjes hebben – de cellen die scherpte en kleur zien – en ook minder soorten van zulke fotoreceptoren; ze hebben alleen kegeltjes voor blauw en groen, terwijl wij ze ook voor rood hebben en dus veel meer nuances kunnen onderscheiden.

Wat betekent dat? Tja, dat het geen zin heeft om een kat het verschil te leren zien tussen twee identieke balletjes waarvan het ene groen is en het andere rood. (Je kunt je afvragen of het überhaupt zin heeft om een kat iets te willen leren.) We kunnen gewoon niet verwachten dat ze dat onderscheid maken. En als je weet wat je niet van een ander hoeft te verwachten – of het nu om katten of mensen gaat – is dat een ideale insteek om zinloze discussies, nodeloze teleurstellingen, sisyfusarbeid en vruchteloze (of zenuwslopende) investeringen van emotionele energie (of kattenkruidkoekjes) te vermijden. Tegelijk betekent het ook dat de donkerste nacht alleen voor óns zo donker is. En daarbij gaat het niet alleen om biologie: het heeft ook te maken met onze persoonlijke eigenschappen en

vermogens, met het moment waarin we ons bevinden en met onze houding. Het kan best zijn dat het er vanuit andermans oogpunt allemaal een stuk minder somber uitziet. Misschien dat dingen er na verloop van tijd ook voor ons lichter op worden. Zelfs als we geen verblindend schijnsel ervaren, een spránkje licht is er altijd. En alleen dat al is een troostende gedachte. En als we niet alleen zijn, kan iemand anders ons de weg wijzen. En als die andere Mojito is, tja, dan is de kans groot dat we half op de tast aankomen bij een volle voerbak.

Laten we elkaar goed begrijpen

Ogen zijn niet alleen vensters op de buitenwereld.

In 'L'Horloge', een van de korte prozagedichten uit *Het spleen van Parijs*, beweert Charles Baudelaire dat de Chinezen in de ogen van katten kunnen zien hoe laat het is. Ik weet het niet – misschien ben ik niet genoeg mau(w)dit als dichter – maar ik heb nog nooit geprobeerd mijn wekker gelijk te zetten op de blik van een van onze katten. Misschien moet ik dat eens doen. En als ik dan te laat kom, gewoon zeggen: 'Sorry, mijn kat had haar ogen dicht.'

Even los van de vraag of je de tijd eraan kunt afmeten, zijn ogen ook echt spiegels van wat er in

ons leeft, en daarmee een heel bijzonder communiciekanaal. Dat geldt niet alleen voor ons, maar ook voor katten. Al moet je ook hier de verschillen goed in de gaten houden.

In een onderzoek uit 2023 slaagden twee wetenschappers erin maar liefst 276 verschillende ‘gezichtsuitdrukkingen’ bij katten te onderscheiden, die ze vervolgens indeelden in hoofdcategorieën: 45 procent werd beschouwd als ‘vriendelijk’, 37 procent als ‘agressief’ en de overige 18 procent was ‘te dubbelzinnig voor classificatie’. Denkt een van mijn lezers nu aan de glimlach van de Cheshire Cat? Mooi, dan ben ik niet de enige! Wel vind ik het merkwaardig dat er twee fundamentele categorieën ontbreken in het emotionele spectrum van de kat: ‘afschuw’ en ‘afkeuring’. Feit is dat onze katten behoorlijk expressief zijn. En dat ze vaak met ons proberen te communiceren staat ook vast. De vraag is alleen: snappen we altijd wat ze ons proberen te zeggen?

En dan komen de ogen weer om de hoek kijken.

Je tanden laten zien is in het dierenrijk zelden een goede manier om vrienden te maken. Meestal betekent dat namelijk: ‘Blijf uit mijn buurt, anders ben je nog niet jarig.’ In dat opzicht vormt homo sapiens een uitzondering.

Dus als katten ons willen toelachen, wat doen ze

dan? Ze kijken ons aan en knippen hun ogen half dicht.

In een interessant rapport uit 2020 beschrijven onderzoekers patronen om positieve emoties te communiceren. Daarbij wisselen halve knipoogjes (*half-blinks*) en het langer dichtknippen van de ogen elkaar af – soms sluit een kat de ogen ook langere tijd helemaal. De logica van die ‘mimiek’ is dat de kat in kwestie wat minder op haar hoede kan zijn, dat ze minder alert hoeft te reageren. Het betekent dat een kat ons vertrouwt, geen aanval vreest. Ook het afwenden van hun blik is een teken van waardering en zelfs van genegenheid: we zijn geen bedreiging, dus hoeven ze ons niet constant in de gaten te houden. Het is hun manier om te zeggen dat ze zich goed voelen bij ons.

Maar als we die kattentaalcode niet kennen, kan dat gedrag, die houding voor ons iets heel anders betekenen. Onverschilligheid, in het beste geval. Of milde afkeuring. Als je altijd gewend bent geweest om met honden om te gaan, zoals ik, dan is het in het begin best lastig om kattensignalen te leren ontcijferen en er gepast op te reageren. Als ze hun ogen dichtknepen dacht ik dat ze me negeerden. En als ik glimlachte, vroegen zij zich vast af waarom ik mijn tanden liet zien, en dan nog van die stompe hoektanden ook. Wilde ik soms

weten hoe fatsoenlijke hoektanden eruitzien?

Het resultaat was een reeks wederzijdse misverstanden die best even heeft geduurd, soms met weinig grappige afloop: het klinkt vreemd, maar in het begin leverde mijn brede glimlach met tweeëndertig tanden me flink was boze blaassalvo's op – en ooit zelfs een plas in mijn schoenen (echt gebeurd). Een terechte straf voor iemand die zo agressief reageert op een beleefd knipoogje. Maar uiteindelijk heb ik leren glimlachen op hun manier.

Om elkaar te begrijpen moet je altijd met z'n tweeën zijn. Communicatie is een ontmoetingsruimte die je samen opbouwt. Je kunt de ander niet zomaar benaderen met de vanzelfsprekende aanname dat we gelijken zijn. De arrogantie om te denken dat alleen wij de waarheid in pacht hebben levert ons uiteindelijk niet meer op dan flink wat verontwaardigde krabben. Omgekeerd betekent elkaar tegemoetkomen ook: groei, verrijking, de ontdekking van nieuwe werelden, en als je geluk hebt, bevind je je op een goede dag midden in een concert van spinnende poezen.

Een blik kan alles zeggen

Eerlijkheidshalve moet ik eraan toevoegen dat katten, als ze iets willen, prima weten hoe ze zich

verstaanbaar moeten maken. Meesters zijn ze op het onderdeel 'doordringend en strak aankijken'. Ik heb al vroeg ontdekt dat ze met hun pupillen, berucht om hun reactiviteit, even scherp kunnen uithalen als met tanden en klauwen.

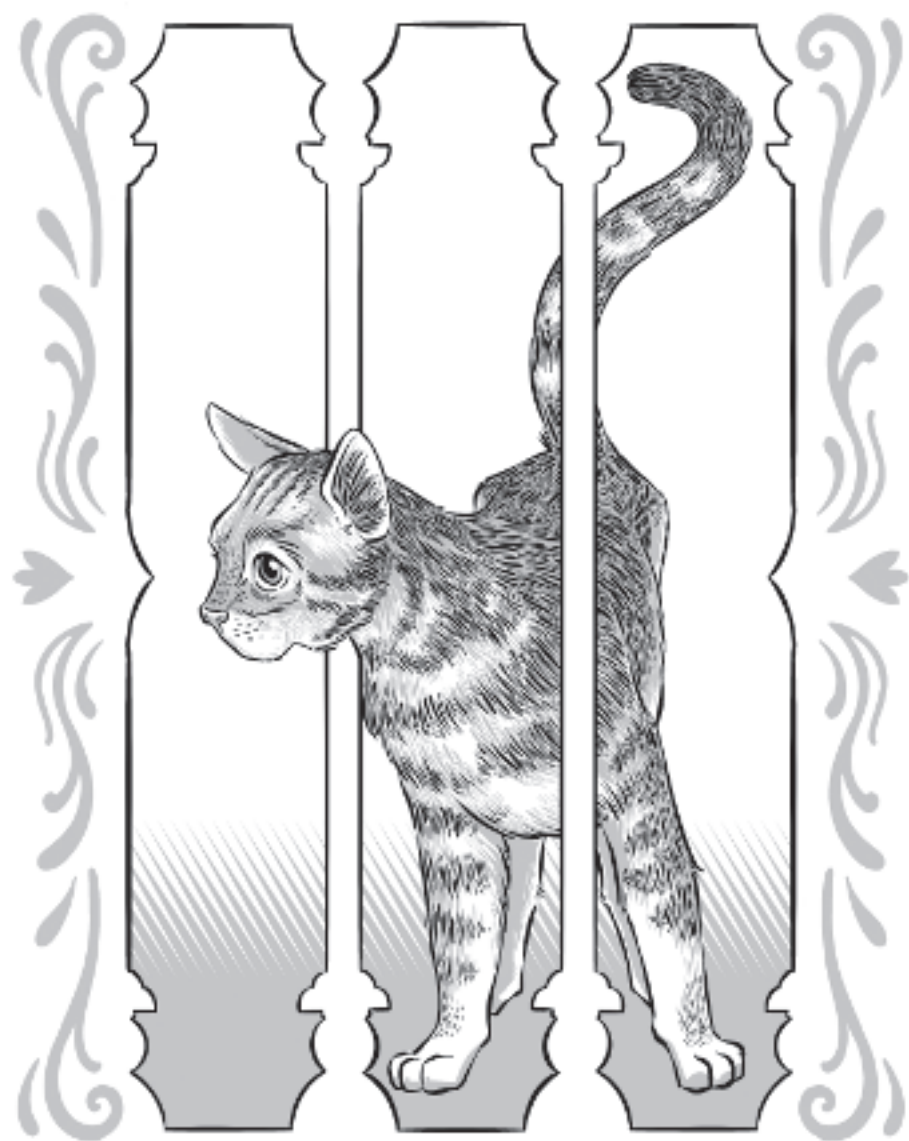
Het verloopt meestal als volgt: ik heb me net op de bank geïnstalleerd, klaar om eindelijk even te ontspannen. Misschien dat ik naar een tv-serie of een film zit te kijken of een videogame speel – waarschijnlijk zo eentje die je niet tussentijds kunt saven. Voor Barones is dat het perfecte moment om om eten te vragen of de deur te laten openen. Ik weet niet of mijn luie zithouding honger of zin in avontuur bij haar opwekt. Misschien heeft ze er gewoon lol in om mij op commando op te zien staan. Die laatste hypothese zou ik trouwens niet te snel van tafel vegen. Hoe dan ook, op een gegeven moment gaat ze voor me zitten en begint ze me aan te staren. Het is alsof ze me wil doorboren maar zo gauw geen mes kan vinden en voor zoiets banaals haar klauwen niet wil gebruiken. Dat stille en roerloze ballet kan gemakkelijk tien minuten of langer duren, maar uiteindelijk ben ik altijd de eerste die beweegt – ik sta op en volg haar naar wat ze wil. En zij spint, volledig in haar nopjes.

Misschien is het niet de meest elegante manier

om je wensen te kennen te geven, maar het benadrukt wel hoe waardevol het is om open te communiceren. Katten kunnen allerlei gedaanten aannemen, maar zijn nooit onoprecht. En daarin schuilt vast een van hun geheimen voor een gelukkig leven.

Brokjes kattenwijsheid voor een gelukkig bestaan

- Leer kijken naar wat er *is*, zie wat er voor je staat, wat zich aandient, zonder er meteen verhalen omheen te weven. Want voor je het weet ontaarden die verhalen in angst – en dat is nergens voor nodig.
- Als je iets overweegt, focus dan op het hier en nu. Het verleden is hoogstens statistiek. De toekomst is niet meer dan een mogelijkheid. Alleen het heden is een zekerheid.
- Mensen zien dingen op hun eigen manier. Verwacht niet dat iedereen jouw kijk op de wereld deelt. En soms is dat maar goed ook.
- Hou je ogen goed open – om de wereld en de anderen in je op te nemen. Elkaar begrijpen begint met elkaar ‘zien’ en herkennen.
- Soms zegt een blik meer dan duizend woorden. En wel meer dan dat.

Kunnen luisteren én kunnen negeren

Luisteren als keuze

Ik heb de uitdrukking ‘Hou je oren goed open’ nooit helemaal begrepen. We kunnen ze toch niet dichtdoen? Bij sommige dieren ligt dat anders – bij zeehonden, otters en hanen bijvoorbeeld – maar wij kunnen ons niet afsluiten voor geluid zoals we ons voor beelden afschermen door onze ogen te sluiten. Wel logisch eigenlijk; toen onze verre voorouders eenmaal uit het water waren gekropen en hun evolutiepad op het vasteland begonnen, hadden ze een waarschuwingssysteem nodig dat altijd actief was, zodat ze ook tijdens hun slaap werden gealarmeerd voor mogelijk ge-

vaar. Voor de luidruchtigste en hinderlijkste soorten gevaar tenminste. Zoals de rinkelende wekker op maandagochtend, die een veel grotere aanslag op iemands psychosomatische balans is dan de beet van stille wezens zoals spinnen of slangen.

Daar komt nog bij dat wij, in tegenstelling tot veel van onze viervoetige verwanten, oorschelpen hebben die praktisch onbeweeglijk en nogal 'een-tonig' zijn, hoe eindeloos gevarieerd hun verschijning ook mag zijn. (Zozeer zelfs dat het oor tegenwoordig net als vingerafdrukken en irisscans kan worden gebruikt voor biometrische identificatie). Kortom, onze oren zijn in wezen gaten met grappige stukjes kraakbeen eromheen, die tegen wil en dank altijd wijdopen blijven, en ons blootstellen aan lawaai, zelfs midden in de kakofonie van een metro tijdens het spitsuur. Tenzij we natuurlijk onze toevlucht nemen tot koptelefoons met noisecancelling. Een technologie waarvoor ik de uitvinder eeuwig erkentelijk blijf.

Welbeschouwd kunnen onze feliene vriendjes hun oren ook niet sluiten. Maar dat lijkt ook nergens voor nodig: als ze willen, kunnen ze ons perfect negeren, hoe hard we ook roepen. Ze kunnen zich zelfs afsluiten voor de hevigste geluiden als die niet interessant voor hen zijn. Maar het kleinste, subtielste geluidje dat wél boeiend is, heeft

meteen hun volle aandacht. Katten horen geritsel tot 80.000 hertz (wij haken al af bij 20.000) en kunnen binnen een straal van zo'n twintig meter nauwkeurig bepalen waar dat geluid vandaan komt. Niet toevallig kunnen ze, anders dan wij, hun oren bewegen. En hoe! Ze steken ze op, bewegen ze omlaag en draaien ze, zelfs onafhankelijk van elkaar. Poezen gebruiken hun oren niet alleen als passieve ontvangers, maar ook als communicatiemiddel: om interesse te tonen. Of juist desinteresse. Niet voor niets zei de Franse socioloog Marcel Mauss: 'Katten hebben twee spitse oren op hun kop, waarmee ze kunnen luisteren als we ze roepen, en evengoed kunnen doen alsof ze niets hebben gehoord.'

Klinkt als muziek in mijn oren

Als ik een kat de oren zie spitsen bij een bepaald geluid, moet ik steeds denken aan 'Edward de veroveraar', een verhaal van Roald Dahl waarin Louisa en Edward, een ouder echtpaar, in hun tuin een kat vinden met een opmerkelijke grijze vacht en besluiten het dier in huis te nemen. Louisa, pianiste van beroep, merkt al gauw dat muziek de nieuwkomer lijkt te fascineren: zodra ze een stuk van Vivaldi inzet, gaat de kat, die kort

tevorens nog lag te dommelen op de bank, rechtop zitten met ‘gespitste oren en wijdopen ogen’, volledig gefocust op het instrument. Naarmate het stuk vordert, verandert die aandacht zelfs in een soort extase: de oren trekken langzaam naar achteren, de oogleden luiken, de kat houdt zijn kop zelfs een beetje scheef. Het is echt alsof het dier opgaat in de uitvoering. Louisa vervolgt haar oefeningen en speelt het tweede deel van *Drie sonnetten van Petrarca* van Liszt. De kat, steeds meer geboeid, kruipt op de kruk naast de vrouw en slaat haar gade alsof hij de kwaliteit van haar spel beoordeelt. Maar wanneer ze een van Schumanns *Kinderszenen* inzet, springt hij plotseling van de kruk, keert de pianiste de rug toe en nestelt zich weer op de bank – alsof die laatste muzikale keuze hem verveelt of zelfs irriteert.

Een perfecte beschrijving van hoe een kat gewoonlijk op onze bezigheden reageert: hij negeert ze, totdat iets zijn aandacht trekt. Dan komt het dier nieuwsgierig dichterbij om dan meestal binnen de kortste keren door diepe teleurstelling te worden overrompeld en in te zien dat weer gaan slapen het enige verstandige antwoord is op dat onbegrijpelijke mensengedoe. En als hij ons wel een interactie waardig acht, kiest hij in negenennegentig van de honderd ge-

vallen voor een corrigerende tik met de poot – dat werkt altijd.

Helaas loopt het slecht af voor de grijze kat in Dahls verhaal. Louisa raakt ervan overtuigd dat het beest niet alleen melomaan is – een gepassioneerde muziekliefhebber – maar zelfs de reïncarnatie van de negentiende-eeuwse componist Franz Liszt. Haar obsessie voor de kat begint Edward te irriteren, en hij besluit zich van het dier te ontdoen. Dahl zegt het niet met zoveel woorden, maar het lijdt nauwelijks twijfel dat de kat tragisch en wreed aan zijn einde komt in een tuinvuur. Het lijkt een bevestiging van het Engelse gezegde *curiosity killed the cat*, maar in werkelijkheid is het dier een onschuldig slachtoffer van de obsessies, grillen en wraakgevoelens van de menselijke hoofdpersonen. Het dier kan hooguit worden ‘verweten’ een fragiel evenwicht te hebben verstoord.

Uit eigen ervaring kan ik zeggen dat geen van onze katten bijzondere belangstelling heeft voor muziek. Niet voor wat uit de platenspeler komt – of dat nu klassiek, jazz, rock, folk of elektronisch is – en ook niet als ik zelf speel. Gelukkig voor hen zijn ze te laat om nog iets mee te krijgen van mijn kortstondige voorliefde voor de piano, maar ze krijgen al de kriebels als ze ook maar zién

dat ik mijn saxofoon uit de koffer haal om wat te oefenen. En aangezien mijn muzikale bedrevenheid niet kan tippen aan die van Louisa, weet ik zeker dat het niet ligt aan tijdloze klassiekers als 'Autumn Leaves', 'On Green Dolphin Street' of 'How Insensitive' op zich, wanneer ze met tegenzin hun knusse slaapplekje verlaten om naar buiten te vluchten – of het nu regent of niet. Eerlijk gezegd vrees ik dat ze alle benodigde documenten verzamelen die elke vorm van muzikale activiteit mijnerzijds streng verbieden.

Dat neemt trouwens niet weg dat ze alle drie hun oren spitsen bij bepaalde herkenbare geluiden. Zo houdt Barones ervan met Jago – de labrador des huizes – en mij mee te gaan wandelen. Het rammelen van de riem is genoeg om ze allebei in actie te laten komen: hij opgewonden bij het vooruitzicht van nieuwe geuren, zij met de blik van iemand die een vervelende maar noodzakelijke taak vervult – zorgen dat de hond en ik niet verdwalen zodra we de drempel oversteken, onhandig als we zijn.

Mojito mist nooit het moment waarop ik begin te rommelen met pannen of bestek; als ik aan het koken sla, komt hij zijn deel claimen. Dat is nu eenmaal de wet.

En Patsboem lijkt aan het geluid van mijn stap-

pen te herkennen wanneer ik besloten heb naar bed te gaan. Dat is voor hem het perfecte moment om speeltijd op te eisen. Hoe diep ze ook lijken te slapen – of zich slinks slapend houden –, het juiste geluid doet altijd een oor trillen, zo toegespitst op de wereld zijn ze.

Dat vermogen om belangrijke geluiden te onderscheiden van ‘achtergrondlawaaï’ vat de Italiaanse romancier Giovanni Arpino perfect samen in zijn verhaal ‘Gatto mammone’ (‘Moederkat’). Daarin beschrijft hij een kater die ‘niet reageert als hij wordt geroepen, maar heel alert is op telefoongerinkel, op de intercom, op beweging bij de voordeur. Want hij moet niets hebben van vreemden die zijn sofa kunnen bezetten.’ Als ik niet zeker wist dat ze elkaar nooit ontmoet hebben, zou ik zweren dat Arpino zich door Barones heeft laten inspireren: de snelheid waarmee ze verdwijnt zodra iemand van buiten ons gezinnetje zich meldt, is ronduit fenomenaal. In het begin geloofden gasten ons niet als we zeiden dat we een kat hadden geadopteerd. Ongemakkelijk keken ze dan om zich heen, niet zeker of we een grap maakten of leden aan een enge vorm van hallucineren. Totdat ze in de gaten kregen dat er af en toe een kat naar de deur kwam, alsof ze wilde controleren of die vervelende indringers er nog waren. Eerlijk

is eerlijk: af en toe verdwijnt ze ook als ze óns hoort aankomen.

Roep gerust, maar of ik reageer...

Even los van het asociale karakter van deze specifieke lapjeskat – die ons, om maar iets te zeggen, in al die jaren slechts één enkele keer de eer heeft bewezen zich op onze schoot te nestelen, en dan nog niet eens op de mijne – vind ik het vermogen van katten om het kaf van het koren te scheiden, om aandacht te besteden aan wat ertoe doet en de rest links te laten liggen, ronduit verbluffend. Bewonderenswaardig ook. Ze kennen hun prioriteiten, weten waarop ze zich moeten concentreren en wat ze gerust kunnen negeren. Zelfs als het om hun eigen naam gaat.

Ik denk dat iedereen die het geluk heeft zijn dagen te delen met een kat (of meer dan een, waarom niet) dat zal herkennen: je roept het beste dier, spreekt zijn naam uit met alle liefde of urgentie – al naargelang de situatie en wat er nu weer van tafel is gekukeld – en dan... Dan niks. Geen blik, geen oor dat even beweegt, geen enkel teken van aandacht. Niets. En dus, om toch iets van je zelf-respect te redden, om dat zelfbeeld van zogenaamd alfadier een beetje staande te houden,

vraag je je af: ‘Snapt hij wel dat ik hem roep? Herkent hij de klank van zijn naam? Misschien *lijkt* hij me te negeren, maar in werkelijkheid betekenen die woorden helemaal niets voor hem, zijn ze niet meer dan een onbestemd geluid, zonder enige betekenis.’

Was het maar zo. Met zulke uitvluchten zouden we doodsimpel ons ego strelen en onze vermeende positie bovenaan de hiërarchie intact houden. Maar een paar onbaatzuchtige zielen die hun hart hebben verpand aan de wetenschap hebben besloten de zaak grondig te onderzoeken. En hun bevindingen laten weinig ruimte voor illusies. Verschillende studies – een Franse en twee Japanse – hebben aangetoond dat katten hun eigen naam herkennen – net als die van hun huisgenoten trouwens – en heel goed begrijpen wanneer we tegen hen praten. Als ze ons op die momenten geen blik waardig keuren, is dat niet omdat ze ons niet begrijpen, maar omdat ze hebben besloten dat wij op dat moment geen *prioriteit* zijn. Misschien had die Edward uit Dahls verhaal toch ergens gelijk toen hij zei: ‘Geen kat doet iets waar hij geen zin in heeft.’

De Franse schrijfster Colette had dus groot gelijk toen ze in haar roman *De kat* de poes Saha beschreef: ‘Voor het open luik bleef ze op de loer

liggen en kwam niet naar beneden, ook al riep Alain haar bij zich en bezwoer hij haar met woorden die ze kende.' Saha herkent die woorden, weet dat de jonge Alain het tegen háár heeft, maar komt tot de slotsom dat ze zich op dat moment prima voelt op de plek waar ze is.

Gek genoeg bestaat er een roman met dezelfde titel die een soortgelijke scène beschrijft – al reageert de kat in dat verhaal niet helemaal onverschillig op het roepen van haar baasje. Ik heb het over een werk van Junichiro Tanizaki, auteur van meesterwerken als *Stille sneeuwval*, *De sleutel* en het schitterende essay over Japanse esthetiek *Lof der schaduw*. Het korte boek vertelt over de relatie tussen de koopman Shozo, zijn vrouw Fukuko, zijn ex Shinako en de kat Lily, voor wie de koopman een bijna ziekelijke genegenheid voelt. Precies op dat gevoel speelt Shinako in om de band tussen haar ex-man en diens nieuwe vrouw te breken. Op zeker moment herinnert Shozo zich dat hij ooit had geprobeerd Lily onder te brengen bij een fruitventer in een andere stad. De kat was daar echter ontsnapt en naar Shozo teruggekeerd: 'Op een ochtend werd Shozo bij het krieken van de dag gewekt door gemiauw dat hij herkende. Hij was nog vrijgezel en sliep boven, terwijl zijn moeder op de begane grond sliep.' In zijn slaap-

kamer, de ramen staan open, raakt de jonge Shozo er steeds meer van overtuigd dat hij zijn geliefde Lily heeft gehoord. Alleen zou zijn poes zich in een andere stad moeten bevinden. Dan wordt hij zich het geluid gewaar van kattenpootjes die over het dak zijn raam naderen. Als hij zich naar buiten buigt, ziet hij het onmiskenbare silhouet van zijn geliefde kat.

Shozo geloofde zijn ogen niet en riep haar naam. 'Miauw,' antwoordde Lily, met grote ogen vol vreugde. Ze keek omhoog en kwam dichterbij de vensterbank waar Shozo achter stond. Toen hij echter zijn hand uitstak om haar te pakken, ontweek ze hem en sprong ze een meter achteruit. Toch bleef ze in de buurt. Steeds als hij opnieuw haar naam riep, antwoordde ze met een langgerekt 'mia-a-auw' en kwam ze weer dichterbij. En probeerde hij haar aan te raken, dan glipte ze weg. Shozo vond het schitterend, die manier van doen van katten.

Ook hier herkent de kat haar naam en de stem van haar baas (voor zover dat laatste woordje ook maar iets betekent, wat ik zeer betwijfel). Lily antwoordt zelfs. Maar dat betekent niet dat ze bereid is te 'gehoorzamen'. Ze wil nog niet worden opgepakt. *Zij* bepaalt het tempo. Zelfs als katten naar

ons luisteren – of doen alsof –, gebeurt dat altijd en uitsluitend op hun voorwaarden.

Best interessant dat Shozo in dit verhaal eigenlijk degene is die als eerste zijn oren spitst. Hij wordt 's morgens vroeg wakker omdat hij het miauwen van Lily herkent, de kat die zo belangrijk voor hem is. Ik wil nu niet meteen zeggen dat we een voorbeeld moeten nemen aan die koopman (aan niet een van de romanpersonages trouwens). Die hele Shozo weet niet wat hij wil, draait rond de pot, gedraagt zich als een kleuter en is bij vlaggen gewoon stomvervelend. Maar misschien wordt hij juist met die tekortkomingen geschilderd om ons op de een of andere manier een spiegel voor te houden. In elk geval heeft de koopman één ding wél geleerd van zijn kat en dat is iets waar we allemaal iets aan hebben om beter te leven: besteed alleen aandacht aan wat ertoe doet. Te vaak laten we ons overweldigen door die constante stroom van gebeurtenissen om ons heen, en proberen we tegen beter weten in – volstrekt zinloos – alles tegelijk bij te benen, omdat we geen prioriteit kunnen geven aan wat echt van belang is. We luisteren te veel en zijn daarbij niet kritisch genoeg. Welja, we houden het onszelf al eeuwen voor en het staat zelfs in de Bijbel: 'Voor alles is er een tijd. Een tijd om te huilen en een

tijd om te lachen, een tijd om te rouwen en een tijd om te dansen. Welk voordeel heeft de mens van al zijn gezwoeg?’ Ik geloof niet dat er onder katten kenners van het Oude Testament zijn, maar ik durf te wedden dat degene die die woorden opschreef, veel verstand had van katten.

Zij weten dat niet elk geluid – hoe luid of irritant ook – reden genoeg is om het heilige ritueel van het dutje te onderbreken. Is er sprake van reële dreiging? Gebeurt er iets echt interessants? Nee? Dan doen we gewoon alsof het er niet is. Daar komen we straks nog op terug. Hun oren houden ze altijd open, maar dat betekent niet dat elk geluid evenveel gewicht krijgt. Wij daarentegen laten ons heen en weer slingeren, in de illusie dat we aan alles en iedereen tegelijk aandacht kunnen besteden. Maar dat kán niet. Niet als we de dingen goed willen aanpakken. En zeker niet als we lol willen hebben in wat we doen. We moeten filteren, prioriteiten stellen, dingen soms gewoon negeren.

Nee, op het werk kunnen we misschien niet doen alsof we slapen wanneer die lastige collega weer wat te mekkeren heeft – onze samenleving is nu eenmaal nog niet zo geëvolueerd als die van de katten – maar we kunnen wél wat vaker de voice-mail zijn werk laten doen, of een e-mail later be-

antwoorden. We kunnen zelfs af en toe doen alsof we iemand niet horen. Onze katten doen dat voortdurend, en zij kunnen zich niet eens verschuilen achter het excuus van een koptelefoon met noisecancelling. Maar als ze iets belangrijk vinden, slagen ze er stevast in me te laten weten dat ze het hebben gehoord én het hebben begrepen.

**Ken dingen het juiste gewicht toe,
op je eigen moment**

Als we gaan wandelen, gunt Barones zichzelf altijd wat omweggetjes. Nu eens sluipt ze weg om een verdacht geritsel te onderzoeken, dan weer inspecteert ze een struik waaruit een krakend geluid klonk. Dat zijn de spaarzame momenten waarop ze komt als ik haar roep. Nee, niet meteen – dat zou wel heel veel gevraagd zijn. Maar ze komt, in haar eigen tempo. Omdat ze weet dat het belangrijk is. Hoe stuntelig we ook zijn, Jago en ik maken deel uit van haar kolonie, en ze wil niet dat ons iets overkomt. Ze heeft namelijk nog niet geleerd zelf blikjes open te maken.

Maar als ik haar thuis roep, piekert ze er zelfs niet over zich even om te draaien. Thuis heeft ze andere dingen te doen, interessante dingen. Nee,

ik neem het haar niet kwalijk dat ze mijn geroep degradeert tot ‘achtergrondruis’. Als het is aange-
wezen om het belang van dingen goed in te schat-
ten, moeten we ook monter accepteren dat we
niet altijd en overal prioriteit nummer één zijn.
Dat wil niet zeggen dat je onbelangrijk bent, dat
je wordt genegeerd of niet meetelt; het betekent
alleen dat je inziet dat de ander dringender zaken
aan de hand kan hebben. Al kan het natuurlijk
ook gewoon zijn dat je de verkeerde naam hebt
geroepen.

In zijn schitterende *Old Possum's Book of Practical Cats* – de bundel uit 1939 waarop de musical *Cats* is gebaseerd – schrijft T.S. Eliot dat elke kat eigenlijk drie namen heeft. In het Nederlands ver-
scheen de bundel in 1985 in de vertaling van Ger-
rit Komrij als *Kobus Kruls Parmantige Kattenboek*,
en het slot van het openingsgedicht (‘Hoe noem
je een kat’) luidt:

Maar inzonderheid is daar die naam nog, die ene,
En dat is de naam die je vindt voor geen goud;
De naam door geen mensenverstand bij te benen –
Die alleen de kat zelf kent, en stug voor zich houdt.
Weet, wanneer je een kat heel intens na ziet denken,
De reden is steeds weer: hij zit aangenaam
En innig verrukt al zijn aandacht te schenken

Aan zijn heerlijke, heerlijke, heerlijke naam:
Zijn onzegbaar zegbare
Zegbaaronzegbare
Zeer ondoorgrondbare hogere Naam.

Tja, als het zo zit – en wie zou twijfelen aan het gelijk van de dichter van *The Waste Land*? – dan valt er verder weinig over te zeggen. Ik draai me ook niet om als iemand me bij de verkeerde naam roept.

Brokjes kattenwijsheid voor een gelukkig bestaan

- Het is gezond om prioriteiten te hebben: je kunt niet alles en iedereen tegelijk ter wille zijn. Zeker niet als er geen smakelijke hapjes bij komen kijken.
- Let op wat belangrijk is en negeer achtergrondruis, want dat is de beste manier om gedoe en hoofdpijn te vermijden.
- Luisteren is één ding, gehoorzamen is iets anders. Voor alles is een tijd.
- Als je iets niet wilt doen, hoeft dat mogelijk ook niet.
- Jij bent niet altijd het middelpunt van alles. Maar soms is het een opluchting te weten dat de wereld blijft draaien, zelfs als jij jezelf een dutje gunt.

Met elkaar spreken en elkaar begrijpen

Met elkaar leren praten

Toen hij hardnekkiger rond het huis begon te dreutelen, opgedoken uit de akkers rond ons huis, miauwde de magere en verfomfaaide Berend Brokje niet. Nooit. Hij keek je aan, hij observeerde je, soms kneep hij zijn ogen half dicht in een heel eigen poging beleefd te glimlachen en hij blies – jemig, wat kon hij het op een blazen zetten – als je te dicht of te snel bij hem in de buurt kwam. Maar miauwen, ho maar. Niks. Nada. Niente. Pas sinds een tijdje, nu hij brutaal genoeg is geworden om zich zelfs een paar stapjes binnenshuis te wagen en voor de drem-

pel te verschijnen om te laten weten dat hij wel een hapje zou lusten, laat hij af en toe een zwak en onzeker gemauw horen. En ik bedoel echt ‘zwak en onzeker’: het is alsof hij gewoon niet weet hoe hij het geluid moet produceren dat voor ons, naast spinnen, hét kenmerk van katten is. Alsof hij zijn best doet om het aan te leren – of opnieuw aan te leren, daar kom ik zo op – alleen om met ons te communiceren, om ons te kennen te geven dat wij tweervoeters zo beroerd nog niet zijn én dat we nog wat extra bonuspunten kunnen verdienen door hem een blikje voer toe te schuiven, zodat hij zich de moeite van het jagen kan besparen. Het effect is vrij komisch: Berend is duidelijk een kat op jaren die is opgegroeid op straat, waar nodig flink heeft leren uithalen met zijn klauwen en die zich doorgaans prima zelf kan redden, al slaat hij een extraatje niet af – heel af en toe maar, en zonder te veel kouwe drukte, want straks gaan we nog naast onze schoenen lopen. Dan doet hij zijn bek open, toont zijn gehavende gebit – linksboven en rechtsonder is hij een hoektand kwijt, waardoor hij sardonisch lijkt te grijnzen – en stoot hij als een pasgeboren kitten een vreselijk aarzelend geluidje uit.

Omdat ik gewend was aan de vocale aanwezig-

heid van onze huiskatten, maakte zijn zwijgzaamheid me nieuwsgierig. Dus ben ik eens in die materie gedoken. Wel, er ging een wereld voor me open. Ik ontdekte iets wat ik nooit had verwacht: katten miauwen vooral om met *ons* te ‘praten’. Onder elkaar – behalve wanneer ze heel klein zijn en afhankelijk zijn van hun moeder – gebruiken katten doorgaans andere geluiden en andere communicatiemiddelen: blik, lichaamshouding, geursignalen, oor- en staartbewegingen, en een beet of een tik met de poot om een ondubbelzinnige, directe boodschap af te geven – de aangetekende brief van een advocaat, zeg maar.

Omdat hun interacties met ons vooral draaien om voedsel, aandacht en verzorging, lijkt het redelijk dat ze in hun poging tot communicatie terugrijpen naar het ‘lexicon’ uit hun kittentijd. Verrassender misschien is dat wij dat ook doen. En niet alleen met poezen. Wie bestudeert hoe we ons richten tot wie onze taalmiddelen niet deelt – nee, ik heb het niet over toeristen, al woon ik vlak bij de Bloemenriviera – ziet een patroon: we gebruiken dezelfde ritmische en melodische schema’s om te communiceren met piepjonge kinderen en bijvoorbeeld met pups tijdens hun training. (Laten we elk misverstand, verontwaardigd

commentaar en slinkse glimlach vóór zijn: de parallel is er alleen omdat beide groepen niet spreken.) Onbewust grijpen we naar hoge tonen en korte klanken om aandacht te trekken of te prijzen; lagere, barsere klanken reserveren we voor vermaningen. In zekere zin heeft die code een ‘universele’ reikwijdte. Toeval? Nee hoor, want in de natuur produceren grote wezens waar doorgaans dreiging van uitgaat lage geluiden, terwijl kleine, aibare schepselen hoge geluiden maken. En terugvallen op dat schema werkt. Het werkt voor ons met kinderen en pups. En het werkt voor katten met ons.

Er is een geestige anekdote die Benedetto Croce vertelt. Op een dag zei die Italiaanse filosoof tegen de schilder Eduardo Dalbono, wiens huis vol katten zat: ‘U bent wel héél dol op katten...’

Als door een slang gebeten sprong hij op: ‘Ik? Ik dol op katten?! Ik heb de pest aan ze! De rillingen bezorgen ze me. Hoe kan ik nu van die beesten houden, als ik er op straat eentje vind – verdwaald, afgeranseld, hongerig, kreupel – en als ik dat miauwen hoor dat als smeken klinkt, me gedwongen voel het beest op te pakken en mee naar huis te nemen?’

Ik ben zeker geen kattenhater, maar ik snap wel wat die schilder bedoelde. En zoals het geval Berend bewijst, mijn vriendin en ik hebben ook genoeg aan een timide miauwte om zo'n beestje op te nemen in onze huiskattenkolonie!

De onomwonden kat

Maar weinig dieren weten zo doeltreffend hun verlangens over te brengen – en ervoor te zorgen dat we erop ingaan – als katten. Ze weten zich glashelder uit te drukken, ook al hebben ze daar een soort eigen babytaaltje voor moeten ontwikkelen. In *How to Speak Cat* schrijven Gary Weitzman en Aline Alexander Newman: 'Katten kunnen zo goed met ons "praten" omdat ze wel doorhebben dat wij mensen geen idee hebben wat ze bedoelen met de bewegingen van hun staart of oren.' Eigenlijk is dat nog best vriendelijk uitgedrukt als het gaat om ons interpretatievermogen.

Maar het 'talige' arsenaal van katten omvat meer dan alleen miauwen. Al in 1944 publiceerde onderzoekster Mildred Moelk een artikel waarin ze kattengeluiden indeelde in zestien types, verdeeld over drie categorieën: geluiden met gesloten bek, geluiden waarbij de bek afwisselend

open en dicht is, en geluiden die uitsluitend met open bek worden voortgebracht. In haar lijst, later aangevuld door andere studies, vinden we onder meer klakken, trillers, gekir (het stelde me een beetje teleur dat ze niet bewust vogels imiteren om ze te lokken) en het krolse janken van de paringsroep – totaal niet sexy als je het mij vraagt – dat in een haiku van Masaoka Shiki zelfs een ‘stenen bastion’ doet instorten. En dan is er natuurlijk dat vervaarlijke blazen dat waarschuwt voor een dreigende uitval. Dat sissende geluid is vooral bedoeld om te intimideren. Als het wordt begrepen voorkomt blazen juist dat het tot een gevecht komt.

Niet toevallig beschouwen sommige onderzoekers de kat als de vleeseter met het breedste vocale bereik, ook al is het dier vanwege zijn sociale (zeg maar *asociale*) gedrag, zijn overwegend solitaire optreden, stiller dan honden, vogels of die gasten naast me in de trein die zo luidruchtig telefoneren dat zelfs de machinist mag meegenieten.

Over overdreven stemgeluid gesproken: in zijn verhaal ‘Dogs and Cats’ beschrijft Jerome K. Jerome de schattige poes Tittums, ‘zo lang als een rol penny’s ongeveer. Ze zette een hoge rug op en vloekte als een student geneeskunde. Doodeng.’

Het spinmysterie

Als we vloekende poezen niet meetellen, is het spinnen volgens mij het meest fascinerende en iconische kattengeluid. Eeuwenlang was dat kattengespin omgeven door mysterie. Hoe doen ze het? En waarom? Op de eerste vraag hebben we inmiddels antwoord: een kat spint door een pijlsnelle, afwisselende samentrekking van middenrif en stembanden – zowel bij het in- als uitademen – met een ritme van twintig tot dertig impulsen per seconde. Over het waarom bestaan verschillende theorieën. Vaststaat dat het geluid tijdens de zoogperiode wordt geproduceerd door zowel moeder als kittens, en dus samenhangt met positieve emoties. Maar volwassen katten spinnen soms ook als ze zich bedreigd voelen – misschien om de spanning te verminderen – of als ze ziek zijn – mogelijk om instinctief de agressie van andere dieren in te tomen. Sommigen brengen die vibraties zelfs in verband met een snellere heling van gebroken botten. Zeker is dat spinnen ook ons mensen goeddoet: het brengt rust, warmte, vrede. Het ontroert, kalmeert, nodigt uit die snorrende kat te aaien. De Duitse schrijver en journalist Eugen Skasa-Weiss vatte het mooi samen: ‘Geluk is een kat die spint.’

Allemaal waar. Toch heb ik, na vele herhaalde experimenten die steevast hetzelfde resultaat opleverden, een persoonlijke theorie ontwikkeld over een bijkomende functie van spinnen: het dient namelijk ook om ons te bedotten – tot hun groot vermaak. Bij sommige katten lijkt dat zelfs de hoofdreden. Ik zal het uitleggen.

Barones is waarschijnlijk de drukst spinnende kat die ik ooit heb ontmoet. Ze spint voortdurend: wanneer ze me aan de deur opwacht na een van haar tochten, als ze zich langs mijn benen wrijft, wanneer ze me onbeweeglijk aankijkt als een sfinx om voer te eisen. En ook daarna, als ik me onder die stille druk eenmaal gewonnen heb gegeven, spint ze door terwijl ik haar eindelijk bedien. ('Hèhè, stom mens. Moest dat nu zo lang duren?')

En natuurlijk spint ze ook wanneer ze bij me komt liggen – nooit te dichtbij, en zeker nooit in direct contact met die rare kale mensenpooten – voor een welverdiend rustmoment. Aan één stuk door spint ze. Het heeft iets uitnodigends.

Het is namelijk onmogelijk om dat geluid te weerstaan, zeker als het gaat om een voldane poes die vredig naast me ligt te dommelen, dat kopje tussen de pootjes, die buik half omhoog.

Een hartverwarmende aanblik is dat; automatisch steek je een hand uit om te aaien. Zodra ze de luchtverplaatsing voelt – nog voordat ik haar aanraak! – laat ze een van haar typische, dwingende miauwtdjes horen. Dan lijkt ze even te genieten van dat strelen: het spinvolume neemt toe, haar rug beweegt licht, alsof ze me aanspoort om wat enthousiaster en minder aarzelend te kriebelen. En dan, precies dán klapt de val dicht. Met een blik van pure zaligheid – pats! – een zachte tik met haar poot (zonder nagels, die spaart ze voor de sofa) of een kleine knauw. Dan verschijnt er een tevreden blik in haar halfgesloten ogen en is het alsof ze zegt: ‘Haha, bingo! Daar had ik je weer tuk, voor-spelbaar mens!’

Uiteindelijk gaat het er gewoon om dat je de taal leert begrijpen van wie je tegenover je hebt. Precies zoals Berend me met zijn stiltes heeft geleerd.

De kunst van het communiceren

Los van dit soort gebbetjes die sommige katten zich van tijd tot tijd veroorloven, is hun communicatie met ons meestal open, direct en effectief – zelfs dwingend, als dat nodig is. Ik denk dan

aan Barones' ritmische, vastberaden miauwen wanneer ze naar buiten wil; ze gunt zich geen rust – en mij al helemaal niet – totdat ik door heb wat ze bedoelt.

Dus katten hebben hun kittenwoordenschat vermoedelijk weer afgestoft om een gemeenschappelijke taal met ons te vinden, maar met één enkele miauw kunnen ze ons alles zeggen wat ze willen, alles wat ertoe doet. En ze weten hun boodschap tot in de perfectie over te brengen. De Duitse auteur E.T.A. Hoffmann had gelijk toen hij zijn kater Murr liet zeggen:

Eerst leerde ik spinnen, daarna de kunst om mijn staart sierlijk te bewegen en te krommen; en uiteindelijk was ik bij machte om elke emotie – vreugde, pijn, verrukking, angst, wanhoop – in alle denkbare nuances uit te drukken met één enkel wonderbaarlijk woordje: 'miauw'! Wat valt er te benijden aan mensentaal als je je zo simpel en rechtstreeks verstaanbaar kunt maken?

Wij kennen inderdaad duizenden woorden, maar al te vaak luisteren we niet echt. We horen misschien wel, maar we stellen ons niet werkelijk open voor wat de ander zegt. We doen zelden moeite om wérkelijk te communiceren. En dat

geldt niet alleen ten opzichte van miauwende, spinnende of blazende katten.

De Amerikaanse natuuronderzoeker Joseph Wood Krutch beweerde ooit: 'Je zou zeggen dat katten het principe aanhangen dat het heus geen kwaad kan om te vragen wat je wilt.' Ik denk niet dat ze het op dat vlak mis hebben. Hoe vaak maken wij het onszelf niet nodeloos moeilijk met omwegen, bedekte toespelingen, halfslachtige hints die hun doel vaak niet eens raken, maar waarin we wel een flink pak emotionele energie hebben gestoken? Het is geen geringe psychische inspanning, als je communiceren beleeft als een schermduel waarin je afwisselend genooddaakt bent om te verdedigen en aan te vallen.

De katten van de kleine kolonie die heeft besloten om mij en mijn vriendin te adopteren, herinneren me er steeds aan dat communicatie in eerste instantie een brug slaat tussen twee werelden. Een brug waaraan je geduldig, toegewijd en vastberaden moet bouwen, als je wilt dat die werelden elkaar echt begrijpen. Communiceren vereist inzet, de bereidheid je open te stellen, de wil een gemeenschappelijke taal te vinden – en desnoods wat nader onderzoek naar de betekenis van een miauw. Maar een goede communicatie kan ons

ook een van prachtigste wonderen van het bestaan schenken: de ontmoeting met de ander.

Als het even kan: hou het simpel

Ik wil niet naïef klinken, want natuurlijk besef ik heel goed dat onze sociale relaties in belangrijke mate op subtiliteiten berusten. Homo sapiens heeft communicatie tot de hoeksteen van zijn bestaan als soort gemaakt en ontwikkeld tot een soepel, kneedbaar instrument dat zich in allerlei vormen laat gieten. We hebben het zelfs tot kunst verheven. Maar tegelijk hebben we het ook ingewikkeld gemaakt, volgepropt met ondertonen en impliciete boodschappen. Tegenwoordig zijn we zelfs in staat het als wapen te hanteren. Maar is dat wel altijd goed? Is dat per se nodig? Natuurlijk is het niet slim om op het werk ongefilterd en ongezouten te zeggen wat je op je lever hebt – zeker als je de baas, terecht of niet, een idioot vindt. Maar hoe zit dat met al die keren dat we ons bedienen van foute, passief-agressieve conversatietechnieken, ook bij mensen die ons dierbaar zijn en die ook van ons houden? Hoe zit het met die momenten waarop het ons niet lukt onomwonden toe te geven dat we iets nodig hebben? Of wanneer we zo gecon-

ditioneerd blijken te zijn dat we automatisch een tweede of derde betekenis veronderstellen achter wat iemand tegen ons zegt? Zo vermoeiend... Soms willen we zelfs niet begrijpen wat de ander probeert over te brengen, omdat we te verknocht zijn aan de comfortzone van onze vooroordelen.

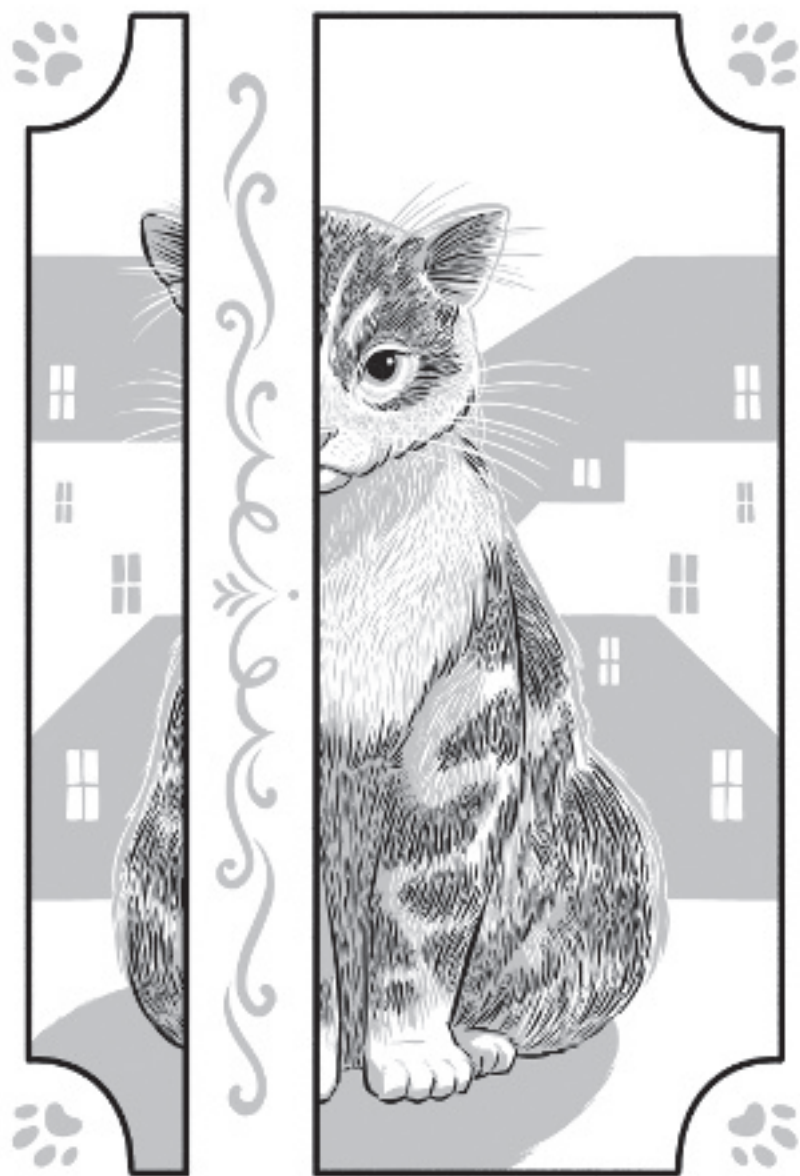
Ik beweer niet dat we om gelukkig te zijn op de goede wil van elke spinnende kat moeten vertrouwen – daar zijn mijn vingers me te dierbaar voor. Katten doen dat trouwens zelf ook niet: hun manier van communiceren is rijk, gevarieerd, vol nuances, zeker ten opzichte van soortgenoten. Maar als ze in de juiste stemming zijn en iemand tegenover zich hebben die ze vertrouwen, aarzelen ze niet om te laten weten wat ze willen. En dat doen ze in klare taal, als we tenminste actief luisteren.

Zelfs meneer K. van Bertolt Brecht, die ‘niet van katten hield’, gaf toe: ‘Hun redenering is eenvoudig. Als ze roepen, wordt er opengedaan. Als er niet meer opengedaan wordt, houden ze op met roepen. Ropen, dat is nog eens vooruitgang.’ Ik ben het met hem eens: leren roepen is vooruitgang. Leren vragen is vooruitgang. Met elkaar leren praten in plaats van elkaar woorden toe te slingeren, is vooruitgang. Je leren openstellen en

bruggen bouwen, is vooruitgang. Elke dag opnieuw. En als die bruggen geen oever vinden om op te landen, als deuren niet opengaan, ja, dan is ook leren ophouden met vragen een vorm van vooruitgang.

Brokjes kattenwijsheid voor een gelukkig bestaan

- Communicatie dient om twee werelden de kans te geven elkaar te ontmoeten. Alleen mensen praten tegen zichzelf.
- Met elkaar praten is niet genoeg; je moet elkaar ook willen begrijpen.
- Je openstellen voor de ander betekent niet dat je het eerste het beste gespin moet vertrouwen.
- Communicatie is ingewikkeld genoeg; hou het simpel als het even kan.
- Vragen is niets om je voor te schamen. Vaak is één miauw al genoeg.

Aanvoelen wat er in de lucht hangt

Elkaar eerst maar eens besnuffelen

Mimmo is het meest recente lid van de kattenkolonie die onze dagen zo levendig maakt: een inktzwarte vlek is het, met lange witte snorharen en een roze neus die – zeg het hem maar niet – op een hartje lijkt. Zijn naam is echter al snel verdrongen door de beter passende bijnaam Mimimmo, omdat hij uit het niets opduikt zoals die buitenaardse wezens uit de komische film *Fascisti su Marte* ('Fascisten op Mars') van Corrado Guzzanti uit 2006. Hij bestudeert je met een strakke blik, met ogen die doen denken aan van die stenen eieren en verdwijnt dan weer spoorloos. Behalve

een lege voerbak, teken dat zijn bezoek niet vergeefs was en min of meer gewaardeerd zelfs, laat hij niets achter en je weet nooit wanneer hij weer zal opduiken. Van de 'niet-ingezeten' katten is hij voorlopig de schuwste, maar hij oogt ook steeds verbaasd. 'Huh? Dus je hoeft hier alleen maar je gezicht te laten zien en die mensen schuiven je voer toe? Zomaar, zonder voorwaarden?' lijkt hij in zichzelf te mompelen terwijl hij je bezig ziet met een blikje. Goh ja, hij heeft ons door. Ik kan er weinig aan toevoegen.

Hij komt dus terug. Meestal 's avonds laat. Hij duikt op uit kieren en spleten waar volgens mij geen kat door zou passen zonder hydraulische pers en een fikse herschikking van ledematen en ingewanden, en besnuffelt dan op zijn dooie akkertje de sporen van de andere katten die hier rondlopen (Berend en Patsboem concurreren om het buitengebied, maar de onbetwiste kampioene van het schuren en wrijven binnenshuis – meer-voudig goud in die discipline – is ongetwijfeld Barones). Is zijn inspectierondje klaar – dat hij met veel respect maakt, eerlijk is eerlijk – dan zoekt hij je blik om na te gaan of je nog steeds bereid bent hem wat te geven. 'Welja Mimimmo, rustig maar! Ook vandaag is er genoeg.'

Een paar avonden geleden zag ik hem opduiken

uit een stapel brandhout waarin hij waarschijnlijk had geschuild voor de regen; hij gleed zo elegant tussen de blokken door dat het was alsof hij van rook was. Er viel geen stammetje op de grond en de krappe ruimte leek hem niet het geringste ongemak te bezorgen. Je hebt niet de indruk dat hij komt ‘aanlopen’ – over het grasveld of de stenen trap – maar eerder dat hij plotseling voor het terras *verschijnt*, alsof hij opgeroepen wordt. Dat past eigenlijk best bij een zwarte kat. Het zou haast een teleurstelling zijn als ik hem op een dag rustig over straat naar ons huis zou zien lopen.

Daar zit een luchtje aan

Inmiddels weet ik hoe Mimimmo erin slaagt uit het niets op te duiken. Eigenlijk is het eenvoudig: hij heeft geen teleportatie, heksenkringen of zwa-
veldampen nodig – dat is maar goed ook, want ik vind dat soort dingen al gauw doodeng. Welnee, hij hoeft alleen maar kat te zijn. Deze nachtelijke jagers, al even lenig en elastisch als stil, hebben niet alleen een scherp zicht en een uitstekend gehoor, maar ook een veel fijnere reukzin dan wij. Even ter vergelijking: wij hebben ongeveer tien miljoen geurreceptoren, katten zo’n vijfenzestig miljoen. Een Duitse herder heeft er zelfs nog drie

keer zoveel, maar ik denk dat katten er bewust voor hebben gekozen het aantal beperkt te houden; wie heeft er nu zin om op drukke, lawaaige luchthavens te werken? Enfin, misschien dat ze niet de állerbeste neus in de dierenwereld hebben, maar het geurenspectrum waarin ze zich bewegen is vele malen rijker en gedetailleerder dan het onze, dat met vers gemaaid gras, regen, koffie of bloemen wel zo'n beetje ophoudt. Misschien verklaart dat waarom ze ons vaak aankijken met een mengeling van teleurstelling en lichte weersin. Als ik al smacht naar een strenge wet op het gebruik van deodorant zodra ik me in het openbaar vervoer waag, wat moet er dan niet omgaan in het hoofd van een wezen – van nature al snel geneigd tot oordelen – dat zes keer beter ruikt dan ik.

Dankzij die neus kunnen pasgeboren, nog blinde kittens zich oriënteren en hun moeder vinden. Als ze uit het nest worden weggehaald, vinden ze dankzij hun reukzin de weg weer terug. Met hun scherpe neus herkennen ze zelfs de tepel waar ze meestal aan drinken. Tenzij intussen de vloer is gedweild, natuurlijk... Want dan blijven ze net zo stokstijf staan als ik wanneer ik door een onbekende stad rijd en Google Maps het begeeft.

Omdat een kat grotendeels solitair optreedt,

zijn geuren van levensbelang voor het dier. Vanwege geuren kunnen ze elkaar namelijk vooral *vermijden* – niemand heeft zin in ruzie met een soortgenoot als je eindelijk een magere muis of een schrielle kikker te pakken hebt. Maar geuren bieden ook de kans om elkaar te vinden – in de zeldzame gevallen dat ze dat wél willen, in de paartijd bijvoorbeeld. Daarom markeren ze hun territorium met bewonderenswaardige toewijding. En niet alleen met urine, zoals veel andere zoogdieren. (Wat volgens mij verklaart waarom huiskatten mensen zo nieuwsgierig naar het toilet volgen: ze vragen zich af waarom wij per se dat rare voorwerp in dat kleine hok met geursporen als ons eigendom claimen.) Katten beschikken over geurklieren op verschillende plekken: op het voorhoofd, bij de oren, rond de bek, onder de kin, aan de staartbasis en zelfs in de voetkussentjes. Elke kat heeft zo zijn eigen geur, en via die klieren wisselen ze informatie uit.

Dus ja, als je kat zich tegen je aan vlijt, ‘bestempelt’ hij je in feite als zijn eigendom. Natuurlijk gebruiken ze hetzelfde mechanisme ook om elkaar te begroeten – met kopjes – en om hun geuren te vermengen als ze tot dezelfde kolonie behoren. Maar persoonlijk twijfel ik er niet aan: als wij kopjes krijgen, claimen ze ons als hun bezit.

Fascinerend vind ik het dat die geurboodschappen niet alleen in de ruimte, maar ook in de tijd werken: ze blijven dagenlang hangen, en de intensiteit van die lucht verradt wanneer ze voor het laatst zijn vernieuwd. Daarom ‘poetsen’ katten steeds opnieuw de poten van tafels en stoelen. En daarom stopt Barones, als ze met mij en Jago gaat wandelen, steevast bij dezelfde olijfboom om haar nagels te scherpen: met de geurklieren in haar pootjes is dat heus niet alleen een kwestie van manicure. Ja, de geursporen van katten lijken nog het meest op wat de natuur tegenover ons schrijven zet – zonder dat de gebruikers bang hoeven te zijn voor dt-fouten. Als wij ook zo’n neus hadden, zouden we misschien hele gedichten van alleen maar geuren kunnen maken – zonder ook maar één tikfout.

Voor katten – maar ook voor paarden, runderen en schapen – is de reukzin zo belangrijk dat ze naast ‘gewone’ geurreceptoren een bijkomend gespecialiseerd orgaan hebben in de bodem van de neusholte: het orgaan van Jacobson. Wetenschappers denken dat ze, om dat extra zintuig te gebruiken, soms die vreemde grimas maken – het zogeheten flemen – waarbij ze de lippen optrekken en de tong een beetje uitsteken. Ik ben geen expert, maar ik weet haast zeker dat katten dat

meestal gewoon doen omdat ze graag even hun tong naar ons uitsteken om ons te pesten.

Situaties ‘lezen’

Naast een ontwikkelde reukzin beschikken katten over een soort ‘supertastzin’, dankzij uiterst verfijnde instrumenten: hun snorharen. Mimimmo heeft zulke prachtige exemplaren dat alle katten in de buurt er vast jaloers op zijn. En ik bedoel niet alleen die *vibrissae* aan zijn snuit: ook de tastharen rond zijn ogen, op zijn kin en aan de achterkant van zijn voorpoten zijn goed te zien. Met die beweeglijke haren – ze zijn driemaal dikker dan de gewone, met wortels die drie keer dieper liggen en verbonden zijn met een groot aantal zenuwuiteinden – kunnen katten niet alleen voorwerpen ‘betasten’ en de breedte van doorgangen beoordelen, maar ook hun omgeving ‘lezen’ aan de hand van subtiele luchtverplaatsingen. In het kattenbrein zijn signalen die via de tastharen binnenkomen even belangrijk als bij ons de prikkels van de vingertoppen. Dus op die manier weet Mimimmo dat hij zich probleemloos tussen twee stammetjes in een houtmijt kan wringen, terwijl ik het al riskant zou vinden om er een vinger tussen te steken.

Met zo'n reukvermogen en die tastharen als extra zintuig is het niet vreemd dat katten ware meesters zijn in wat de Engelsen *reading the room* noemen ('de sfeer aanvoelen') en de Japanners *ba no kuki wo yomu* ('de lucht van een plek lezen'): begrijpen welke stemming er heerst in een bepaalde situatie. Van de hele kattenkolonie hier is White Walker de beste op dat vlak. Eigenlijk is dat de kat van de burens, maar omdat we landelijk wonen en katten hier vrij rondlopen, komt ze vaak bij ons op bezoek. Een puntje is wel dat ze totaal niet kan opschieten met Barones. Of liever: Barones kan totaal niet opschieten met haar – maar wie de lapjeskat in ons huis inmiddels een beetje kent, had dat vast al door. Hoe dan ook, White Walker – ijsblauwe ogen, witte vacht met wat grijze vlekjes en zo'n lichte tred dat ze haast een geest lijkt – heeft haar bijnaam uit *Game of Thrones* niet voor niets gekregen. Ze lijkt precies te weten wanneer ze dichterbij kan komen voor een aai en wanneer ze beter afstand kan bewaren. Als ik zie hoe ze in de verte haar kop opsteekt, de oren spitst en de lucht opsnuift voordat ze beslist of ze het erop waagt of niet, sta ik steeds weer vol bewondering te kijken.

Voor Japanners, die de harmonie binnen de gemeenschap – klein of groot – belangrijker achten

dan de rol van het individu, is het vermogen om de sfeer in een ruimte te lezen zonder directe vragen te stellen, een essentieel sociaal talent. Zozeer, dat wie dat vermogen mist, geldt als een vreemde eend in de bijt. In de West-Europese cultuur zijn we eerder geneigd voorrang te verlenen aan de wensen en verwezenlijking van het individu. Als ik naar White Walker kijk, zie ik de perfecte balans tussen die twee tegengestelde tendensen: een van nature solitair – en dus individualistisch – wezen dat niettemin excelleert in het oppikken van signalen en zich aanpast aan de context. Waar wij het vaak als iets negatiefs zien om ons ‘in te houden’, is het voor katten een kunstvorm – soms letterlijk van levensbelang – om zich aan te passen aan hun omgeving en zich erbij aan te sluiten. Al was het maar om een vervelende uitwisseling van blazen, krabben en bijten te vermijden.

Hoe vaak zijn wij niet blind en doof voor de signalen van mensen om ons heen? Hoe vaak kiezen we er niet voor die te negeren – om dan verzeild te raken in stressvolle woordenwisselingen of in het ongemakkelijke stilzwijgen van een kamer die ijskoud is geworden na een misplaatste opmerking? Wie heeft er nooit iemand gekwetst door geen oog te hebben voor de signalen van haar of zijn ongemak? Of andersom: iedereen is

weleens de kop van Jut geweest van iemand die op zeker moment gewoon te gespannen was, iemand die we misschien even de tijd hadden moeten geven om af te koelen. Als ik in zulke situaties vrees te belanden, denk ik aan Mimimmo's snorharen en aan White Walker, die eerst de lucht besnuffelt voordat ze beslist ons met een bezoekje te vereren. Het gaat niet om hypocrisie of opportunisme, niet om het opzetten van maskers of het veinzen van gevoelens. Het gaat om het taxeren van de sfeer en in harmonie met de omgeving zijn. Van katten kunnen we leren dat – zolang je de keuze hebt – een dutje altijd te verkiezen is boven een woordenstrijd: een rustig leven is een groot goed, en dat onderschatten wij mensen maar al te vaak.

Angst voor het onbekende

Voor poezen is hun scherpe zintuiglijkheid helaas lang een vloek geweest. Hun vermogen signalen te lezen werd verkeerd begrepen en hun natuurlijke hang naar een bedaard leven vaak de kop ingedrukt. De oude Grieken en Romeinen zagen katten al als vleiers, huichelaars, opportunisten die tot alles bereid waren voor hun eigen gewin (meestal in de vorm van een prooi). In de fabels van Aesopus en Phaedrus worden katten stevast

als negatief voorbeeld opgevoerd: altijd listig, bedrieglijk, onbetrouwbaar. En in de middeleeuwen ging het alleen maar verder bergafwaarts.

Een treffende samenvatting daarvan vinden we in het verhaal 'Webster', een ironisch stukje proza van de Engelse schrijver P.G. Wodehouse, opgenomen in de bundel *Herberg 'De Rustende Hengelaar'* (1933): 'Katten zijn als soort nooit helemaal genezen van de arrogantie die bij hen de kop opstak toen ze in het oude Egypte als goden werden vereerd. [...] Ze kijken je aan met een verwijtende blik. Ze observeren je bezorgd. En dat heeft op gevoelige mensen vaak een kwalijk effect, want het veroorzaakt ernstige minderwaardigheidscomplexen.' Wát een boel waarheid in een paar geestige regels.

In de middeleeuwse katholieke belevingswereld botste de onafhankelijkheid van de kat met het Bijbelse gebod dat God aan Adam en Eva zou hebben gegeven om 'de aarde te bevolken' en 'heerschappij te voeren over alle schepselen'. Katten waren nuttig om muizen te vangen, zeker, maar ze gaven geen melk, vlees, wol of eieren. En ook bewaakten ze geen kuddes of bezittingen zoals honden. Verder gehoorzaamden ze niet, lieten ze zich moeilijk africhten en toonden ze weinig belangstelling voor samenwerking. Voeg daarbij

dat nachtelijke rondsluipen, dat geluidloos opduiken uit het niets met die lichtgevende ogen... Geen wonder dat men ze verdacht vond! En alsof dat niet genoeg was, hadden ze ook nog de pech ooit te zijn vereerd door heidense culturen – de Egyptenaren, maar ook Germaanse volken: zo trekken twee katten de strijdswagen van de godin Freya in de noordse mythologie.

Kortom, onze feliene vrienden begonnen hun carrière onder een kwalijk gesternte. Ongelukki-gerwijs werden ze in de middeleeuwen in verband gebracht met twee groepen waar de kerkelijke hiërarchie – om het zacht uit te drukken – niet veel van moest hebben: vrouwen (vooral als ze zich bezondigden aan een katachtige drang naar onafhankelijkheid) en ketters. Met de eersten deelden katten de band met het huishouden en de keuken – het domein waarin vrouwen destijds meestal waren opgesloten, en dat voor katten een droge, veilige plek betekende, vaak met een behaaglijk haardvuur en muizen voor het grijpen.

De link met ketters werd eind twaalfde eeuw expliciet gelegd door bisschop Alanus van Rijsel. In een pamflet tegen de katharen, een destijds verfoeide afvallige stroming, schreef hij: ‘Ze worden katharen genoemd vanwege hun gewoonte het achterwerk van katten [*catti* in het Latijn] te kus-

sen. Ze bekennen namelijk zelf dat de duivel zich aan hen vertoont in de gedaante van een kat.' Geweldige reclame toch? Zowel voor de katten als voor de katharen.

Tijdens de pestepidemie die halverwege de veertiende eeuw Europa teisterde, werd zelfs beweerd dat de ziekte van duivelse oorsprong was en verspreid werd door Satans harige metgezellen. Jammer alleen dat de echte boosdoeners de vlooiën bij ratten waren – en dat katten de verspreiding van de plaag juist tegenwerkten. Maar de oplossing van een probleem aanmerken als de oorzaak ervan lijkt altijd al een specialiteit van complottheorieën te zijn geweest.

In 1484 gaf paus Innocentius VIII met zijn bul *Summis desiderantes affectibus* officieel zijn zegen aan de heksenvervolgingen. In die tekst, boordevol christelijke barmhartigheid en ingetogen ijver om het imago van het katholicisme op te vijzelen (quod non), vergat hij de katten niet. Die werden omschreven als 'heidense, met de demon verkeerende dieren'. En zo werden de katten, die ooit een goddelijke status hadden, handlangers van heksen en dienaren van de duivel. Niemand leek te beseffen dat er in de hele schepping nauwelijks wezens zijn die minder geschikt zijn om iemand te dienen. Ze eindigden op de brandstapel, samen

met andere onafhankelijke geesten: genezeressen, critici van de Kerk, aanhangers van andere geloven of gewoon mensen die de woede van de verkeerde persoon hadden gewekt. Hun snorharen – bij uitstek het symbool van het ‘zesde zintuig’ dat hen zulke raadselachtige, bijna bovennatuurlijke wezens deed lijken – werden zelfs een ingrediënt in toverdrankjes die iemand onheil, ziekte of de dood konden bezorgen. Pas met de renaissance begon de haat tegen katten langzaam te tanen – mede dankzij zeelieden die hun hulp waardeerden en dankzij de hovelingen die verliefd werden op angorakatten.

Verhalen vol katten

Intussen hadden katten zich al een vaste plek verworven in het volksgeloof, fabels en sprookjes – vooral de zwarte exemplaren. (Onze arme Mimimmo heeft weinig weg van een satanische bedrieger: met zijn lange snorharen doet hij eerder denken aan een deftige Oostenrijks-Hongaarse edelman en hij is meer geïnteresseerd in kippenboutjes dan in occultisme.) Zo ontstonden talloze verhalen over magische, sluwe, mysterieuze of wraakzuchtige katten. We kennen ze allemaal.

In ‘De gelaarsde kat’ maakt een sprekende kat een arme molenaarszoon rijk met sluwe listen. De kat die in *Pinokkio* optrekt met de vos, probeert meermaals – vaak met succes – de goedgelovige houten jongen te bedriegen. En dan is er natuurlijk de Cheshire Cat uit *Alice in Wonderland*, die met zijn grijns, zijn uitspraak dat hij ‘gek’ is, zijn vermogen om spoorloos te verdwijnen (alle katten kunnen dat, maar alleen hij laat zijn grijns zwevend in de lucht achter) en zijn nuchtere en, tegelijk verwarrende wijsheid, de mysterieuze aard van onze geliefde katten perfect belichaamt:

‘Kunt u me alsjeblieft zeggen welke kant ik op moet?’ vroeg Alice.

‘Dat hangt ervan af waar je heen wilt,’ zei de Kat.

‘Dat maakt me niet uit, als ik maar ergens kom.’

‘O, dan moet je gewoon blijven lopen en stoppen wanneer het tijd is.’

En hoe zouden we ‘De zwarte kat’ van Edgar Allan Poe kunnen vergeten, misschien wel het beroemdste verhaal van de grootmeester van het griezelgenre? (Spoiler alert voor wie het nog niet gelezen heeft!) Daarin beschrijft de verteller de kat als het ‘afschuwelijke beest wiens listen mij tot moord hadden gedreven en wiens gekrijs mij nu

aan de beul had overgeleverd'. De slotzin – 'Ik had het monster mee ingemetseld!' – herinnert aan het middeleeuwse gebruik om katten levend in te metselen, bij wijze van offer, bij de bouw van kloosters, bruggen, kastelen en andere bouwwerken.

En dan is er nog H.P. Lovecraft, die op 21 mei 1920 in een brief aan dichter Reinhart Kleiner schrijft:

Een tijdje terug kreeg ik 's avonds bezoek. Het was een jonge viervoeter met een zwarte vacht en getooid met witte laarsjes en handschoenen, die me op een goed idee voor een verhaal bracht. [...] De kat is de ziel van het oude Egypte en bewaart de verhalen van de vergeten rijken Meroë en Ofir. Hij is de broer van de meesters van de jungle, erfgenaam van de geheimen van het duistere en wilde Afrika. Hij spreekt de taal van de Sfinx, zijn nicht, maar hij is ouder; de kat herinnert zich dingen die zij allang vergeten is...

Hoe dol ze ook zijn op krappe plekjes waar ze veilig en ongestoord kunnen soezen, katten hebben zich voorgoed gevestigd in het uitgestrekte universum van onze bontste verbeelding. En de woorden van de geestelijke vader van de Cthulhu Mythos illustreren goed hoezeer onze geliefde

salontijgers nog zijn omgeven door geheimzinnigheid, ook al leven ze al millennia aan onze zijde.

Zo hebben we deze wonderlijke wezens omgetoverd tot onheilsprofeten, denk aan de klassieke zwarte kat die oversteekt – terwijl katten totaal niet geïnteresseerd zijn in ons lot, tenzij ze daarmee een bakje brokjes kunnen verdienen. Of ze als geluksbrengers bestempeld, zoals de Japanse *maneki neko*, het geluyskatje dat een pootje opheft (de naam betekent letterlijk ‘wenkende kat’) en in de andere poot een goudstuk vasthoudt. Intussen een vaste verschijning in zowat elk Chinees restaurant in onze contreien. (Tja, dat krijg je nu eenmaal met globalisering!)

Katten hebben zelfs onze spreekwoorden gekoloniseerd. In dat verband blijft mijn favoriet een oud Engels gezegde: *to be the cat's whiskers* – ‘de snorharen van de kat zijn’ – om iemand te typeren als een topper, als ‘het neusje van de zalm’. De snorharen van katten zijn dan ook echt uitzonderlijk, want ze verschaffen het dier bijzondere vermogens. Heel lang hebben we dat niet in de gaten gehad en zagen we katten als magische wezens. Maar wat we niet meteen begrijpen, zou ons juist moeten fascineren, prikkelen en uitnodigen tot ontdekking, groei, verbetering. In plaats daarvan beschouwen we zaken die we niet snappen – een

impuls die we waarschijnlijk al meedragen sinds we in grotten zijn gaan wonen en misschien wel langer – meteen als verdacht, bedreigend, angst-aanjagend, zelfs een tikje bovennatuurlijk.

Angst zit tussen je oren

Ik herinner me nog de eerste keer dat Mimimmo voor onze deur opdook. Waarschijnlijk had zijn hartvormige neus hem de weg gewezen – op het terras stond namelijk een volle voerbak klaar voor Berend. Het was donker en ik zat buiten naar de maan te kijken, verzonken in gedachten. Toen ik in mijn ooghoek een schaduw zag bewegen, vloog ik overeind. Stom, want het had evengoed een van de andere katten kunnen zijn – maar goed, ik zei al dat ik wat vreesachtig ben aangelegd. Hij schrok ook en vloog een paar meter opzij. Toen bleef hij zitten, hief zijn kop om te snuffelen en met zijn snorharen eventueel riskante bewegingen te signaleren. Geen onverwachte geuren, geen dreigende aanval: alles normaal. Alleen een bang wezen op twee benen, verder niks. Met een vriendelijke miauw meldde hij zich op mijn terras en kneep zelfs zijn ogen half toe bij wijze van glimlach. Het hart bonsde nog altijd in mijn keel en ik probeerde nog altijd te bedenken uit welke muur

de Xenomorph tevoorschijn zou komen om me op te peuzelen – klopt: ik had recent nog eens naar *Alien* gekeken. Het kostte me een tel om hem scherp te krijgen, en dik twee tellen om me ervan te vergewissen dat het geen Facehugger was. Inmiddels bedaard, hurkte ik neer en stak een gebalde vuist uit als groet. De vriendelijke maar niet naïeve kat bleef waar hij was en miauwde een tweede keer, alsof hij zei: ‘Nee makker, we beginnen bij het begin. Eerst voer, daarna zien we wel of je me mag aaien.’

Dus voor mij, geabsorbeerd door mijn gedachten en compleet afwezig, was die ontmoeting een heuse geestverschijning. Voor Mimimmo, met al zijn zintuigen paraat, was het gewoon een begroeting. En hij herinnerde me eraan hoe belangrijk het is om eerst de stemming te peilen voor je in paniek schiet.

Aan het vermogen van katten om zich in het donker te bewegen, naderend onweer te ruiken of van tevoren te weten dat ze niet klem komen te zitten in een nauwe doorgang, is niets gevaarlijks of demonisch. Integendeel, het is vooral bewonderenswaardig. Wij laten dan misschien geen gevoelige snorharen groeien die als vingers zo gevoelig zijn en ook zullen we niet gauw de weg terug naar huis vinden door ons te oriënteren op de

geur van sokken in de wasmand. Maar we kunnen wel leren ons wat beter te focussen op het ‘lezen van de lucht’ om ons heen, te begrijpen waar we op afstevenen vóórdát we vastlopen in vervelende situaties, en ook doen we er goed aan meer oog te hebben voor andermans ruimte – en tempo.

Brokjes kattenwijsheid voor een gelukkig bestaan

- Misschien heb je niet de zintuigen van een kat, maar met wat meer empathie kun jij óók 'een kamer lezen'. Zonder bril zelfs.
- Constateren wat voor sfeer er hangt, en je woorden en gebaren daarop afstemmen, is een uitstekende manier om nare verrassingen te vermijden.
- Je aanpassen aan de context is niet altijd slecht – zeker niet als het betekent dat je andermans tempo, manieren en gevoelens respecteert.
- Denk goed na voor je oordeelt: misschien is het beestje dat je op de brandstapel wilt gooien uitgerekend het dier dat je van de pest kan redden.
- Wat je niet kent of begrijpt, is niet per se griezelig. Soms heeft het vier poten en miauwt het. En als je beleefd bent, laat het zich zelfs aaien.

De basiselementen van geluk: het buikje vol en veel dutjes

Kattenwijsheid

De anonieme kat die het korte, fascinerende *Vie et opinions politiques d'un chat* van Hippolyte Taine vertelt, werd geboren 'in een ton achter een schuur', tussen mensen, honden, ganzen, andere katten en al het vee van een boerderij. Al opgroeiend zag die kat hoe de wereld in elkaar zat. Hij ontdekte haar wreedheid, proefde haar genoegens en dacht erover na. 'Ik heb lang zitten dubben over het ideale geluk,' zegt hij, 'en ik meen een paar opmerkelijke ontdekkingen te hebben gedaan.' De kat komt tot de slotsom dat geluk 'onmiskkenbaar soezen bij de vijver is als het warm is [...] en 's winters in de keu-

ken bij het vuur.’ Op basis van die inzichten destilleert de kat een stelregel: ‘Wie eet, is gelukkig. En nog gelukkiger is degene die verteert. Maar wie verteert terwijl hij een dutje doet, is het gelukkigst van allemaal. De rest is slechts ijdeltuiterij en ongeduld.’ Eerlijk gezegd kan ik de kat van Taine moeilijk ongelijk geven.

Gewapend met zo’n onweerlegbare, kristalheldere, definitieve waarheid besluit deze kattenfilosoof zijn korte verhaal als volgt: ‘Nu ik tot dat inzicht ben gekomen verlang ik niets meer van de natuur of van de mensen, hooguit een hapje geroosterd vlees. Voor de rest zal ik alleen dutjes doen, terwijl ik me laat wiegen door mijn geleerdheid.’

Millennia aan vragen over de zin van het leven weggevaagd door de eenvoudige woorden van een wijze kat – tot lichte ergernis van menige filosoof, vermoed ik. Weg debatten over de oorsprong, de aard, de kenbaarheid en het uiteindelijke doel van wat bestaat; over het ontologische verschil tussen het zijn en het zijnde, tussen ‘fenomeen’ en ‘noumenon’... Dat zijn goede vragen voor wanneer je buik vol is. Het geheim van een gelukkig leven dat de moeite waard is geleefd te worden ligt in veel aardse dingen. Zoals een verzadigd gevoel en dutjes. Goed eten en genoeg slapen dus. En mis-

schien ook wat beweging – hetzij achter een prooi aan, hetzij in de sportschool op een loopband.

Dat is inderdaad de sleutel tot welbevinden, tenminste in fysiek opzicht: een goede, gezonde voeding, vergezeld van de juiste dosis beweging en verkwikkende rust. Voeg daar nog de drang tot voortplanting aan toe en puur biologisch vraagt de natuur weinig méér van de bewoners van haar dierenrijk. Geboren worden, groeien, je eventueel voortplanten en dan verdwijnen. En daarvoor hoeven planten zich niet eens te verplaatsen... Om jaloers op te worden!

Maar in pakweg driehonderdduizend jaar evolutionaire geschiedenis slaagde homo sapiens erin die oeroude en vrij eenvoudige receptuur volledig om te gooien. Gelukkig zijn er wel andere schepsels die bereid zijn ons nog eens in herinnering te brengen wat we uit het oog zijn verloren. En dat zijn de katten. Voor geen goud zouden ze de kans laten schieten om ons de diepte van hun wijsheid te tonen.

Toon me wat je eet en ik zal je zeggen
wie je bent

Eten is een basisbehoefte die alle levende wezens gemeen hebben. Maar we gaan niet allemaal op

dezelfde manier met die behoefte om. Als echte labrador is Jago er altijd als de kippen bij zodra er eten in het spel is: zonder te malen om zijn waardigheid bedelt hij om restjes en zonder een spoor-tje gêne stort hij zich gretig op alles wat er binnen zijn bereik komt. Merkt hij echter dat het maar om een schijfje rauwe courgette gaat of iets anders waar geen smaak aan zit, dan werkt hij dat even snel naar buiten als het naar binnen ging, perfect intact (wat kwijl daargelaten). Als je hem de inhoud van zijn bak in recordtijd ziet verorberen, zou je zweren dat hij al... tja, sinds zijn geboorte niets meer te kanen heeft gehad. Alsof zijn betbetbetovergrootvader, wiens levensverhaal inmiddels in nevelen is gehuld, de laatste hond in zijn stamboom was die ooit nog iets te eten heeft gekregen. Alsof deze arme huishond een generationeel bepaalde oerhonger met zich meedraagt. Of – waarschijnlijker – alsof zijn instinct hem dicteert zich te haasten omdat anders de rest van de roedel alles opvreet.

Katten pakken het anders aan. Al zou je dat aan Mojito niet zeggen.

Terry Pratchett, een van mijn absolute lievelingsauteurs, heeft met *De echte kat: Felix vulgaris* een scherp en geestig boek gepubliceerd waarin hij stelt dat voor een échte, ‘onvervalste’ kat – zo-

als hij zegt – de wereld uiteenvalt in: ‘1) dingen die hem opeten; 2) dingen die hij kan opeten; 3) dingen die hij kán opeten maar dat meteen weer bevreemt; en 4) andere katten.’ Zo gesteld lijkt het overzichtelijk. Maar dit gaat alleen op als hij aan het jagen is. Je kunt in zijn bak het beste stukje tonijn, met de hengel gevangen, leggen en hij zal het alvorens te proeven eerst een tijd achterdochtig besnuffelen. ‘Is dat mens eigenlijk wel te vertrouwen? Nóóit zie ik hem met een muis thuiskomen en als ik een kikker voor hem meebreng, laat hij die steevast ontsnappen... Nee, zou hij echt iets eetbaars bemachtigd hebben?’

Komt hij na die twijfels tot de slotsom dat het voer toch eetbaar is, dan eet hij er kalmpjes van, zonder zich vol te proppen. Misschien dat hij zelfs wat bewaart voor later – tenzij hij die tonijn intussen beu is.

Als bekwame jagers op kleine knaagdieren, vogels, reptielen en insecten zijn katten geëvolueerd tot ‘obligate carnivoren’, zoals de wetenschap ze noemt: ze zijn uitstekend aangepast om vlees te verteren – ze hoeven er ook niet al te veel op te kauwen – en om er een eiwitrijk dieet aan te ontleenen, met weinig vet en heel weinig koolhydraten (nagenoeg alleen de koolhydraten die zich in de maag van hun prooien bevinden). Maar ze zijn

wel het vermogen kwijtgeraakt om andere noodzakelijke stoffen te synthetiseren, zoals taurine, arginine en de vitaminen A, B12, D. Dat heeft ook tot smaakaanpassingen geleid: verscheidene studies hebben aangetoond dat katten nauwelijks gevoelig zijn voor zoet, terwijl ze umami – de smaak van eiwitrijke voeding – juist heel goed proeven en ook zeer waarderen. Kortom, onze kattenvrienden móeten vlees eten, en als ze koolhydraten uit plantaardige bronnen zoals gras binnenkrijgen, dan is dat vooral om de maag te legen. Tenzij het om kattenkruid gaat: dat bevat ook nepetalacton, een stof die een feromoonachtig effect heeft op hun receptoren en dus hun humeur verbetert. Of ze gewoon high maakt: online wemelt het van heerlijke video's van bedwelmd poezen.

Aangezien hun dieet al deels beperkt is, zou je denken dat hun eisen zich beperken tot 'vlees in mijn bakje, graag'. Nee hoor, ze zijn in meer opzichten kieskeurig. Zo houden veel katten niet van te smalle of te diepe voerbakken, omdat ze het vervelend vinden wanneer hun snorharen de randen raken. Verder delen ze hun water liever niet – o, en dat staat bij voorkeur op een afstandje van het eten en moet altijd vers zijn. Enfin, dat zijn algemene richtlijnen die individuele exemplaren met zichtbaar genoeg logenstraffen! Patsboem

lijkt een voorliefde te hebben voor het water in plantenbakken (bepaald niet zo helder als fris kraanwater) terwijl Barones uitsluitend uit Jago's bak lijkt te willen drinken, vermoedelijk puur om hem te pesten.

Wars van routine

En daarmee zijn we er nog niet. Ik ben vast niet de enige die bij kattenvoer een merkwaardig patroon heeft opgemerkt: onze poezen zijn er snel op uitgekeken. Barones is het perfecte voorbeeld. Hoe graag ze ook een muis of een gekko mag verorberen, behoorlijk kritisch is ze als het hoofdgerecht niet alle kanten op is gerend om zijn hachje te redden.

Met merken heeft het niets te maken. Je kunt haar het duurste voer voorschotelen, geselecteerd door sterrenchefs en bereid met uitsluitend lokale ingrediënten, toch bestaat de kans dat ze het straal negeert en je aankijkt alsof je haar verrot hout voorzet. 'Man, ik zal maar doen alsof dit een grappige was – hoe ongrappig ook. Kom maar gauw op de proppen met iets dat in de verte enigszins eetbaar is.'

En zo koop ik, bijna wanhopig, in de mega-supermarkt een blikje van elk denkbaar type kat-

tenvoer, opgesteld in schappen die tot de horizon reiken en veel meer keuze bieden dan de winkel waar ik voor mijn vriendin en mezelf boodschappen doe. Ik probeer reepjes, mousse, blokjes... Voer in saus, in gelei of met 'zachte kern'... Kip, zalm, rund, tonijn, konijn, eend... Tot op een dag – wanneer haar starre blik, die het zojuist opgediende voer compleet negeert, me bijna doet besluiten me terug te trekken op een berg om naar het mos op boomstammen te staren en verder niks meer – ja, totdat op een dag het meest onwaarschijnlijke blikje van veertig cent haar aandacht trekt. Ze ruikt. Ze proeft. Ze eet. En haar bak is leeg! Onvoorstelbaar succes, onbeschrijflijke vreugde.

Gewapend met dat solide bewijs – 'Eindelijk weet ik wat ze lekker vindt!' – ga ik terug en koop nog wat van dat voer. Het werkt, ze blijft het eten. En dus sla ik wat ruimer in: ik laat een pallet bezorgen, in de veronderstelling dat dát probleem tenminste van de baan is, dat ik me de komende jaren – geplaagd door allerlei andere zorgen – niet meer het hoofd hoeft te breken over hoe ik een dier moet voeden dat in principe zelf z'n eten zou moeten vangen. Maar Barones, die de opluchting op mijn gezicht opmerkt, de zelfgenoegzame glimlach, de verdwenen frons op mijn voorhoofd,

mijn dartele tred, is klaar voor haar volgende zet. Als een meedogenloze schaker heeft ze geduldig gewacht op een bres in mijn verdediging, en nu slaat ze toe. Het voer zit in haar bak en glashard staart ze me aan. ‘Gedver! Wat voor troep is *dit*?! Je denkt toch niet dat ik ook maar één hap van die vieze brij eet?’ En ja hoor: daar tuimel ik weer in de afgrond van frustratie en begint de hele malle-molen opnieuw. Met alle respect voor sir Terry Pratchett, die zegt dat ‘*Echte* katten [...] alles eten wat op tafel blijft staan, als ze denken daarmee weg te komen’ en ‘een koelkast op twee kamers afstand horen opengaan’.

Het was niet makkelijk om die rollercoaster van successen en fiasco’s een plekje te geven. Al weet ik heus wel dat het om kattenvoer gaat! Overigens heeft Mojito zich nooit zo aangesteld als het om de vulling van zijn maag ging. Barones in het begin trouwens ook niet. Toen ze hier net was, nam ze – argwanend, maar toch – elke maaltijd dankbaar in ontvangst op het terras. Toen ze binnenshuis kwam, toen ze bij ons ‘introk’ zeg maar, veranderde er plotseling iets.

Het was zenuwslopend, dat wil ik best toegeven. Maar het heeft me wel geleerd dat het belangrijk is je niet te laten ketenen door je gewoonten, geen slaaf te worden van routine, dat je de drang om

nieuwe dingen te ontdekken niet mag verliezen. Maar ik, laten we er niet omheen draaien, ben juist een gewoontedier. Misschien niet zozeer met eten – echt, ik ben een foodie: niets maakt me blijer dan nieuwe gerechten proeven, onbekende smaken ontdekken, op jacht gaan naar vreemde lekkernijen – maar op alle andere vlakken wel! Dingen steeds op dezelfde manier doen, rituelen scheppen, bezorgt me zekerheid, een gevoel van stabiliteit. Routine creëert een prettiger leven. Tegelijk is het ook een gouden kooitje waarin ik mezelf opsluit: elke verandering die mijn ‘normaliteit’ aantast, brengt me uit balans en dan heb ik altijd even nodig om mijn evenwicht terug te vinden. De katten hebben me eraan herinnerd dat het niet alleen draait om ‘een volle buik’, maar ook om jezelf de mogelijkheid te gunnen te verkennen, een omweg te nemen, van gedachten te veranderen. Al is het maar om vervolgens te kunnen concluderen dat eerdere keuzes al met al toch inderdaad beter waren. Maar dan omarm je die met nieuw zelfbewustzijn en deins je niet terug voor af en toe een brokje vernieuwing.

In een kort stuk, *Paradijs der katten* (1864), vertelt Émile Zola over een angorakat die zijn hele leven in de watten is gelegd bij een oude dame. Hij heeft alles wat zijn hartje begeert en tegelijk

voelt hij dat hij daar binnen iets mist, dat hij het ware geluk buiten moet zoeken. ‘Het leven moest toch méér omvatten dan saignant gebakken biefstuk. Een onbekende wereld, een groter ideaal. Op een dag hadden ze per ongeluk het keukenraam laten openstaan. En ik sprong naar buiten.’ Zo begint een nachtelijk avontuur in achterafstegen en omringd door zwerfkatten. In het begin lijkt alles betoverend en schitterend. Alleen is het niet eenvoudig om in de drukke stad eten te vinden. Je moet jagen, snuffelen tussen vuilnis van mensen, proberen iets van hun tafel te pikken met het risico een rake klap met een bezem te krijgen. En ondertussen moet je vluchten voor wie het op je gemunt heeft. ‘Bijna tien uur hield ik het rillend vol in de regen. Die verdomde straat, stomme rotvrijheid! Wat miste ik mijn gevangenis!’ Op het laatst besluit de kat naar huis terug te keren – en de straf van de oude dame voor zijn ontsnapping voor lief te nemen – om zijn comfortabele leven terug te krijgen: ‘Zowel de slaag als de warmte begroette ik met vreugde en ik verkneukelde me bij de gedachte aan het vlees dat daarna zou komen.’

Dus het kan best zijn dat we terugkeren naar de vertrouwde aanpak als we iets nieuws hebben uitgeprobeerd, maar dan hebben we tenminste wel een verhaal te vertellen!

Het draait allemaal om bioritme

En wat is er mooier dan jezelf wat rust te gunnen na het eten? Een specialiteit waarin katten uitblinken. Niet voor niets heten korte dutjes – onze hazenslaapjes – in het Engels *catnaps*. Ik begin haast te denken dat hun gewoonte om meerdere keren per dag heel kleine beetjes te eten vooral dient als mooi excuus om nog maar eens weg te dommelen.

Op een doorsneedag slapen katten tot zestien uur. Kittens halen zelfs twintig uur. Een kat van negen heeft gemiddeld dus slechts zo'n drie jaar wakker doorgemaakt. Dus precies het omgekeerde van wat wij mensen gewend zijn, grosso modo zitten wij wel goed met acht uur slaap per dag (zelf ga ik liever voor tien, maar ik ben een apart geval). Ook wat hun tijdsindeling betreft zijn katten onze tegenpolen: omdat ze jagen wanneer het schemert, rusten ze wanneer de zon schijnt. Na zonsondergang, wanneer prooidieren hen moeilijker zien, gaan ze op jacht. Dat betekent dus ook dat zij door het huis beginnen te rennen wanneer de meesten van ons naar bed willen. Ja, dat is het aangewezen moment voor katten om onze enkels te bestormen, aan onze voeten te knabbelen, de bank aan flarden te scheuren, de koelkast te be-

klimmen, te mauwen om voer of om ons een deur te laten opendoen. Enfin, in die uitbarstingen van hyperactiviteit – ‘zoomies’ genoemd – gaat het erom een deel van alle opgehoopte energie te verbranden. (Ook hier ben ik een uitzondering, mijn bioritme ligt veel dichterbij dat van katten – en bij de tijdzone van New York.)

Evolutionair gezien is dat gedrag logisch: jagen is enerzijds een inspanning die veel energie vergt – energie die je dus moet sparen. Anderzijds zijn katten zo vaardig in het vangen van prooi, dat ze zeeën van tijd overhouden om hun batterijen op te laden.

Dat legt een andere naamloze literaire kat – misschien wel een van de beroemdste – goed uit als de verteller in Natsume Sōseki’s roman *Ik ben een kat* uit 1905. De ik-figuur is als kitten opgenomen in het huis van een professor. Daar brengt hij zijn dagen door met het observeren van de eigenaardigheden van mensen, hoe hoog ze kunnen stijgen en hoe diep ze soms zinken. Voor de rest doet hij wat alle katten doen: jagen, eten, af en toe een praatje maken met soortgenoten in de buurt en – vooral – lekker dutten. ‘Het is nog maar net nacht en de muizen vertonen zich niet. Voor de strijd kan ik nog wel wat rust gebruiken.’ Tja, terecht. Onweerlegbaar zelfs. Maar als je uiteinde-

lijk geen enkele prooi verschalkt, wat dan? Hoe reageer je dan op zo veel lafheid? 'Ik veracht ze zo hartgrondig dat mijn gedachten nevelig worden. [...] Slapen is een noodzaak, zelfs als je wordt omringd door vijanden.' De spijker op z'n kop.

Dromen en toch de boel in de gaten houden

Slapen is dus een serieuze, belangrijke zaak. Dat is op zichzelf al een goede les die we van katten kunnen leren. Niet voor niets gaat het verhaal dat de profeet Mohammed, toen hij eens wakker werd om te bidden, merkte dat zijn poes Muezza op de mouw van zijn gewaad in slaap was gevallen. Zonder te aarzelen sneed hij de stof af om het beestje niet te hoeven wekken. Met alle respect voor de Profeet, maar die kat had waarschijnlijk elke beweging van haar baasje in de smiezen en simpelweg besloten dat het haar allemaal niet kon schelen. Zij lag gewoon te slapen en daar moest de wereld zich maar naar schikken. Want inderdaad, hoelang katten ook slapen, het merendeel van de tijd hebben ze haarfijn door wat er om hen heen gebeurt. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat katten tijdens hun slaap korte remslaapfases (waarin ze dromen en hun hersenen volledig actief zijn) afwisselen met langere periodes van lich-

te of diepere ‘trage-golfslaap’, die een kwartier tot een half uur kunnen duren. Dat alles onderbroken door lange tussenpozen waarin ze er opgerold en met gesloten ogen bij liggen, waarbij ze misschien nog wat gespin ten beste geven, om ons ervan te overtuigen dat ze diep slapen, terwijl ze intussen met gespitste oren en alerte snorharen alles volgen wat er in hun omgeving beweegt.

Bij ons thuis is Patsboem de onbetwiste kampioen in die discipline. Je ziet hem op de bank liggen, die rossige fluffy donsbal, voorpootjes onder zijn spinnende snuit, die witte buik half zichtbaar... en meteen komt de onweerstaanbare drang in je op om je vingers in dat zachte bont te begraven. Om hem niet te wekken sluip je stilletjes naar hem toe, strekt langzaam een arm naar hem uit... en nog vóór je binnen aanraakafstand bent, registreert een oorschelp je aanwezigheid en is een boze miauw je deel. ‘Kerel, doe jezelf een lol en laat me met rust.’ Als je goed kijkt, zie je zelfs een nauwelijks waarneembare trilling in de poot die het dichtstbij is – klaar om je te straffen zou je alle waarschuwingen negeren en tóch het lef hebben die zachte, uitnodigende buik aan te raken. Precies: zo dichtbij en toch ook weer zo onbereikbaar...

Het is verbluffend hoe vanzelfsprekend katten zich kunnen overgeven aan het moment, hele-

maal geworteld in het hier en nu, en tegelijk ontvankelijk blijven voor hun omgeving – die welbeschouwd óók deel uitmaakt van dat hier en nu. Wij mensen daarentegen zwabberen dodelijk vermoeiend tussen die twee uitersten op het ritme van bezigheden die ons opsorpen – vaak om de foute redenen, al was het maar omdat ze ons stress bezorgen – tot we vervreemd raken van de werkelijkheid of ons juist zo laten afleiden door wat er om ons heen gebeurt dat we niet kunnen focussen, ons niet kunnen richten op wat we willen doen. We hoeven maar tegen een dwingende deadline aan te hikken of tegen een klus die af moet, of we vergeten te eten, te slapen, te glimlachen naar wie we liefhebben en zelfs om naar de plee te gaan. En dan, als we eindelijk een moment voor onszelf hebben, een avond om te lezen, een weekendje naar zee, een dag dwalen door een stad vol kunstschaten, dan verdoen we die tijd met onze neus tegen de smartphone, reageren we op nonsensmeldingen, beantwoorden we telefoontjes die we prima straal hadden kunnen negeren. Altijd ‘uit fase’ zijn we, nooit echt afgestemd op het moment. En daar heb je weer iets wat we van katten kunnen leren: slaap wanneer het tijd is om te slapen, werk wanneer het tijd is om te werken, eet wanneer je maag rommelt en ontspan je wan-

neer je hoofd om een pauze vraagt. Blijf je bewust van wat er om je heen gebeurt, maar filter prikkels die je aandacht verdienen van wat je links kunt laten liggen. Precies zoals Patsboem doet wanneer hij met rust wil worden gelaten.

Zwerfdutjes

En als al die signalen van de wereld, inclusief uithalen met een poot, niet volstaan om me weg te jagen en de verstoorde rust kan terugkeren na mijn onbezonnen gebaar – gewoon nét iets te dichtbij komen, da's alles – dan is dat geen ramp: katten veranderen graag en vaak van slaapplek.

Een uurtje op de bank, tien minuten boven op de boekenkast, een wat langer moment in mijn oude fauteuil, even kijken hoe het ligt op die eet-tafelstoel – verborgen achter het afhangende tafelkleed – om vervolgens toch te kiezen voor een kartonnen doos in de woonkamer en dan uiteindelijk te vragen of ze naar buiten mogen om zich aan het zonnetje te koesteren. 's Winters is het dan weer top om lekker lang te dutten op de poef bij de warme houtkachel. Er is geen plek waar een kat niet kan slapen. Hoog in een boom? Geen probleem. In de open wasmand? Prima. Op de warme motorkap van een auto? Lekker joh. On-

der de auto, beschut tegen de regen? Nog beter. Op het toetsenbord van je computer, bij voorkeur als het baasje weer wil gaan werken? Heerlijk. Ja, een kat vlijt zich zelfs in een met tape op de vloer afgezet vierkant. En nee, ik overdrijf niet: tijdens de coronapandemie voerde een groep onderzoekers een experiment uit bij vijfhonderd kattenbezitters, die zes dagen lang elke dag op de vloer patronen moesten leggen die een begrensde ruimte suggereerden, om vervolgens het gedrag van hun poes te filmen. De uitkomst? Dertig katten deden aan alle tests mee, en een derde daarvan ging *meteen* in het afgebakende gebied zitten. Uiteindelijk kennen we allemaal de meme die de onderzoekers als titel van hun studie kozen: ‘If I fits, I sits’. Als het past, kruip ik erin.

De onderzoekers – allemaal gerespecteerde professionals uiteraard, maar wel mensen – gebruikten het experiment om de gevoeligheid van katten voor denkbeeldige grenzen aan te tonen, zonder het van een andere kant te bekijken. ‘Mens, dus jij bakent een ruimte af? Dan zal het wel iets bijzonders zijn ten opzichte van de rest. Je bent er vast iets mee van plan. Tja, dan is die ruimte bij dezen van mij. En prima om er even in te slapen. Merci.’ Een ander prachtig voorbeeld van hoe je je mentale barrières kunt foppen, de kooien die we dage-

lijks zélf om ons heen optrekken: als het geen voer is of iets anders wat je niet kunt weigeren, doe er dan een dutje op. En toedeleedokie.

Kleine dingen van groot belang

In *Ik ben een kat* deelt Sōseki's naamloze poes op zeker moment nog een parel van wijsheid: 'Niets is zo raadselachtig als de menselijke psyche. [...] Wij katten zijn veel eenvoudiger: we eten als we honger hebben, we slapen als we moe zijn.'

Kijk eens aan, onze huiskatten – samen met hun literaire collega's – leren me dingen het juiste gewicht te geven. Om het belang te erkennen van wat soms banaal lijkt of opofferbaar: voldoende slapen, gezond en regelmatig eten, de mensen om me heen niet als vanzelfsprekend beschouwen. Wat heeft het voor zin om jezelf vast te kluisteren aan je pc om zonder pauzes een deadline te halen als je geest geen puf meer heeft om iets waardevols te produceren? Wie heeft er iets aan als je hele nachten overslaat, om vervolgens in te storten en niet meer te kunnen reageren op wat er gebeurt?

Langzaam maar zeker probeer ik dus mijn oren gespitst te houden maar mijn geest gefocust, probeer ik beter naar mijn lichaam te luisteren en af en toe de moed op te brengen om mijn comfort-

zone te verlaten. Ook als ik daar gauw weer naar terug wil. Een kooi kan van goud zijn, maar het blijft een kooi. Totdat je erachter komt dat het deurtje niet op slot zit en je vrij bent om naar buiten te gaan. En dan is het gewoon weer een kamer zoals alle andere, een plek waar je je misschien zelfs prima voelt. Tja, of een vierkant dat op de vloer is getekend. Je weet het niet, tot je het probeert.

Brokjes kattenwijsheid voor een gelukkig bestaan

- Comfortzones zijn kostbaar, zeker als je erin kunt slapen. Maar ze zijn geen excuus om niet op avontuur te gaan.
- Slaap als je moe bent, eet als je honger hebt. Luister naar je lijf.
- Met een volle buik en genoeg slaap ziet alles er een stuk beter uit.
- De simpelste dingen zijn soms de belangrijkste; beschouw ze niet als vanzelfsprekend.
- In het moment zijn betekent niet dat je je afsluit van je omgeving – ook niet als dat moment een dutje is.

Elkaar ruimte gunnen, sporen achterlaten

Stapje voor stapje

Een paar jaar geleden verscheen Patsboem op een middag zomaar – patsboem – uit het niets. We hadden hem nooit eerder in de buurt van ons huis gezien totdat hij pardoes opdook bij het terras, met kalme tred kwam aanlopen, zich zelfverzekerd voor de glazen deur posteerde en ons met zijn smaragdgroene ogen begon te bekijken. Hij observeerde ons rustig, nieuwsgierig, zonder een greintje angst – ik vraag me trouwens af of überhaupt iets hem bang kan maken – en te oordelen naar zijn verschijning ging het prima met hem. Hij leek niet om eten te komen bedelen. Zeker,

hij nam graag een stukje tonijn in ontvangst, maar volgens mij was dat eerder een test om te checken of wij wel fatsoenlijke mensen waren, van het soort dat weet hoe je vriendschap sluit zonder opdringerig te worden. Kortom, hij taxeerde ons. Katten doen dat voortdurend, heb ik later geleerd. Maar dat inschatten doen ze op een stijlvolle manier.

We legden wat tonijn uit blik op een schoteltje, schoven het langzaam naar buiten, en hielden toen gepaste afstand – in de hoop dat we een goede indruk maakten. Alsof we een examen wellevendheid aflegden. Blijkbaar zijn we geslaagd, in elk geval voor het eerste gedeelte: hij deed zich tegoed aan de tonijn, bleef nog even zitten en vertrok toen weer. De volgende dag meldde hij zich weer. We wisten het nog niet, maar die rood-witte kater zou ons leven veranderen.

Ik heb het al eerder gezegd; tot dat moment was ik nooit een kattenmens geweest. Ik hield van dieren, absoluut, maar katten bekeek ik liever op veilige afstand, met mijn handen op mijn rug – om er min of meer zeker van te zijn dat ik de ontmoeting met tien vingers kon afsluiten. Onvoorspelbare, mysterieuze wezens waren het in mijn ogen. Wat eigenlijk betekende dat ik er niet ver naast zat. Ik wist alleen nog niet hoeveel plezier je eraan

kon beleven en ik zag mezelf al helemaal niet mijn dagelijks leven delen met een tijger in miniformaat. Laat staan met een hele kattenkolonie! En toch kwam Patsboem stapje voor stapje ons leven binnen. Hij eiste zijn ruimte op, zonder zijn onafhankelijkheid op te geven. Hij begon ons op gezette tijden te bezoeken en bleef steeds een beetje langer. En toen hij meende dat de tijd er rijp voor was, wandelde hij rustig naar binnen. Uiteindelijk sprong hij zelfs op de bank, nestelde zich op onze schoot en viel toen in slaap – niet wars van onze aaitjes, maar altijd vrij om te vertrekken wanneer hij dat wilde. Zo werd hij onze eerste ‘eigen’ kat. Maar veranderd is hij nooit: nog altijd komt en gaat hij wanneer het hem uitkomt. Als tegenprestatie bracht hij af en toe een kameraadje mee.

Om het met de woorden van Terry Pratchett te zeggen: ‘We hebben een kat omdat we niet zo dol op katten waren.’ En net als de auteur zagen we al gauw de onzin in van de redenering: ‘de beste manier om katten uit je tuin te houden is er zelf een te nemen’. Ik kan bevestigen dat dat absoluut niet werkt. Maar het is wél een prima manier om het leven er wat leuker op te maken. Zeker als er al een hond in huis is, zo’n onnozele loebas als Jago, bijvoorbeeld.

Een kwestie van ruimte

Tegenover ons stelt Patsboem zich altijd vrij afhankelijk op en als hij genoeg heeft van onze aandacht, staat hij gewoon op en vertrekt. Met Jago ligt dat een tikkeltje anders. Nieuwsgierig, goedgevolvig en koppig zoals elke echte labrador, blijft hij maar proberen vrienden te worden, in de hoop een nieuwe siëstakameraad te vinden. Maar om tot een dergelijke intimiteit te komen, moet Jago zijn pappenheimers wel goed kennen en dat gebeurt bij hem steevast bij het besnuffelen van een achterwerk. En daar botsen de wensen van de hond op de hang naar privacy van Patsboem, die zijn naam heeft te danken aan zijn gewoonte om kordaat een einde te maken aan dat soort kennismakingen, en wel met een salvo van bliksemsnelle tikken met zijn poot op Jago's snuit als die te opdringerig wordt. Soms laat dat zelfs een rood spoor achter, kleine druppels als stille reminder. De snelheid, precisie en beheersing waarmee Patsboem die petsen uitdeelt typeren volgens mij precies wat een kat tot kat maakt. Terwijl hij ineengerold op de bank behaaglijk ligt te spinnen, houdt hij één oog alert gericht op Jago's bewegingen, lijkt hij bijna te mompelen: 'Als je het maar weet: deze poot kan zijdezacht zijn, maar staalhard als het moet.'

Wat mijn hond ondanks de lessen van zijn rode, gestreepte meester nog steeds niet heeft geleerd, is dat geluk ook een kwestie van afstand is. De wetenschap die dat bestudeert heet proxemiek, de studie van het gebruik van ruimte in communicatie. Andermans persoonlijke ruimte respecteren is een essentieel bestanddeel van elke relatie – een onderdeel dat je afstemt en bijstelt afhankelijk van wie je tegenover je hebt, van je band met die persoon en ook van de stemming en de situatie. Meestal gaat dat allemaal vanzelf, maar soms zijn we er met onze gedachten niet bij. Wel, katten zijn er meesters in om ons op dat vlak bij de les te houden. Barones bijvoorbeeld is er altijd als de kippen bij om me eraan te herinneren dat iedereen recht heeft op zijn eigen ‘comfortzone’.

Ik ben zelf behoorlijk fysiek ingesteld, een knuffelaar zeg maar, maar ik heb vrienden die zich heel ongemakkelijk voelen als de afstand te klein wordt. In hun bijzijn heb ik maar even aan mijn lapjeskat te denken om mijn impulsen te beteugelen. Tegelijkertijd voel ook ik soms de behoefte aan ruimte – zeker als ik geconcentreerd of gespannen ben – en ik heb van mijn katten geleerd dat dat helemaal geen schande is. Even gezond is het om te laten weten wanneer we behoefte hebben aan nabijheid, aan een knuffel. Iedereen heeft

het recht verlangens en behoeften te uiten, om gehoord en gerespecteerd te worden. Mensen geven dat met woorden te kennen. Katten, directer van aard, beschikken over andere middelen die ze tot in de perfectie beheersen: hun poten, ‘voor de helft fluweel en voor de helft scherpe nagels’, zoals de Zwitserse schrijfster en fotografe Ella Maillart het zo mooi uitdrukte.

Kleine pootjes kunnen ver komen

Het is geen toeval dat kattenpoten in ons collectieve beeld de ware iconen van de soort zijn geworden. Als we aan katten denken, zien we meteen die zachte, roze voetskussentjes voor ons. Zo aaibaar, zo verleidelijk. De contouren ervan zijn beland in logo's en op gadgets die je inmiddels overal ziet, zelfs als ornamentjes in dit boek. Maar voor katten zijn hun poten het voornaamste ‘instrument’ om te overleven. De kussentjes voorkomen uitglijden, maken hun bewegingen geruisloos, absorberen een harde landing en het zijn de enige plekken van hun lijf waar ze zweten. Zoals de kat in Natsume Sōseki's roman zegt: ‘De poten van katten zijn stil, wat ze ook betreden. Ze verraden nooit onze positie. Het is haast alsof we over de wolken lopen.’ Bovendien zijn ze voorzien van

tastharen en geurklieren die feromonen afscheiden om hun territorium te markeren. Maar het belangrijkste is dat er onder die zachte kussentjes nagels schuilen die in een flits kunnen uitschieten. Samen met de tanden zijn die klauwen het belangrijkste jachtinstrument van onze feliene vrienden. Vandaar ook dat ze intrekbaar zijn: ze moeten vlijmscherp blijven. De nagels van honden daarentegen dienen vooral om grip te houden wanneer ze een prooi achterna jagen – of een stok die iemand heeft gegoooid.

Kortom, de poten zijn het voornaamste ‘gereedschap’ van de kat. Uit sommige studies blijkt trouwens dat bijna tachtig procent van de katten een ‘voorkeurspoot’ heeft, zoals mensen rechts- of linkshandig zijn. Terwijl onze voorouders druk vuurstenen bewerkten met hun dominante hand, vulden katten hun buik al millennia lang met goed gemikte klauwhalen. Links- of rechtsom. Dankzij die vaardigheid trokken ze onze aandacht – en met diezelfde pootslagen veroverden ze een plek aan onze zijde en konden ze zich over de hele wereld verspreiden. Laten we het maar toegeven: eigenlijk hebben katten ons gewoon als hun mondiale taxidienst gebruikt.

De meest waarschijnlijke voorouder van onze huiskatten is *Felis silvestris lybica*, de Afrikaanse

wilde kat, een ondersoort van *Felis silvestris*, de boskat, oorspronkelijk verspreid over Afrika en het Midden-Oosten, vooral in de zogeheten Vruchtbare Halvemaan. Daar, zo lijkt het, kruisten onze paden elkaar: de mens begon landbouw te bedrijven en katten waren meesters in het beheersen van de muizenpopulatie – die zich tegoed deed aan onze moeizaam geteelde graanoogst. De oude logica die wil dat een vijand van de vijand je vriend is, zeg maar. Katten zagen het vermoedelijk een beetje praktischer: ‘Ik zal proberen die rare snuiters op twee benen te verdragen, want wat ze doen trekt wel érg veel prooi aan – prooi die ze zelf niet gevangen krijgen.’ Waarschijnlijk was het dat talent voor ongediertebestrijding dat de Egyptenaren ertoe bracht katten als heilig te beschouwen, als goddelijke wezens zelfs. En de verering die katten zo ondervonden, moedigde hen aan in de buurt te blijven.

De Duitse bioloog en schrijver Alfred Edmund Brehm lijkt het dan ook bij het juiste eind te hebben als hij stelt: ‘Hoe hoger een beschaving ontwikkeld is, hoe meer katten ze telt.’ En zo werden de minitijgers ook opgemerkt door Fenicische zeevaarders, later ook door Romeinse legionairs, en verspreidden ze zich vanuit hun oorspronkelijke gebieden geleidelijk aan over het hele Middel-

landse Zeegebied en daarbuiten. In het oude Rome vervingen ze zelfs de gedomesticeerde wezel, tot dan toe de gebruikelijke muizenjager, die weldra weer zou verwilderen. Logisch: als je als klein roofzoogdier niet kunt spinnen, maak je bitter weinig kans in de concurrentiestrijd met de kat.

Kortom, de eigenschappen die het evolutionaire succes van katten bepaalden – belichaamd in hun poten – maakten ze ook tot ideale metgezellen van de mens. Zeker, hun onafhankelijkheid en onvoorspelbaarheid als stille nachtroofdieren leverden hun later ook de reputatie van demonische wezens op, maar dat is vooral het zoveelste bewijs hoe hard wij mensen de plank mis kunnen slaan. Misschien is het maar goed te beseffen dat de ‘intelligentste soort op aarde’ altijd maar één stapje is verwijderd van de afgrond van onpeilbare domheid.

Wat een pestleven zonder katten!

Enerzijds begonnen katten almaar meer argwaan te wekken, maar anderzijds bleken ze volstrekt onmisbaar. Zó onmisbaar zelfs, dat hun aanwezigheid letterlijk bij wet werd vastgelegd. In de elfde eeuw, binnen het Heilige Roomse Rijk on-

der de Frankische dynastie, diende een kat officieel deel uit te maken van de standaardboedel bij de verkoop van een boerenhoeve. En tussen de vijftiende en twintigste eeuw bepaalden verschillende maritieme reglementen dat schepen zonder scheepskat hun verzekering konden verliezen: als er geen kat aan boord was, draaide de verzekeraar niet op voor schade veroorzaakt door muizen.

Voor sommigen van ons klinkt het misschien onwaarschijnlijk dat de strijd tegen muizen en ratten ooit zo'n dringende noodzaak was, maar nog in 1845 schreef de dichter en chirurg Giovanni Rajberti in zijn *Sul gatto. Cenni fisiologici e morali*: 'De kat doet niets zo goed als ons van muizen te bevrijden, een taak waarvoor vergif en vallen nooit volstaan. Dat werk verricht hij echter uit zichzelf, ook onder ongunstige omstandigheden, en hij doet het altijd, waar ook op het aardoppervlak. Wee ons, zou hij ophouden muizen te eten! Misschien dat we ze dan zélf moeten eten.' Om dat even in perspectief te zetten: in 2016 schatte men dat Rome twee à drie ratten per inwoner telde – dus zo'n zes tot negen miljoen in totaal. Een schijntje vergeleken met de vijftig tot honderd miljoen exemplaren die naar schatting in New York rondliepen.

Ik vermoed trouwens dat katten zich zeer be-

wust zijn van het belang van hun werk als jagers. Dat zie je aan de zelfvoldane blik van Barones wanneer ze trots een van haar vangsten op de deurmat deponeert. Haar houding lijkt te zeggen: 'Graag gedaan, mens. Ik weet dat jij dat niet kunt; je mag van geluk spreken dat ik er ben.' Wat wij zien als een hele prestatie – soms een beetje smeerig, maar nodig voor het natuurlijke evenwicht – is voor hen bijna een spel.

Veel mensen vinden het idee dat je je met eten kunt amuseren ronduit raar, ongepast zelfs. Als kind kregen we het al ingeprent: 'Niet met je eten spelen!' We lijken een beetje op het insectje uit de fabel 'De mier en de kat' van Gaspare Gozzi in een stichtende bloemlezing voor de Italiaanse schooljeugd uit 1883. Wanneer de mier, zinnebeeld van ernst en gezond verstand, ziet hoe een kat met een pas gevangen muis speelt, begint hij een morele preek over de waarde van arbeid en ijver – nooit je tijd verdoen, altijd iets omhanden hebben, je nuttig maken en je plicht doen. Het antwoord van de kat is veelzeggend:

'Jij bent hier de dwaze, bekrompen geest!' zei de kat. 'Als je het mij vraagt, ben ik een grotere filosoof dan Aristoteles. Wat getuigt volgens jou van meer verstand? Je eindeloos aftobben om meer te bezitten?

Mij dunkt dat het wijzer is om tevreden en zorgeloos te genieten van wat men heeft zolang het duurt.’

Kijk, wij hebben geleerd dat je niet met eten hoort te spelen – vooral omdat dat verspilling zou zijn. Maar dat geldt niet voor alles en iedereen. En de oplossing bestaat er heus niet in om alles te kneeden tot een jachtige race tegen de tijd, tot een wedren om méér te doen, om dingen nóg beter en doelgerichter te doen. Kortom, om het leven te reduceren tot werk – tot saaie en geestdodende arbeid. De kat van Gozzi, wijzer nog dan Aristoteles, herinnert ons eraan dat juist het plezier in de jacht katten tot zulke vaardige en voor ons o zo nuttige jagers maakt. Hun kracht ligt in het spel zelf – in de lol die ze eraan beleven. En daar twijfel ik geen moment aan als ik onze huistijgers zo bezig zie met hun prooien.

Voor katten is dat moment essentieel: het jacht-instinct reikt verder dan de noodzaak om de maag te vullen. Het staat los van honger. In *Zo zijn onze dieren; natuurlijke historietjes* (1896) schrijft Jules Renard over zijn kat: ‘Hij eet die muizen niet op, want die vindt hij niet lekker. Als mijn kat er eentje vangt, doet hij dat alleen om ermee te spelen. En daarna spaart hij het leven van het beestje.’

Erken je ware natuur en word zen

De oude Grieken hadden het temperament van katten al door. In een van Aesopus' fabels wordt een poes verliefd op een man. Ze smeekt Aphrodite om haar in een vrouw te veranderen. De godin stemt toe, en alles lijkt goed te gaan: de kat en de jongeman belanden samen in bed. Maar we weten dat de Griekse goden wispelturige bemoeiallen waren. Omdat Aphrodite wil weten of de 'transformatie' ook de ware aard van het dier heeft veranderd, laat ze plotseling een muis verschijnen. Je raadt al hoe dat afloopt: de kat-vrouw kan haar instinct niet bedwingen en vliegt achter de muis aan. Verontwaardigd – de goden mogen weten waarom – verandert de godin haar terug in een kat. Volgens Aesopus wil de fabel waarschuwen voor mensen met een slecht karakter, want hoezeer ze ook van positie veranderen, 'hun ware inborst zal altijd blijken'.

Dat klopt als een bus, ware het niet dat er niets kwaads schuilt in de aard van katten. Ze zijn gewoon wat ze zijn. Zonder berekening, zonder bijbedoelingen, zonder doel dat verder reikt dan het moment. Af en toe halen ze voor de lol wat kattenkwaad uit, maar ze deinzen niet terug voor een welverdiende aai. Ze volgen hun natuur en

schatten tegelijkertijd de acties en reacties om hen heen goed in – zoals Patsboem met Jago, of de kat van Renard met zijn muizen. Ze doen zich niet anders voor, verloochenen zichzelf niet. Niet wanneer een godin hen in mensen verandert en ook niet als wij katten proberen om te vormen van vrije jagers tot huispoezen. In dat geval uiten ze hun aard gewoon door een paar potjes van de plank te vegen of een gordijn aan flarden te scheuren.

Zelfs als ze doden is er geen spoor van haat. Geen wrok, hooguit tegen een soort kattenvoer dat ze beu zijn. Mogelijk om die reden liet de Japanse samoerai Issai Chozanshi (1659-1741) zich onomwonden inspireren door de lessen van een kat in zijn traktaat over de kunst van het zwaard en de ‘zen-geest’ – die kan ‘handelen zonder bedoeling’. ‘Beweeg volgens je instinct,’ zegt de wijze kat in *De geheimzinnige techniek van de oude kat*, ‘zonder erbij na te denken, zonder iets te willen doen en je zult vormloos zijn. En wat geen vorm heeft, kan door niets worden tegengehouden.’ Om eraan toe te voegen: ‘Wat ik “afwezigheid van bedoelingen” noem, is dat je niet ten prooi valt aan verschijnselen. Niets nastreven. Er is geen tegenstander, er is geen jij. Er zijn alleen dingen die gebeuren zoals ze gebeuren – en jij

beweegt mee met de stroom en reageert zonder sporen achter te laten.'

En reken maar dat katten meesters zijn in geen sporen achterlaten.

Katten als heuse personages

Maar *tekens* nalaten kunnen ze als geen ander. En dan bedoel ik niet alleen de krassen die je eraan herinneren je hand niet te ver uit te steken of alle haren die getuigen van een gezellige knuffelsessie. Door de eeuwen heen zijn katten zulke trouwe en onmisbare metgezellen geworden dat we ze overal mee naartoe hebben genomen, allerlei taken hebben toevertrouwd, en ze tot helden van de wonderlijkste verhalen hebben gemaakt.

Voor dieren die notoir een hekel aan water hebben, bestaan er opmerkelijk veel legenden over zeevarende katten: denk aan scheepskatten die er meteen bij aankomst in de haven vandoor gaan om dan als bij toverslag weer te verschijnen zodra het schip vertrekt. Of katten die hun vaste boot toch missen, bij een ander schip aan boord gaan en dan de vertrouwde bemanning aan de andere kant van de wereld weer weten op te sporen. Neem Oskar, die tijdens de Tweede Wereldoorlog drie schipbreuken zou hebben overleefd (die van

de Bismarck, de Cossack en de Ark Royal). Of Jenny, de poes die een week vóór de eerste reis van de Titanic van het zusterschip Olympic werd overgeplaatst. En dan was er nog Mrs. Chippy – ondanks dat ‘mevrouw’ een kater –, die de pech had om aan boord van de Endurance te zijn, het schip waarmee ontdekkingsreiziger Ernest Shackleton vast kwam te zitten in het Antarctische ijs.

Ondanks het tragische lot van Mrs. Chippy zijn katten ook veroveraars geworden. Zoals de langharige exemplaren die halverwege de negentiende eeuw vanuit Scandinavië en Rusland met emigranten naar Noord-Amerika trokken en waaruit het geliefde Maine Coon-ras ontstond. Of de katten die oorspronkelijk op Japanse vissersboten muizen bestreden, uiteindelijk Aoshima koloniseerden en dat eiland veranderden in een kattenparadijs: in 2013 woonden er honderd katten tegenover vijftien mensen.

Dan is er nog Hermann, de kat die in december 1943 officieel in dienst trad bij de Amerikaanse kustwacht in Baltimore. Te oordelen naar de foto in zijn personeelsdossier – ondertekend met een pootafdruk – was hij niet erg ingenomen met zijn nieuwe taken.

Veel tevredener leek lapjeskat Tama, tot 2016 stationschef in Kishi (Japan) en opgevolgd door

haar assistente Nitama (ook een lapjeskat). Niet zo heel raar dat ze blij waren: Japan is het land van de ‘neko-bar’, een etablissement waar je koffie en taart kunt nuttigen tussen aai-bare katten. Overigens vertegenwoordigde de Japanse ‘neconomie’ – de economie rond alles wat met katten te maken heeft – in 2023 zo’n 15 miljard dollar.

Sommige katten zijn zelfs wereldberoemd. Larry, sinds 2011 *Chief Mouser* van Downing Street 10 en daarnaast het individu dat langer in de ambts-woning van de Britse premier heeft gewoond dan wie ook. Of Schnitzel en Nico, die samen de rol van de kat Frodo speelden in *A Quiet Place: Day One*, en bewezen dat niet alleen honden grote filmsterren kunnen zijn.

Maar twee katten hadden nóg hogere regionen moeten betreden. Althans volgens Edward Makuka Nkoloso, een natuurkundeleraar en zelfbenoemd directeur van Zambia’s ‘Unofficial National Academy of Science, Space Research and Philosophy’. In 1964 kondigde hij aan dat Zambia de ruimtewedloop zou winnen met zijn programma ‘We’re going to Mars! With a spacegirl, two cats and a missionary’. Blijkbaar dacht hij dat het op Mars wemelde van goddelozen en muizen.

Een kat figureerde zelfs in een wetenschappelijk experiment dat Fordyce Ely en W.E. Petersen in

2024 de Ig Nobelprijs voor biologie opleverde – de satirische onderscheiding voor de meest absurde research. Hun studie, oorspronkelijk uit 1941, heette ‘Factors involved in the ejection of milk’ en onderzocht of schrik-effecten invloed hadden op de melkproductie bij koeien. Hun methode: ze zetten een kat op de rug van een koe en lieten naast de herkauwer een opgeblazen papieren zak kapotknallen. Tenminste, totdat ze tot het inzicht kwamen dat die kat eigenlijk *unnecessary* was.

Er bestaan ontelbare van zulke grappige, vreemde, ontroerende, absurde verhalen. Sinds onze wegen zich kruisten, hebben katten de meest uiteenlopende avonturen meegemaakt, meestal zonder daar zelf voor te hebben gekozen. Want achter een vogel aan in een boom klimmen is één ding; een mens horen verkondigen dat hij je samen met een jong meisje en een priester naar Mars wil sturen, is iets anders. En toch zijn ze bij ons gebleven, ondanks wie we zijn en hoe we zijn. Of ze nu bekend of anoniem zijn, ze laten allemaal en elke dag opnieuw hun sporen na in ons bestaan. Ze vergezellen ons met eenvoudige, oprechte gebaren: kopjes, spinnen, zachte pootjes. Oké, en af en toe een beet of een krab om ons tot de orde te roepen. Onvermoeibaar herinneren ze ons eraan wie we zijn, wie zij zijn én aan wat er echt toe

doet. Dat is ook al zo'n les die we zouden moeten koesteren: leren naast degenen te leven die we liefhebben, met zachtheid, met oog voor wie wij zijn en voor wie de ander is. Katten zijn bij ons gebleven ondanks al onze hebbelikheden, en dat zonder zichzelf of ons te veranderen. Misschien omdat ze, nieuwsgierige dieren die ze zijn, gewoon willen zien hoe ver de mens het nog kan schoppen.

Over katten en schrijven

Van alle menselijke bezigheden die katten intrigerend vinden, staat schrijven met stip bovenaan.

Terwijl in Europa de inquisitie met argwaan naar kattengedrag keek, veroverden katten – verwoed strijdend op hun favoriete onderdeel: de muizenjacht – een ereplaats als toeschouwers van de wonderlijke bezigheden van kopiisten in de kloosters. In de loop der tijd raakten ze gebiologeerd door dat noeste overschrijfwerk. Al in de tweede helft van de zesde eeuw stond paus Gregorius I hun aanwezigheid in kloosters toe. Talloze handschriften getuigen van hun rol in het monnikenleven: kanttekeningen van scribenten die de warmte prezen van een kat op schoot, miniaturen met al dan niet geslaagde kattenportretten, poot-

afdrukken in inkt of viezigheid – vroege voorbeelden van hun onweerstaanbare drang overal overheen te lopen. Tot en met een vijftiende-eeuws handschrift dat een kat als kattenbak had gebruikt en daarmee letterlijk de vloek van een monnik over zich afriep: ‘Vervloekt zij de pestkat die over dit boek heeft gepist [...]. Denk eraan ’s nachts geen boeken open te laten liggen waar katten rondlopen.’ Ik sluit trouwens niet uit dat die kat zo zijn redenen had, want naar het schijnt hadden de eerste experimenten met castratie plaats in kloosters.

Zeker is dat er tot op heden weinig dingen zijn die een kat zo aantrekken als jouw vastberaden plan even rustig een uurtje te schrijven. De totstandkoming van onderhavig hoofdstuk vergde veel meer tijd dan nodig omdat Mojito ineens geen enkele andere slaapplek kon bedenken dan het toetsenbord van mijn Mac. De fascinatie is trouwens wederzijds: veel schrijvers vallen voor katten. In Key West – ooit een piratennest – kun je Hemingways huis bezoeken, waar hij *Death in the Afternoon* en *For Whom the Bell Tolls* schreef, en kennismaken met een kattenkolonie: nazaten van Snow White, Hemingways polydactyle kat: zes tenen per poot.

Voor een schrijver kan een kat een bron van

troost of zelfs van inspiratie zijn als de woorden niet willen komen. Ongefilterd als ze zijn, zetten katten je aan het denken over spontaniteit, de kern van iemands aard, het belang om jezelf te zijn. Enfin, totdat ze op je blocnote plassen of over je laptop paraderen en je tekst aanvullen met hele alinea's *qwertyhfdgsaklptnbd rtea*. Dan slaat je gemijmer pijlsnel om in een smeekbede om alsjeblieft een béétje kattenfatsoen. Onze felie-ne vrienden zijn vermoedelijk vooral gefascineerd door onze concentratie: het stille genoegen iemand te zien werken – of het tevergeefs te zien proberen – terwijl zij intussen het maximale halen uit hun 'armetierige' zestien uur slaap per dag. Schrijven moet hun een hoogst vreemde bezigheid lijken: urenlang rare krabbels maken die je niet helpen een prooi te vinden of een onaangename ontmoeting in de tuin te vermijden. Dat geratel op toetsen, dat 'surplace' rennen van vingers, dat gefronste gezicht van iemand die iets te grazen wil nemen, maar naar een leeg blad staart in plaats van naar een sappige muis... Veel bombarie dus, maar waar leidt dat toe?

Misschien bestuderen ze ons – wanneer we schrijven, koken, tv-kijken of op het toilet zitten – om te zien of we het eindelijk begrepen hebben. Of we van hun voorbeeld hebben geleerd. Of

we gesnapt hebben wat ze ons willen bijbrengen over de aard der dingen. Bijvoorbeeld dat je niet zinloos moet jakkeren en uitsluitend een sprintje trekt als het ertoe doet, en dat je de rest van de tijd gewoon moet genieten. Dat je door het leven moet gaan met lichte tred. Dat je geen overbodig lawaai moet maken en al helemaal geen nutteloze stofwolken moet doen opwarrelen. Als mensen moeten we de grond onder onze voeten voelen, vaststellen wat stevig staat en wat elk moment kan instorten. Ruimte geven en nemen. En zorgen dat de sporen die we achterlaten positief zijn, of op z'n minst eeuwen later nog een glimlach kunnen ontlokken.

Want zoals de kat van Chozanshi zegt: 'Een meester kan de theorie onderwijzen, maar jullie moeten de waarheid zelf doorgronden. [...] Onderwijzen is niet moeilijk. Luisteren evenmin. De kneep zit 'm erin te beseffen dat die lessen al in je zitten maar dat we ze ons eigen moeten maken. Dat heet "je eigen natuur doorzien". Verlichting is wakker worden en dromen als dromen herkennen.'

Brokjes kattenwijsheid voor een gelukkig bestaan

- Respecteer andermans ruimte, en laat anderen de jouwe respecteren. Intimiteit is een keuze, en die bouw je samen op.
- Volg je aard: groeien, veranderen en beter worden is iets anders dan jezelf verloochenen. Wat de Griekse goden daar ook van vonden.
- Iedereen heeft talenten – ook zonder intrek-bare klauwen. De kunst is hoe je ze benut, liefst met een beetje plezier.
- Geen avontuur is te groot met het juiste gezelschap.
- Probeer een spoor na te laten in het leven van wie je liefhebt.

Zwerven, spelen en liefhebben in alle vrijheid

Verschijningen

's Avonds zit ik soms op mijn veranda – lekker op de schommelbank – om te genieten van de zons-
ondergang en de vogels die fluiten. Is het de juiste
tijd van het jaar (als het de foute is, zit ik binnen op
de bank met de kachel aan en een dampende mok
thee tussen beide handen), dan is dat het perfecte
moment om met een biertje te ontspannen, te
midden van het tjirpen van krekels en het ijverige
gezoem van bijen en hommels. Zo nu en dan hoor
je dan geritsel ergens rond het huis. Vooral als ik
mezelf te veel snipperdagen heb gegund in de eeu-
wige strijd tegen hoog gras en braamstruiken.

Dat geritsel wekt altijd mijn aandacht, want in zo'n tien procent van de gevallen gaat het om reeën of om wilde zwijnen – als het zeugen met biggen zijn, kun je maar beter afstand houden zodat het gezin rustig doorloopt. Reeën en everzwijnen genoeg hier. Af en toe ploegen ze een stuk gazon om alsof ze van plan zijn een schat vlak voor je houtmijt op te graven, maar verder laten ze je met rust. Ze reiken me ook het ideale excuus aan om mijn moestuinproject uit te stellen: voordat ik iets ga verbouwen zal ik toch eerst minstens één lapje grond moeten omheinen, anders kweek ik groenten voor die beesten. Maar ik dwaal af. Dus een op de tien keer gaat het om een zwijn of ree. Soms is het Didone, de roodbruine kip die we van de vorige eigenaars 'geërfd' hebben en die hier de feitelijke koningin is: ze scharrelt hele dagen rond en keert bij het donker vanzelf naar het hok terug. Maar vrijwel altijd zorgt een lid van de kattenkolonie voor dat geritsel.

Meestal zie ik, als ik mijn ogen tot spleetjes knijp, een staart die als de periscoop van een spinnend onderzeebootje boven het gras uitsteekt. En vaak is dat de zwarte staart met witte punt van Barones. Ik herken haar zelfs in het halfdonker, aan de manier waarop ze hem draagt: met het uiteinde lichtjes gekruld, alsof ze een vraagteken be-

schrijft. Een soort onuitgesproken vraag. ‘Wat zit jij daar te koekeloeren, als ik vragen mag?’

Ik las ergens dat die stand – de staart is cruciaal in de kattentaal – onzekerheid aangeeft, maar hier speelt het karakter van het individu toch wel een grotere rol. Barones is weliswaar wantrouwig, maar niet onzeker. Ze lijkt voortdurend te wegen of ze je een mep zal verkopen om je op afstand te houden – voordat je al te familiair wordt. Te veel vertrouwelijkheid doet afbreuk aan eerbied. En aan eerbied hecht zij nogal.

Territoriale kwesties

Elke keer dat een van de katten naar binnen komt – voor een hapje, een dutje of een vluchtige groet – vraag ik me af waar die nu weer vandaan komt. Dat is net zoiets als je afvragen wat er vóór de oerknal was, alsof het zin heeft om het over ‘voor’ te hebben ten opzichte van de gebeurtenis waarmee het ruimte-tijdcontinuüm begon, of wat oma verduiveld nog aan toe in haar lasagne stopte waardoor die zo eindeloos lekker was; een eenduidig antwoord vinden is aartsmoeilijk. Er is veel onderzoek gedaan naar het territorium en de omzwervingen van katten, vooral om hun impact als superpredatoren op lokale fauna in te schatten. In

sommige landen, IJsland en Nieuw-Zeeland onder andere, is op verschillende manieren paal en perk gesteld aan de aanwezigheid van katten om de biodiversiteit te beschermen. Onderzoekresultaten lopen echter vaak uiteen. Wilde katten hebben grotere domeinen dan huiskatten; in voedselarme gebieden maken ze langere rondes; eenmaal ouder dan acht jaar zwerven ze minder; poezen kiezen doorgaans kleinere territoria dan katers.

Maar los van dat alles is het echt lastig om een kat te volgen. Ze houden er niet van te worden geschaduwd en zijn meesters in het afschudden van hun achtervolgers. Het zijn de harige ninja's van de natuur. Technologie helpt, maar dan nog heb je geluk nodig. Ik bedoel: gps-halsbanden vind je gemakkelijk in de winkel en doorgaans worden precies zulke apparaatjes gebruikt bij wetenschappelijk onderzoek. Alleen zijn niet alle katten even blij met dat soort 'smarttools'. Wij probeerden Barones ooit een eenvoudig tuigje om te doen. Ze was een tijdje niet lekker geweest en de dierenarts had aangeraden haar een paar dagen binnen te houden. Omdat ze onrustig werd, hoopten we haar huisarrest wat te verzachten door haar af en toe aan een tuigje 'uit te laten'. Alleen het beest oppakken was al een hele onderneming – op de arm genomen worden vindt ze nauwelijks

minder verschrikkelijk dan opgejaagd worden door Cerberus (drie koppen, hellehond, demon... maar gelukkig houdt het monster zich meestal gedeisd daar bij hem thuis in de onderwereld). Toen we – met moeite en onder wanhopig miauwen – één pootje door het tuigje hadden gekregen, reageerde ze alsof we haar in schrikdraad wikkelden. Ze stuiterde door het huis als Teigetje uit Winnie de Poeh, maar dan een heel stuk minder vrolijk. Als een heuse ninja bevocht ze haar vrijheid met haar intrekbare dolken. In een poging zich te ontdoen van het martelwerktuig wurgde ze zichzelf bijna. Na dat tafereel, ergens tussen ontroerend en ronduit angstaanjagend, hebben we het opgegeven en de deur opengedaan. Nee, geen gps-halsbandjes voor onze huiskolonie.

Een huis heeft geen tralies

Er is nog iets om rekening mee te houden als je wilt snappen hoe groot het territorium van onze katten-vrienden is: je hebt pantoffeldieren en je hebt avonturiers. In onze kolonie blijft Mojito bijvoorbeeld altijd dicht bij huis; hij gunt zichzelf hooguit een verkwikkend ommetje om de eetlust op te wekken. Barones en Patsboem daarentegen kunnen – zeker 's zomers – bijna de hele dag wegblijven. Overdag

dutten ze misschien op het terras in de zon of op de bank en 's nachts zwerven ze rond. Berend, Mimmo en White Walker melden zich soms pas dagen na hun vorige bezoek weer bij onze deur. Maar één ding hebben ze gemeen: ze doen waar ze zin in hebben en kiezen daarbij hun eigen ritme en timing. Jago – dol op korte uitstapjes om interessante geuren op te snuiven en nooit te beroerd om door een toevallig openstaand hek te glippen – voelt zich buiten zijn ‘roedel’ verloren en heeft, als het even kan, graag iedereen in de buurt. Liefst letterlijk om hem heen, al was het maar om iemands benen als kussentje te gebruiken. Voor katten daarentegen vormen huis en kolonie eerder het vertrekpunt voor verkenningstochten, veilige havens om naar terug te keren als ze willen rusten. Maar daarbuiten lonkt een spannende wereld en katten hijsen graag de zeilen – staarten fier in de wind – om die te ontdekken. Voor het luie gewoontedier dat ik ben, werkt die hang naar vrijheid inspirerend. Op meerdere fronten.

Vrij in je bewegingen en weten waar je thuishoort

De meeste onderzoeken schatten het territorium van katten grofweg op twee tot tien hectare, met

hier en daar een uitschieter boven de twintig. Voor wilde katten in gebieden met weinig prooidieren kan het zelfs boven de zestig hectare komen. Huiskatten blijven doorgaans binnen een cirkel van zo'n honderdvijftig tot tweehonderdvijftig meter rond hun huis. Dat zijn inderdaad nogal grote verschillen Kortom, de bandbreedte is fors. En dan hebben we het nog niet eens over opvallende uitzonderingen – zoals die Amerikaanse poes die tijdens een reis zoekraakte, ruim driehonderdtwintig kilometer aflegde en terugkeerde naar haar huis in Florida. Dankzij de chip bestond er geen twijfel: het was echt dezelfde kat.

Rudyard Kipling had dus niet helemaal ongelijk toen hij zijn feliene hoofdpersoon liet zeggen: 'Ik ben de Kat die zijn eigen weg kiest. Voor mij is elke plek gelijk.' Mwah, ik denk niet dat voor katten echt elke plek gelijk is – kijk maar hoe dol Mojito is op 'zijn' zwarte fauteuil – maar dat ze hun eigen weg gaan is zeker. En ze tegenhouden is eufemistisch gezegd een dingetje. Katten zijn onafhankelijk in de letterlijkste zin: ze kiezen waar, met wie en wanneer – zonder dat dat iets afdoet aan de hechte, oprechte banden die ze kunnen aangaan. Ze zijn niet 'koud', noch 'huichelachtig' of 'berekenend'. Ze weten gewoon dat relaties ge-

bouwd worden op basis van keuzes en dat ze worden gevoed door vrijheid. Hoe lekker ze het ook vinden om te worden geaaid, hoezeer ze een volle voerbak en een warme mand waarderen, als ze naar buiten willen, houdt geen kou of wind ze tegen – en ook niet de gedachte dat ze ons zouden kunnen missen. Of wij hen. Ze houden van comfort, maar zijn niet bang voor verandering; de warmte van een radiator of houtkachel voelt extra behaaglijk na een wandeling door de plensregen. Ze delen graag een stuk van hun pad met ons, zonder hun natuur te verloochenen.

Kiplings verhaal, dat trouwens ook ‘The cat that walked by himself’ heet, speelt in de tijd dat onze voorouders in grotten leefden en de dieren van de ‘wilde wouden’ nog niet hadden getemd. De Vrouw weet op de een of andere manier Hond, Paard en Koe aan zich te binden; Kat is de enige die een pact sluit waardoor hij naar believen de grot in en uit mag, bij het vuur melk kan drinken wanneer hij wil en kan jagen wanneer het kriebelt. En dat lukt hem doordat hij drie keer lof weet te oogsten. De eerste keer sust hij het Kind, dat huilt terwijl de moeder druk in de weer is: ‘Toen streelde de Kat met één poot zachtjes de wang van het Kind en het Kind kirde. De Kat wreef daarop langs de mollige beentjes van het

Kind en liet zijn staart onder het dikke kinnetje van het Kind glijden, waarop het schaterde. Toen de Vrouw dat hoorde, glimlachte ze.'

Het valt niet te ontkennen: maar weinig dingen zijn zo troostrijk als het speelse tikje van de staart van een kat die vrij is en altijd vrij zal blijven.

Spelen in alle vrijheid

Over de band tussen katten, staarten, spel en vrijheid had Giovanni Rajberti ook iets aardigs te melden:

Moet je hem nu bezig zien: hij vermaakt zich zelfs in zijn eentje, want katten hebben doorgaans aan zichzelf genoeg. Een lintje dat van een stoel bungelt, de franje van een deken, een onbewaakte bol wol – alles deugt als eerbaar tijdverdrijf. Ontbreekt het even aan andere opties, dan speelt hij zelfs met zijn eigen staart. En zoals hij die achterna holt en niet te pakken blijkt te krijgen, is hij mogelijk de eerste die de sofisten op het idee van de vicieuze cirkel bracht.

Dat citaat herinnert me eraan hoe 'antikapitalistisch' katten zijn. Ze genieten van de allersimpelste dingen. Of misschien vinden ze het vooral prachtig om ons op het verkeerde been te zetten.

Om ons scherp te houden of zo – het geheim van een lang leven schuilt immers in mentale lenigheid.

Zo laten wij ons verleiden door ingewikkelde krabmeubels met meerdere verdiepingen, driekamersuites en hindernisbanen zo groot als kastelen – en bijna even duur. In het dierenwarenhuis kiezen we er eentje uit het brede assortiment, waaronder modellen met automatisch beweegbare tussenschotten en mechanische muizen met AI-functies; we tekenen een afbetalingsplan waarvan de volledige aflossing nog nét te doen moet zijn voor onze kleinkinderen. We hijsen het ding in de auto – de dag vervloekend dat we kozen voor een gewone minivan en niet voor een truck met oplegger, die een stuk handiger zou zijn om de megadoos met kattenparadijs te vervoeren. Komen thuis, bezwijken haast onder het gewicht van ons cadeau en dreigen onze nek te breken op de trap. We ruimen een halve kamer leeg, nemen meubels op onze rug, verplaatsen in de muur verankerde boekenkasten om een mooie plek voor het kattenspringkasteel te creëren, wat ten koste gaat van zeker een derde deel van onze noodzakelijke levensruimte. We zijn uren – zeg maar gerust dagen – in de weer met de zenuwslopende montage van iets wat oogt als een complex staaltje high-

tech, een soort draagraket voor een maanmodule. We roepen de toorn van diverse pantheons over ons af terwijl we er vloekend en tierend achter proberen te komen waar die laatste halfgetapte 5×100 torxschroef in hemelsnaam moet komen. Houden het erop dat het een reserveschroef was en vertrouwen dan maar op de vier hoekpijlers van gewapend beton die we noodgedwongen hebben gestort. We zakken uitgeput neer voor de ophaalbrug van het gevaarte en roepen trots de kat, ons al verheugend op de steile verwondering waarmee het lieve dier het geschenk in ogen-schouw zal nemen, ons verheugend op de eeuwige dankbaarheid die uit zijn ogen zal spreken. De kat, gelokt door brokjesgerammel, negeert ons megaproject voor het landsbelang zonder een spoor van genade en stort zich uitzinnig op... de kartonnen doos. Daar heeft hij drie dagen de grootste lol aan, waarna hij hem links laat liggen. Het kolossale krabkasteel wordt nooit een blik waardig gekeurd en zal uiteindelijk worden gesloopt, zoals dat gaat met een horizonvervuilende gribus.

Overeenkomsten met bestaande personen of gebeurtenissen berusten op louter toeval.

Pratchett had gelijk: katten spelen met de speeltjes die wij kopen 'ongeveer twee minuten – in

jouw bijzijn – zodat je niet afhaakt en ook niet stopt met kattenvoer kopen’. Er bestaat ook nog zoiets als de vrijheid van spelen: niemand kan je opleggen waar je plezier aan moet beleven. En ook wij hadden als kind genoeg aan een stok om ons een drakendoder te wanen.

Ik wil niemand vervelen met het al te makkelijke en afgezaagde verhaal van hoe de grootste schoonheid in eenvoud schuilt en al helemaal niet dat vroeger alles beter was. Als kind leefde ik met mijn vriendjes in heerlijke fantasiewerelden, maar ik kon ook hele middagen worden geabsorbeerd door videogames en tekenfilms. Ik popelde om het nieuwste model transformeerbaar ruimteschip in mijn kinderknusten te krijgen. Nee, wat ik wil zeggen is dat sociale druk ons soms dwingt om leuk te vinden wat je leuk hóórt te vinden. Ben je een jongen? Bal en autootjes. Een meisje? Fornuisje en kralen. Ouder dan dertien? Dan is het welletjes met dat spelen. Dertig? Sticht een gezin. Je bent al aan de late kant.

Misschien dat die druk niet eens alleen uit onze omgeving komt. Misschien zitten ze allemaal ingebakken tussen onze oren, die modellen waaraan we onszelf menen te moeten meten. Het punt is dat katten misschien negen levens hebben

(in mediterrane landen stopt het gek genoeg bij zeven), wij hebben er echter maar eentje. En dat ene leven mogen we niet verprutsen door een geluk na te streven dat anderen ons voorschrijven en dingen waar we wel blij van worden te negeren. Ik zei net dat ik als kind gek was op fantasiewerelden, op games, cartoons en speelgoed-raketten. Maar dat is niet waar. Ik ben daar namelijk *nog altijd* gek op. Ik heb meer lol aan een avond Dungeons & Dragons dan aan een potje 7x7-voetbal op een half kunstgrasveld. Ik kies vaker voor een animatiefilm dan voor live-action. Een stripboek met een speciale verzamelerscover of een speelgoedautootje in beperkte oplage maakt meer in me los dan de aanblik van de nieuwste Lamborghini. En als ik eens vrij ben, ontspan ik me afwisselend met de PlayStation en mijn bosmaaier. Precies: ik hou van nerdy dingen. Tegenwoordig verkeer ik wat dat betreft in goed gezelschap, maar als puber deed zich het moment voor dat ik – half onbewust – besloot met al die ‘kindershit’ te kappen. Ik verveelde me kapot bij het voetballen, wat ik alleen maar deed om erbij te horen, omdat dat ‘normaal’ was.

Katten kan het geen bal schelen wat wij van hun tijdverdrijf vinden. Als wij niet snappen hoe lekker het is om pootafdrukken in nat beton te zet-

ten, om je in een doos te verstoppen of om drie uur 's nachts tikkertje te spelen met en tegen het niets, dan is dat ons probleem. Het gaat hun erom plezier te hebben en zich oké te voelen. En zich oké te voelen met ons. Wat wij in onze vrije tijd doen, moeten we zelf maar weten. Trouwens, als het niet gaat om muizen of bolletjes wol vangen, vinden ze het sowieso oersaai. Maar ze zijn verstandig en weten hoe je samenleeft. Commentaar houden ze voor zich en ze accepteren ons zoals we zijn. Misschien dat wij dat ook vaker moeten doen.

Vrij om te vrijen

Er is nog een prachtige zin van Pratchett over dat rondzwerven van katten: 'Weet jij waar je kat uithangt als hij niet thuis is? Misschien goed om eens te checken of de burens vijf huizen verderop niet héél toevallig een kat hebben van precies hetzelfde formaat en in precies dezelfde kleur. Want dat gebeurt.' En of dat gebeurt. Vaker dan ons gekrenkte ego bereid is toe te geven. Verhalen over katten met meerdere gezinnen zijn legio. Tja, waarom zou je genoeg nemen met één gevulde voerbak als je ook uit twee of drie kommetjes kunt smullen? Waarom zou je jezelf het comfort van ver-

schillende slaapplekken en verschillende strelende mensenhanden ontzeggen? Terwijl gezin A op het werk en naar school is, doet gezin B misschien wel open om je te ontvangen met een warme sofa, een aaitje hier en daar en een doos om mee te ravotten. Natuurlijk verbetert dat de brokken-dutjes-ratio optimaal.

Toen Patsboem en Barones rond en weldra in ons huis begonnen te scharrelen, vroegen we ons meteen af of ze al ergens woonden. Bij de vrouwtjeskat leek dat minder waarschijnlijk: ze was mager, haar vacht onverzorgd, de blik wantrouwig. De kater daarentegen oogde als een weldoorvoed heerschapp. We informeerden in de buurt, lieten nagaan of ze gechipt waren, en hoe dan ook zou het nooit bij ons opkomen die beesten voorgoed binnen op te sluiten. Nog los van het feit dat dat helemaal niet kán: geen oordop of oogklep is opgewassen tegen hun gemiauw en hun dodelijk indringende blik als ze naar buiten willen. Tenzij er een medische reden is, komen en gaan ze zoals het hun uitkomt. En als ze niet een ander thuis hadden, wie zegt dat ze er in de tussentijd niet eentje bij hebben genomen?

Wie ontdekt dat zijn kat toch niet helemaal zijn kat is, voelt zich vaak verraden. Alsof die achterbakse pluizenbol er een minnaar op nahoudt!

Zo'n reactie, neem dat van mij aan, zal een kat volkomen koud laten. Ze doen ook niets om zich te verstoppen. Je kunt beter zeggen dat wij bepaalde geuren niet ruiken, bepaalde tekens niet opmerken. Of niet willen opmerken. En waarvoor zouden ze zich schuldig moeten voelen? Wij mensen zijn het die affectie willen wegstoppen in het veilige doosje van de monogame relatie. Misschien vergeten we dat dat niet in de aard van de kat ligt.

De polyamorie bij katten doet me denken aan hoe vaak we ten prooi vallen aan cognitieve vooroordelen, aan die automatische, versimpelde denkpatronen die ons brein onbewust toepast om energie te besparen en snel tot antwoorden te komen, maar die soms ook tot regelrechte redeneerfouten leiden. Hier speelt volgens mij in het bijzonder de *fixed-pie bias* een rol. We zijn geneigd elke situatie te zien in termen van winst of verlies, alsof er altijd een vaste hoeveelheid van iets te verdelen is. Wat naar iemand anders gaat, wordt ons automatisch ontnomen. Want het leven zou zeggd een sachertaart zijn die bij elk afgesneden stuk kleiner wordt. Het punt is dat liefde geen 'vaste taart' is. Er mag een laagje chocoladeglazuur op zitten, dat wel, maar vanbinnen bevat ze veel meer dan abrikozenjam en cake. En ze heeft geen

bovengrens. Integendeel, liefde is een bron die juist in omvang toeneemt als je haar inzet. Liefde is eerder een vlam die zich voedt met het vuur om zich heen – en dooft als die voeding wegvalt. Kortom, de genegenheid die een kat uit onze kolonie aan iemand anders schenkt, doet niets af aan wat hij mij kan geven.

Ik zeg niet dat we bepaalde katten ten voorbeeld moeten nemen en allemaal een tweede gezin moeten beginnen in een stad in de buurt, in een aangrenzende provincie of ergens in de Caraïben, beetje afhankelijk van hoe ver we moeten reizen voor ons werk. En ik denk dat polyamorie ook niet een wondermiddel is waar iedereen gelukkig van wordt. Maar één ding staat voor mij vast: liefde kun je niet stelen en liefde kun je evenmin opleggen. Als je haar in een doosje probeert te koesteren, zal ze vroeg of laat stikken. Want liefde is bovenal vrijheid. De vrijheid om te kiezen, om elkaar te kiezen en ook om niet langer voor elkaar te kiezen. En niet alleen katten lijden wanneer ze opgesloten zitten in een kooi.

Een staart is geen riem, geen leiband. Als hij langs je heen strijkt – ‘ik hou van je’ – kun je die staart niet zomaar vastpakken om die kattenliefde exclusief voor jezelf te claimen. Goh, je mag het best proberen, maar weet dat je op zoek zal moe-

ten naar jodium en pleisters. En bovendien doe je je kat pijn.

Misschien is dat wel hun voornaamste les: alleen in vrijheid kun je liefhebben – in de vrijheid van de ander én die van jezelf.

Brokjes kattenwijsheid voor een gelukkig bestaan

- Je 'thuis' is geen kooi, maar een veilige haven tussen twee ontdekkingsreizen.
- Niets is buiten pootbereik, maar hol niet uitsluitend achter dingen aan die men van je verwacht.
- Speel en heb lol. Op jouw manier. Zelfs met negen levens is het zonde om er eentje te verdoen aan dingen die anderen leuk vinden.
- Wie liefheeft, laat vrij. Net als de liefde is een staart geen leiband.
- De liefde is geen voerbak: hoe meer je deelt, hoe meer er is.

SLOT

Het leven is wat zich afspeelt tussen twee dutjes

*Hij kwam als kat op aarde,
ik werd geboren als mens
zij aan zij lopen we over
dauw.*

– Shūson Katō

Te weinig sta ik erbij stil dat ik een bofkont ben. Zeker als ik dat meet aan wat Guillaume Apollinaire nodig achtte voor een goed leven. Ik heb een levensgezel met een goed stel hersens, vrienden die me in elk jaargetijde komen opzoeken en ‘een kat die ronddoolt tussen mijn boeken’. In mijn geval dus een kleine kolonie katten. En die hebben er zélf voor gekozen om voor de bewoners van dit huis te zorgen – en zelfs voor Jago. Geen kattenpis.

Ze besloten ons, op hun manier, te herinneren aan wat wij zo vaak vergeten. Om te beginnen: maak de voerbak eerst schoon voordat je hem weer vult – klikjes zijn voor onnozele dieren. Vervolgens: zorg ervoor dat je dag voor dag geluk-

kig bent. Dat is een al even elementaire als mysterieuze levensles. Althans voor ons, die – zoals katten heel goed weten – het essentiële zo gauw uit het oog verliezen. Of domweg totaal vergeten. Vraag het aan de direct betrokkenen en ze zullen zeggen dat het probleem schuilt in de eerste zin van dit hoofdstuk, namelijk dat je er vaak eerst bij stil moet staan om te beseffen dat je gelukkig bent.

‘Typisch voor mensen! Ze zijn zo verstrooid, hollen zo hard achter zichzelf aan dat ze geen oog hebben voor wat er voor hun neus ligt. Tenzij ze daar gefocust bij blijven stilstaan. Om zich dan met koortsachtige blik in de ogen af te vragen: “Ben ik een onbezorgd en kalm mens? Ben ik een bofkont? Ben ik gelukkig?” Ja, ze hebben nog een lange weg te gaan, op die rare voeten zonder kus-sentjes. Zeker als ze nog altijd niet begrijpen dat je miauwt omdat je wel een snackje lust.’

Is waar. Zulke absurde vragen stellen katten zichzelf niet. En zelfs als we voor het gemak aannemen dat de oude Egyptenaren zich vergisten en katten géén goden zouden zijn (een aanname die Barones niet eens wil overwegen), dan nog kennen ook zij tegenslagen, pechdagen, drama’s, kommer en kwel. Maar ze zijn veerkrachtig. Gedane zaken laten ze meteen achter zich en ze ko-

men altijd weer op hun pootjes terecht. Om vervolgens hun rug te rechte(n) en door te gaan. Met volledige focus op het nu. Klaar om toe te happen zodra de prooi zich aandient, of dat nu een muis of een gelu(m)ksmoment is. Vaak is er geen verschil.

Ik twijfel er niet aan: katten weten van nature wat hen gelukkig maakt. Ze weten wat ertoe doet en wanneer, en hoe ze eraan moeten komen. Voor Mojito – net als voor de kat van Taine – is geluk: het buikje rond, een warm plekje en een paar voorzichtige aaitjes. Voor Barones: thuiskomen van de jacht en een stille, zachte hoek vinden om te ronken, zonder menselijke vingers in de buurt. Patsboem wil vrij en onafhankelijk zijn en op een vrije en onafhankelijke manier relaties, vertrouwen, prooien en genegenheid delen. Met wie hij kiest en wie hem gekozen heeft.

En wij? Wat is geluk voor ons?

Mooie vraag, en we stellen 'm al sinds mensengeugenis. Of toch zeker sinds we onze vragen en de antwoorden daarop zijn gaan opschrijven. Wat onze verre voorouders vroegen, blijft gissen – al vermoed ik dat veel daarvan draaide om de zorg voor lunch en avondeten, zonder te worden opge-

geten door een groot, eng beest. Zonder te worden vergiftigd. Of in een ravijn gekegeld te worden.

We weten dat de geluukskwestie de geschiedenis van alle beschavingen doorkruist. Maar het antwoord op de vraag wat geluk is en hoe je het kunt bereiken is door de eeuwen heen nogal veranderd. Onze kattenvrienden waren stille (en vaak verbijssterde) getuigen van de kronkelige denkpaadjes op dat vlak. Honden kozen er millennia geleden voor om ons te volgen; katten kozen ervoor om *naast* ons te lopen – zoals Shūson Katō in de dichtregels hierboven schrijft. Katten probeerden ons de weg te wijzen. Het is niet hun schuld dat dat niet altijd lukte. Algauw hadden ze door dat mensen koppig en eigenwijs zijn en soms ronduit bot. Maar ze gaven niet op en zijn gebleven. Deels waarschijnlijk omdat ze ons echt opmerkelijk vinden. Montaigne vroeg het zich al af: ‘Als ik met mijn kat speel, wie zegt me dan dat ik niet meer haar tijdverdrijf ben dan zij het mijne?’

Terug naar de kwestie van ons eigen welbevinden. Voor de prehistorische mens hing geluk waarschijnlijk nauw samen met iets heel concreets:

overleven. Maar tegen de tijd van de oude Grieken was het al een veel complexer en genuanceerder vraagstuk.

In *Symposium* stelt Socrates dat het ware geluk alleen is te bereiken als we onze instinctieve driften beteugelen en ons wijden aan de zoektocht naar deugd, goedheid en schoonheid – naar het tegendeel van vergankelijke waarden dus. Een tijdje later voegt Aristoteles daar in zijn nuchtere wijsheid aan toe dat je met deugdzaamheid nergens komt zonder gezond te zijn en een waardig bestaan te leiden. Wereldwijd moet een koor van kattengespin zijn opgegaan om zoveel gezond verstand. De discussie ging natuurlijk verder. Zeno meende dat geluk ontstaat door je van hartstochten te bevrijden en met kalmte te aanvaarden wat het leven brengt. Epicurus beweerde dat alles om genot draait, niet om zondig genot, maar om de afwezigheid van fysieke pijn en mentale onrust.

De Romeinen, een stuk praktischer dan de Grieken, zagen het geluk aanvankelijk als een godin, Fortuna, aan wie ze tempels wijdden en offers bracht. De stam *fe-* van *felix* en *felicitas* verwijst naar overvloed, voorspoed, vruchtbare grond – iets goeds dat je toevalt. Niet toevallig herinnert de Italiaanse filosoof Salvatore Natoli ons eraan

dat die link ook in het Engels bestaat tussen de noties *happiness* ('geluk') en *to happen* ('gebeuren'), en dat het Nederlandse 'geluk' en het Duitse *Glück* zowel 'heil' en 'voorspoed' betekenen als 'fortuin, mazzel, bof'. Maar de Romeinen deden meer dan offers brengen en voor elkaar duimen. Voor Horatius – yep, die van *carpe diem* – is diegene gelukkig die 'vrij is van zorgen' is, die het ogenblik weet te grijpen en kan genieten van wat het leven biedt, zonder zich te laten opjagen of het overbodige na te streven. Seneca volgt de lijn van Zeno wanneer hij stelt dat diegene gelukkig is die leeft 'in overeenstemming met de eigen natuur' en zijn toevlucht zoekt in de onthechting en distantieering die het stoïcisme voorstaat.

Terwijl Griekse en Romeinse denkers zich suf piekerden over een goede definitie van geluk, bleven de katten ons observeren – sceptisch, zoals alleen zij dat kunnen. Hoe was het mogelijk dat die rare tweebeners zoiets fundamenteels als geluk niet eens herkenden? Tuurlijk, grote denkers uit het verleden leken het er wel over eens te zijn dat geluk een doel is dat je bereikt door aan jezelf te werken, door je op de aangewezen manier tot de wereld en gebeurtenissen te verhouden, maar toch legden ze allemaal de accenten anders. Gevangen in hun dialectische spelletjes concentreerden ze

zich zozeer op een specifiek onderdeel dat ze het grotere plaatje uit het oog verloren.

De kaarten werden nog eens flink door elkaar geschud met de komst van de grote monotheïstische religies, die uitgingen van het idee dat volledig en volmaakt geluk onbereikbaar is te midden van de onvolmaaktheid van het aardse bestaan en dat geluk pas te vinden zal zijn in het hiernamaals. Ik probeer me voor te stellen hoe de katten misnoegd moeten hebben gefronst bij een dergelijke lijdzame berusting. Waarom zou een Schepper zo cynisch zijn om ons op aarde te zetten, puur en alleen om te testen hoeveel ellende we aankunnen? En waarom zou diezelfde Schepper dan in godsnaam open haarden, vensterbankjes om te soezen in de zon en allerlei soorten muizen hebben gemaakt? Dat was waarschijnlijk het moment dat bij hen een overtuiging postvatte die prachtig is samengevat door de felienne verteller bij Natsume Sōseki: ‘De mens is een meester in het scheppen van volstrekt nutteloze redenen om te lijden.’

Om de notie geluk weer terug te brengen naar het ondermaanse, als een streefdoel tijdens ons aardse bestaan, was het wachten op de renaissance en de

nieuwe wereldvisie die ermee gepaard ging. Historicus Darrin McMahon merkt op dat het kantelpunt werd bereikt omdat de oorlogen, hongersnoden en epidemieën die het leven van velen tekenden iets minder alomtegenwoordig werden. Niet voor niets werden die beproevingen belichaamd door de ruiters van de Apocalyps, toch niet meteen ambassadeurs van geluk. Met de materiële vooruitgang en maatschappelijke veranderingen in de zeventiende en achttiende eeuw groeide via de verlichting en het positivisme, de opvatting weer dat geluk maakbaar was – en liefst op een manier die iedereen ten goede kwam.

Zowel John Locke als Jeremy Bentham sloot zich aan bij het zogeheten ‘psychologisch hedonisme’: mensen zoeken plezier en mijden pijn. Waarop katten droogjes commentaar gaven: ‘O echt? Die zagen we niet aankomen! Gelukkig maar dat jullie eeuwen de tijd hebben genomen om over die revolutionaire conclusie na te denken.’

De stap van dat inzicht naar het ‘ethisch hedonisme’ – ‘het grootste geluk voor het grootste aantal mensen’ – stelde ons weer voor een nieuwe uitdaging of voor een oude uitdaging in een nieuwe context: hoe verzoen je alle individuele vormen van geluk met elkaar? Omdat we snakten naar vei-

ligheid en stabiliteit gaven we in ruil daarvoor een stuk van onze eigen potentiële vreugde op. En die kan dus nooit compleet zijn, daar leek Freud tenminste van overtuigd. En zo verschoof, tegelijk met de opkomst van de psychologie, de zoektocht naar geluk: zelfbeschouwing nam de plaats in van actief handelen. Katten keken meewarig toe: zien ze het grotere geheel nu écht niet en is het zó ingewikkeld om dezelfde denkrichting vol te houden? ‘Eén stap vooruit, twee terug. Niet slecht voor wezens die zich op twee poten voortbewegen.’

Met die constatering moeten ze op het punt hebben gestaan om de handdoek in de ring te gooien. Wat moeten ze zich hebben geërgerd aan al dat menselijk gespeculeer, aan die ondoorgroen-delijke categorieën, waaraan we verslingerd zijn en toch ook ten onder gaan. De discussie gaat echter gewoon door. Terwijl onze katten alles in het werk stellen om ons eraan te herinneren dat we gewoon naar hen moeten kijken, hen aandachtig moeten observeren, om toch op zijn minst een páár twijfels over de aangewezen weg naar het geluk van ons af te schudden. Eigenlijk kan ik hier volstaan met nog een quote van Rajberti:

Vertel op, beste kat, [...] moet ik in jou de filosoof of de dichter vereren? Geen dichter, want daarvoor ben

je te opgewekt, te wijs en te gelukkig. Filosoof dus. Maar niet zo'n kletsmeier met zijn hypothesen, systemen en duister metafysisch gewauwel. De hemel mag weten wat ze willen aantonen en hoe ze de wereld ooit van nut kunnen zijn. Nee, jij bent een filosoof van het echte leven.

Dus katten zijn filosofen van het alledaagse leven, kenners van de waardevolle dingetjes die het bestaan opluisteren. Het leven is wat er gebeurt tussen twee dutjes door. Dat was altijd al zo en zal altijd zo blijven. Ze hoeven geen existentiële vragen te stellen of eindeloze debatten te voeren om hun gelijk te halen. Ze weten intuïtief wat een gelukkig leven behelst. En als ze dan toch ruzie moeten maken, gaat het tenminste nog om een muis. Misschien hebben ze geen lange baarden zoals we die kennen van onze grote denkers, maar in hun snorharen schuilt een tijdloze wijsheid die ze gul delen – mits wij de moeite nemen om van ze te leren. In onze oppervlakkigheid houden we het er meestal op dat het gewoon ‘gezelschapsdieren’ zijn. Ik durf mijn hand ervoor in het vuur te steken dat ze die term bijzonder krenkend vinden.

Gelukkig waren er ook lieden die daar anders over dachten. Zo noemde Leonardo da Vinci katten 'het meesterwerk van de natuur' en Victor Hugo sprak van 'een correctie op de schepping'. Dat er zulke geesten onder ons vertoeven, zal vast de reden zijn dat katten ons nog niet hebben opgegeven. Ze zullen blijven proberen ons te helpen, zolang er maar iemand is die ze, zoals Bukowski, 'mijn leermeesters' noemt.

Natuurlijk, hun lessen zijn subtieler dan we gewend zijn. Het blijven geheimzinnige, oeroude schepsels. En ze vertikken het om mensentaal te leren om ons tegemoet te komen. Misschien maar goed ook. Want ik betwijfel of we wel willen weten wat ze van ons vinden en wat ze ons te vertellen hebben. Ook zonder de gave van het woord kunnen ze verdraaid direct zijn. En is een deel van hun charme niet juist dat ondoorgrondelijke? Zo dichtbij en toch ook ongenaakbaar. Om jaloers op te worden.

Giorgio Manganelli schreef: 'Katten zijn geen katten. Het zijn mythologische figuren in het klein die onze huizen binnendringen.' Hij voegde eraan toe: 'Het lijkt me een uitgemaakte zaak dat poezen in de zin van katten die door natuurvorsers in laboratoria worden onderzocht, niet bestaan.' Een tikkeltje overdreven, die uitspraak. Om te begin-

nen hebben mythische wezens geen kattenbak nodig. En ten tweede zijn er ontelbare studies over katten verschenen, waarvan we er in de vorige hoofdstukken een paar hebben aangestipt.

Een van die wetenschappers vroeg zich warem-pel af of katten vast of vloeibaar zijn. Jazeker. Ik zie Patsboem de discussie al kortsluiten met een empirisch voorstel: ‘Kom maar even hier. Eén klap met mijn klauw en je weet meteen of ik vast, vloeibaar of gasvormig ben.’ Dat onderzoek leverde de Franse natuurkundige Marc-Antoine Fardin in 2017 anders wel een Ig Nobelprijs op. De wetenschapper uit Lyon paste principes van de reologie – de tak van wetenschap die vervormingen van lichamen onder invloed van externe krachten bestudeert – toe op huiskatten. Op basis van de stelling dat we van een ‘vast lichaam’ spreken als dat lichaam ertoe neigt dezelfde vorm en hetzelfde volume te behouden, terwijl een ‘vloeistof’ zijn volume behoudt, maar de vorm aanneemt van het vat waarin het zich bevindt, berekende de Fransman dat katten slechts gedurende een minuut als vaste stof gelden; terwijl ze zich bij waarnemingen over een langere tijdspanne inderdaad gedragen als vloeistof, door de vorm aan te nemen van elke willekeurige doos, kom of bak die ze uitkiezen.

Die conclusie mag absurd en contra-intuïtief klinken, maar na Mojito ooit letterlijk van de bankleuning te hebben zien druipen, ontspannen zoals alleen iemand kan zijn die echt helemaal niets aan zijn hoofd heeft, kan ik niet zeggen dat deze fysicus er volkomen naast zat.

En zo ben ik beland op het punt waarop ik niet eens meer zeker weet of katten vast of vloeibaar zijn. En zijn wij mythische figuren in hún wereld of zijn zij dat in de onze? Wat ik wel weet, is dat Manganelli gelijk had toen hij schreef: ‘Wie katten heeft, raakt eraan verslaafd op een manier waar geen ontwenningsskuur tegen helpt.’ Zelf kan ik me geen leven meer zonder hen voorstellen. En ook niet zonder hun al even eenvoudige als indringende lessen.

Eet als je honger hebt, stop als je verzadigd bent. Jaag als het moet, maar geniet gerust van gratis eten – als die tweebener tenminste niet voor de zoveelste keer met het foute merk aan komt zetten. Slaap zodra het kan en speel in de tijd die overblijft. Maak plezier; met mokken en sip kijken schiet geen mens iets op.

Omring je met wat je lief is: een kartonnen

doos, een voorraadj brokjes, een paar goedgekozen metgezellen. Het maakt niet uit of dat katten, mensen, honden of wat dan ook zijn, als ze zich maar weten te gedragen, niet te opdringerig zijn en je weten te respecteren.

Leef in het nu. Proef elk moment dat je gegeven is. Heb oog voor mooie dingen en zie problemen onder ogen, in de wetenschap dat zowel fijne als nare dingen weer voorbijgaan. Het enige wat je kunt doen is het ogenblik grijpen. Carpe diem! (Doet er niet toe dat katten geen Latijn kennen; het motto past hun even goed.)

Wees je bewust wie en wat je om je heen hebt. Weet wie je bent. Laat je niet misleiden door je angsten, je vooroordelen of het oordeel van anderen.

Maak je alleen zorgen als het zin heeft; als het nergens toe dient, kap er dan mee! Hou op met piekeren en ga een stuk wandelen. Misschien kom je een muis tegen, en is je dag meteen weer goed.

Blijf jezelf, en blijf vrij. Laat je niet grijpen door mensenhanden die je in een draagmand willen stoppen. Laat je niet veranderen door alle gemakken in een huis. Laat niemand je voorschrijven hoe je moet liefhebben of wie een paar rake klappen verdient. Richt je op wat *jij* wilt, en geef niet

op tot je dat bereikt hebt – of totdat je alle snuisterijen uit de boekenkast hebt gesmeten.

En voor de rest: als je twijfelt, slaap er een nachtje over. Dat kan nooit kwaad. Als er iets belangrijks gebeurt, word je toch wel wakker. In alle betekenissen van het woord. Want uiteindelijk is het leven gewoon wat er tussen twee dutjes door gebeurt.

De tien geboden die katten ons voorhouden om gelukkig te zijn

1. Oefen je in geduld en kalmte. En als je twijfelt: doe een dutje.
2. Soms moet je dingen gewoon laten gebeuren. Dat is niet erg. Je kunt niet alles in de smiezen hebben. *Jij* bent tenslotte geen kat.
3. Als je geen tijd hebt om te spelen, zit er iets goed fout. Plezier verlengt het leven. Neem dat maar aan van wezens die negen levens hebben.
4. Wees trouw aan jezelf. Die doos van 'Eigenlijk moet ik nog dit en nog dat' is te benepen, zelfs voor ons katten.
5. Accepteer anderen, inclusief hun voorkeuren en levensstijl. Wat voor jou een stom vierkant op de vloer lijkt, is voor iemand anders je reinste magie.

6. Niet alles verdient dezelfde aandacht. Als je altijd maar rent en vliegt, heb je geen adem over om die sappige muis te vangen.
7. Als katten zijn we meesters in het vinden van ons eigen pad. We weten namelijk dat je je geluk niet aan anderen kunt uitbesteden.
8. Emoties zijn belangrijk. Doorleef ze, herken ze, accepteer ze. Maar laat je er niet door meeslepen. Prooi zijn is geen pretje – vraag maar aan de muizen.
9. Formuleer je miauws zo duidelijk mogelijk. Zeg wat je bedoelt: dat bespaart een hoop gedoe.
10. Weten wat je van anderen kunt verwachten (en wat niet) voorkomt allerlei nutteloze discussies. Wil je echt dat iemand de bal gaat halen? Roep dan de hond.

Verantwoording

De citaten van Terry Pratchett verspreid door dit boek ontleen ik aan: Terry Pratchett, *De echte kat: Felix vulgaris* (1989).

Het gedicht van Charles Bukowski dat ik in het begin aanhaal, komt uit: Charles Bukowski, *On Cats* (2015).

Kleine kattenbibliotheek

- Arikawa, Hiro, *The Travelling Cat Chronicles* (2012)
- Eliot, T.S., *Old Possum's Book of Practical Cats* (1939); vertaald door Gerrit Komrij als *Kobus Kruls Parmantige Kattenboek* (1987)
- Hiraide, Takashi, *De kat* (2015)
- Kawamura, Genki, *Als katten van de wereld verdwijnen* (2019)
- Lessing, Doris, *Particularly Cats* (1967)
- Lovecraft, H.P., 'The Cats of Ulthar' (1920)
- Natsume, Sōseki, *Ik ben een kat* (1905)
- Pratchett, Terry, *De echte kat: Felix vulgaris* (1989)
- Sepúlveda, Luis, *Het verhaal van de kat die de meeuw leerde vliegen* (1996)
- Tanizaki, Junichiro, *Een kat, een man en twee vrouwen* (1936)

Heb je genoten van dit boek?

Laat dan een review achter op de site
van de winkel waar je het gekocht hebt,
of op een lezerscommunity als [Hebban.nl](https://hebban.nl).
Dat helpt andere lezers dit boek ook te vinden.

